

англійські

казки

КАЗКИ
НА ЯКІ МИ
МЕКАЛИ

БАБУСИН ДІДУСЬ

Англійські народні казки

КИЇВ • ФІРМА «ДОВІРА» • 1992

Переклад, упорядкування Л. М. Ліщинської

Художник Р. Д. Роде

Це перша книга десяти томної серії ілюстрованих видань "Казки, на які ми чекали". По суті, перше у вітчизняній літературі колоритне зібрання творів казкового жанру, серед яких українські легенди й перекази, оригінальні казки письменників, несправедливо забутих чи навіть замовчуваних свого часу, таких як О. Стороженко, В. Королів-Старий або ж автор рідкісної, вельми своєрідної книги "Квіти в легендах і переказах" М. Золотницький, робота якого побачила світ ще у дотеперішньому Санкт-Петербурзі.

Та основу цього зібрання становить народна творчість — казки народів світу: українські, англійські, французькі, румунські, чеські та польські, індійські й турецькі — твори вічні й невмирущі, що пронесли крізь віки силу почуттів і прагнень, мрії і сподівань, уявлення про людську гідність.

Б12 Бабусин дідусь: Англійські народні казки / Пер., упоряд. Л. М. Ліщинська. — К.: Фірма "Довіра", 1992. — 165 с.: іл. (Казки, на які ми чекали: У 10 кн.; Кн. 1).

ISBN 5-7707-2311-4

У книзі зібрано англійські народні казки для дітей та дорослих про людяність і добро, чесність і благородство.

Б $\frac{4804010400}{92}$ 7

ББК 82.33-6

ISBN 5-7707-2311-4

© Переклад, упорядкування.
Л. М. Ліщинська, 1992
© Художнє оформлення.
Р. Д. Роде, 1992

ЧУДОВИСЬКО УІНДЕЛСТОУНСЬКОЇ УЩЕЛИНИ

или колись у Бамбурзькому замку могутній король і прекрасна королева і було у них двоє дітей — син Чайлд-Вінд та донька Маргрит.

Чайлд-Вінд виріс і поїхав за море — світ побачити і себе показати. Невдовзі після його від'їзду королева-мати захворіла і померла. Довго побивався король, та якось на полюванні зустрівся він з прекрасною чужоземкою, закохався й вирішив з нею одружитися. Було відправлено гінця з наказом, щоб у замку готувалися до прибуття нової королеви — господині Бамбурга. Принцеса Маргрит не дуже зраділа цій звістці, але не дуже й засмутилась. Вона виконала батьків наказ і в означений день вийшла до воріт, щоб зустріти нову королеву і передати їй ключі від замку.

Але сталося так, що, коли Маргрит привітала свого батька та мачуху, один із нових лицарів свити вигукнув:

— Слово честі, прекраснішої за цю північну принцесу нема нікого на світі!

Королева-мачуха ніби не зважила на те, тільки сердито пробурмотіла: “Ну гаразд! Я подбаю про цю красу!..”

Тієї ж ночі королева (адже насправді вона була відьмою!) піднялась на найвищу вежу замку і там завдяки магічним обрядам та амулетам* — драконячого зуба, совиних кігтів та зміїної шкіри — накликала на свою падчірку ворожбитські чари й прокляла її.

* Амулет — предмет, якому марновірні люди приписували ворожбитські властивості.

Вранці служниці й фрейліни не знайшли принцесу в її постелі, і ніхто у замку не міг сказати, куди вона зникла.

Того ж дня в Уінделстоунській ущелині, неподалік Бамбурга, з'явилося страхітливе й відразливе чудовисько — велетенський кільчастий змій із залізною лускою та вогнедишною пащею. Чудовисько це пожирало овець та корів, які забрідали в ущелину, а ночами жахало людей протяжним, страшним ревиськом.

Король був дуже опечалений тими двома напастями — зникненням доньки та з'явою жахливого змія. Послав він гінця за море, до сина свого Чайлд-Вінда, благуючи його повернутися додому. “Бо сам я дуже старий, сину мій, не перенесу тягар цих бідувань”, — писав він у листі до нього.

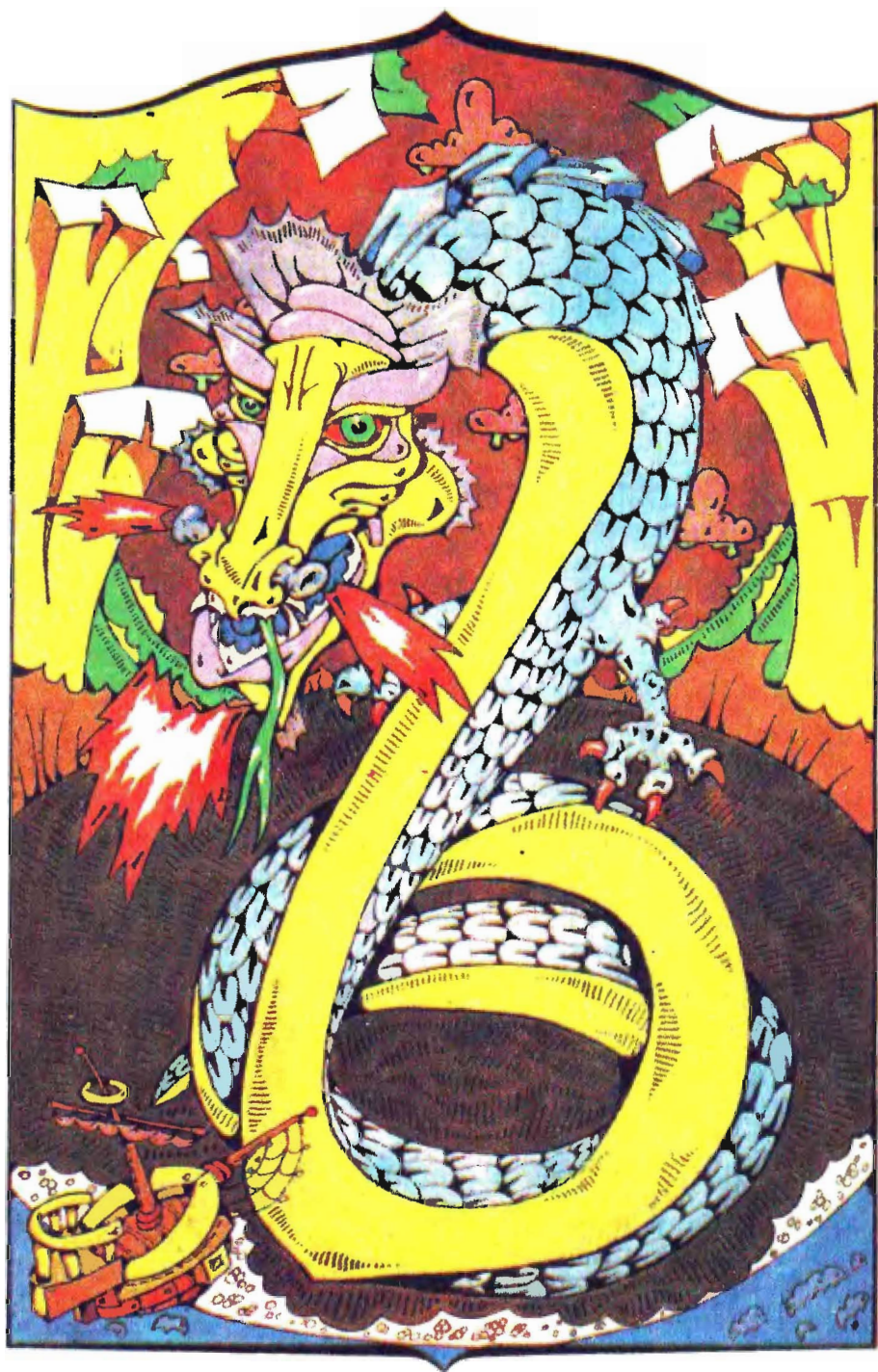
Ледь Чайлд-Вінд одержав звістку, як почав готуватися до відплиття — велів оснастити корабель і відібрати зі свого загону тридцять воїнів, найсміливіших і найнадійніших. Та не забув порадитися з чаклуном, знавцем білої магії, й ось що сказав йому мудрий старий:

— Аби твій похід був успішним, виріж бушприт* свого корабля зі стовбура горобини, адже горобина відганяє злі чари; та візьми з собою цю горобинову лозинку. Торкнися нею своєї мачухи-королеви. Шкоди від цього не буде, а істина відкриється.

Подякував Чайлд-Вінд чаклуна, узяв лозинку, закріпив бушприт з горобини на носі корабля й на світанку відплив на захід.

Королева (котра, як ви знаєте, була відьмою!) розклала насамоті свої амулети, просіяла місячне світло крізь решето й дізналася, що Чайлд-Вінд з тридцятьма добірними воїнами повертається до Бамбурзького замку.

* Бушприт — брус, що служить для винесення вперед носових вітрил.

Тоді вона викликала підвладних їй духів і наказала:

Слуги мої вірні,
Лиш мені покірні!
Вихором летіть,
Море розбудіть.
Корабель втопіть,
Принца загубіть!*

Полетіли чорні духи, почали дмухати навстріч кораблеві, здіймати довкола нього величезні хвилі, але бушприт з горобини розсівав і відбивав усі злі чари, отож корабель Чайлд-Вінда без пригод наближався до берега.

Повернулись духи до королеви, зізналися у своєму безсиллі зашкодити принцу. Заскреготіла вона зубами від злості, та не заспокоїлась. Наказала війську йти у гавань, зустріти корабель, напасти на нього й умертвити людей, що прибули.

Ось наближається Чайлд-Вінд до берега і раптом бачить: пливе назустріч величезний змій з вогненною пащею. Підпливає щільно до корабля, штовхає його назад у море, не дає зайти у гавань. Знову і знову розвертається корабель принца, намагається пройти до пристані, але щоразу жакхливий змій перетинає шлях.

Каже Чайлд-Вінду досвідчений кормчий**:

— Відійдемо в море, а потім розвернемося і висадимось непомітно — он там, за мисом.

Так і вчинили. Та ледве Чайлд-Вінд висадився на берег і ступив кілька кроків по землі, як виповзає з лісу той самий змій — відразливе чудовисько з кільчастим тілом, з головою дракона.

* Тут і далі переклад віршів Л.Ліщинської.

** Кормчий — керманіч судна.

Вихопив меч Чайлд-Вінд, приготувався... І раптом замість страшного ревіння з пащі чудовиська почувся ніжний дівочий голос:

Не бійсь, коли і щит, і меч
Додолу упадуть!
Ти тричі поцілуй мене
І чари упадуть.

Чайлд-Вінду здається, що він впізнає голос... Що за мара! Чи й справді нечиста сила морочить йому голову? Здригнувся від жаху принц, а чудовисько каже:

Не думай, що перед тобою
Лукавить підлий змій,
Ти тричі поцілуй мене
І чари всі розвій.

Це ж голос сестри — Маргрит! Засумнівався принц, ступив було вперед, але згадав, якими бувають підступними злі духи. Знову підняв Чайлд-Вінд свого меча, а чудовисько похитало головою і каже:

Без страху підійди лише
І поцілуй трикратно:
Тим порятуєш ти мене,
Молю тебе, мій брате!

Тоді відкинув принц свого меча і щита, ступив до чудовиська і тричі поцілував його в страхітливую вогнедишну пащу.

Тієї ж миті зі свистом і шипінням чудовисько відсахнулось назад і — о диво! — перед Чайлд-Віндом постала його сестра Маргрит.

— Спасибі тобі, любий брате! — сказала принцеса. — Знай, що це наша мачуха-відьма перетворила мене на чудовисько і наклала закляття, щоб не знала я порятунку доти, доки мій брат тричі не поцілує мене в цьому

жахливому образі. Та віднині чари розвіялися, і та, котра накликала їх, втратила всю свою чаклунську силу.

Коли Чайлд-Вінд під руку з сестрою й у супроводі своїх добірних воїнів ступив до батьківського замку, зла королева сиділа у своїй вежі і безугавно твердила нові заклинання.

Почула вона кроки Чайлд-Вінда, хотіла втекти, але принц торкнувся її горобиновою лозинкою, і відьма просто на очах стала зменшуватися, поки не перетворилась на відразливу жабу, котра — чап-чалап! чап-чалап! — пострибала із замку в ліс.

ДЖЕК І БОБОВЕ СТЕБЛО

авно-предавно, а точніше сказати — не пригадаю коли, жила на світі бідна вдова з сином. Допомоги їм чекати не було звідки, отож і жили вони нужденно, часом не лишалося ні жменьки борошна, ні жмутика сіна для корови.

От одного разу мати й каже:

— Що ж вдієш, Джек, доведеться нам продати корову.

— Навіщо? — запитав той.

— Він ще запитує навіщо! Та щоб купити хліба, нерозумна твоя голова!

— Гаразд, — поюдився Джек. — Завтра ж уранці відведу Рябуху на ярмарок. Візьму за неї добрі гроші, не журіться, мамо.

Наступного дня прокинувся Джек рано-вранці, зібрався й погнав корову на ярмарок. Дорога була не близькою, і Джек раз по раз звертав із прибитої пилом дороги, щоб самому відпочити у затінку й дати змогу корові попастися на свіжій траві.

От сидить він під деревом і раптом бачить: бредє дорогою якийсь невеличкий чоловічок з торбиною за плечима.

— Добридень, Джек! — привітався дивний чоловічок і зупинився. — Куди це ти прошкуєш?

— День добрий, не знаю, як вас величати, — обізвався Джек. — Іду на ярмарок корову продавати.

— То продай її мені, — запропонував чоловічок.

— Охоче, — відповів Джек. — А то брести у спеку туди й назад. Що ж ви за неї дасте?

— Стільки, що тобі й не снилося!

— Невже?! — засміявся Джек. — Що мені снилося, про те лиш я знаю.

Тим часом чоловічок зняв з плеча торбинку, подлубався в ній, вийняв п'ять звичайних бобів і простягнув Джекові:

— Тримай. Гадаю, цього буде досить.

— Що? — здивувався Джек. — П'ять бобів за цілу корову?

— Так, п'ять бобів, — поважно ствердив чоловічок. — Але яких бобів! Увечері посадиш — на ранок виростуть аж до неба.

— Овва! — вигукнув Джек, розглядаючи боби. — А коли вони виростуть до неба, що тоді?

— А далі дивись сам, — відповів чоловічок.

— Гаразд, домовились, — погодився Джек.

Взяв він боби, віддав дивному чоловічкові корову й гайда додому. Та й каже матері:

— Продав я корову. Але ви ніколи, матусю, не здогадаєтесь, скільки мені за неї дали. — І показав їй п'ять бобів.

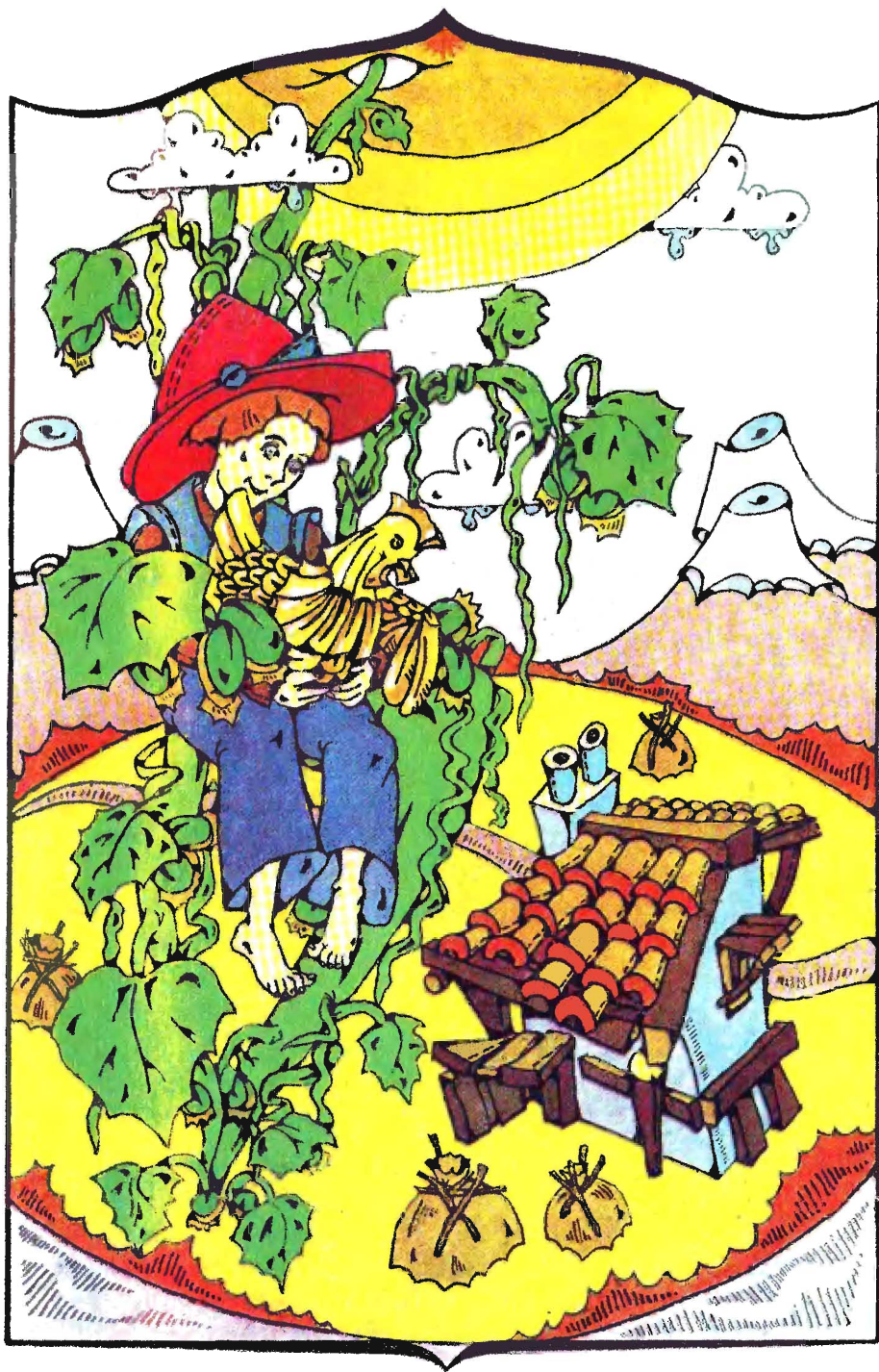
Побачила мати боби — і слухати далі не схотіла — розгнівалась:

— Ой лишенько! Чи бачив хто, щоб корову віддати за п'ять бобів? Ось тобі! Ось, ось! А боби твої отуди! — і викинула їх за вікно. Сіла біля печі й гірко заплакала...

Прокидається вранці Джек, а в хаті якось похмуро, хоча надворі сяє сонце. Й одразу — до вікна.

Що за дивина! Хитається біля вікна густий ліс. За ніч боби, які мати викинула вчора ввечері, проросли і їхні стебла — міцні та гнучкі — вигналися високо-високо, аж до самісінького неба. Отже, правду казав дивний чоловічок: боби таки чарівні.

“От так-так! — сказав собі Джек. — Що там, матусю, не кажіть, а ціна таки непогана за одну стару корову!

Нехай мене назвуть телепнем, якщо ця бобова драбина не сягає самого неба. Що ж все ж таки робити далі?"

І раптом він пригадав слова вчорашнього чоловічка: "А далі дивись сам".

— От і подивлюся, — вирішив Джек.

Учепився він за одну стеблину і поліз угору, як по драбині. Довго він ліз і нарешті дістався неба. Бачить, широка біла дорога простяглася перед ним. Пішов він тим шляхом і незабаром побачив величезний будинок і велетенську жінку на порозі.

— Який прекрасний ранок! — привітався Джек. — І який чудовий у вас будинок, господине!

— Чого тобі, хлопче? — пробурчала жінка-велетень, з підозрою розглядаючи Джека.

— Добра тітонько, — відповів Джек, — з учорашнього дня у мене й крихти в роті не було. Чи не дасте хоч би що-небудь попоїсти?

Жінка була добра. Жаль їй стало хлопця, отож впустила його на кухню і дала трохи хліба, сиру та молока. Тільки-но Джек проковтнув свій сніданок, як за вікном почулися важкі кроки: гуп! гуп! туп! туп! То велетень повертався додому.

— Ой лишенько! Що робити? Куди тебе заховати? А лізь-но сюди — в піч. — І вона підсадила хлопця в піч та й закрила її заслінкою. Тієї ж миті двері розчинилися і до кухні зайшов здоровезний і потворний велетень-людодід.

Принюхався, засопів і голосно заревів:

Тьху! Фух! Ух! Хух!

Чую людський дух!

Ну, хай мертвим чи живим —

Все ж поснідаю я ним!

— Мабуть, старієш ти, чоловіче, і нюх у тебе притупився, — заперечила йому жінка. — То не людський дух, а запах носорогів, яких я тобі готувала на сніданок.

Велетень не любив, коли йому нагадували про старість. Невдоволений, сів за стіл і похмуро з'їв усе, що подала дружина. Після сніданку він мав звичку лічити своє золото. Отож і цього разу відкрив скриню, витяг капшуки золота та й почав лічити червінці. Довго лічив, аж доки не задрімав.

Тоді Джек тихенько вибрався зі своєї схованки, вхопив один капшук — той, що ближче лежав, — і кинувся навтьоки. Повернувся він додому і віддав матері золото. Цього разу мати не сварила його, а навпаки — похвалила.

Та минув час, золота не стало, і вони зробилися такими ж бідняками, як і раніше.

Звичайно ж, мати і слухати не хотіла про те, щоб Джек знову йшов до велетня. Та Джек вирішив по-своєму. Якось вранці, потайки від матері, він виліз по бобовому стеблу на небо, на той самий білий шлях, який вів до будинку велетня-людожера: там на кухні жінка велетня готувала сніданок.

— Доброго ранку, господине! — привітався Джек.

— А, це ти! — мовила дружина велетня і нахилилася, аби краще розгледіти гостя. — А де капшук з червінцями?

— Якби я те знав! — відповів Джек. — Золото завжди кудись щезає, просто дивина! Чи прийшов би я до вас просити скибочку хліба, якби мав золото?

— Мабуть, ти правду кажеш, — погодилась вона і подала Джекові шматочок хліба.

І раптом почулося — гуп! гуп! туп! туп! — здригнувся будинок від людожерових кроків. Господиня ледве встигла засунути Джека в піч і прикрити заслінкою, як людожер ввалився до кухні:

Тьху! Фух! Ух! Хух!

Чую людський дух!

Хай хоч мертвим чи живим —

Все ж поснідаю я ним! —
проревів велетень.

Та жінка, як і минулого разу, почала докоряти йому: мовляв, людським духом і не пахне, просто нюх у нього в старості притупився. Велетень не любив таких розмов. Він похмуро з'їв свій сніданок і сказав:

— Жінко! А принеси-но мені курку, ту, що золоті яйця несе.

Дружина принесла йому курку, а сама вийшла худобу порати.

— Несися! — наказав велетень, і курка, кудкудакнувши, знесла золоте яйце.

— Несися! — наказав він знову, і вона одразу знесла друге яйце.

Так тривало довгенько, аж поки велетень не втомився від такої забаванки. Тоді Джек виліз із печі, вхопив чарівну курку і гайда навтьоки. Та коли він пробігав двором велетня, курка закудкудакала, і дружина велетня почула й кинулася наздоганяти Джека. На щастя, вона заплуталась у своїй довгій спідниці, упала, а Джек тим часом встиг добігти до бобового стебла і опуститися вниз.

— Поглянь, що я приніс, матусю!

Поставив Джек курку на стіл і наказав: “Несися!” — і золоте яйце покотилося столом. “Несися!” — і з'явилося друге яйце. І третє, і четверте...

Звідтоді Джек і його мати вже не боялися нужди, адже чарівна курка завжди дала б їм стільки золота, скільки б вони того побажали. Тому мати взяла сокиру і хотіла зрубати бобове стебло. Та Джек заборонив їй це робити. Він сказав, що це його стебло і він сам зрубає його, коли буде треба. Насправді він вирішив ще раз побувати у велетня. А мати задумала зрубати стебло іншим разом, щоб Джек не знав, а тому заховала сокиру неподалік від

бобів, щоб сокира була під рукою. І ви незабаром дізнаєтесь, як це знадобилось!

І от одного чудового ранку Джек подерся по стеблині на небо. Цього разу хлопець схитрував. Не поліз у піч, як то було іншим разом, а сховався за кущами в садку. Сидить і чекає, доки людоджерчиха набере води з криниці, а тоді шаснув до кухні й стрибнув у жбан із борошном Недовго й сидів там, коли це: гуп! гуп! туп! туп! Заходить велетень, а за ним і його дружина.

— Щось тут знову людським духом пахне! — вигукнув людоджер. — Хтось тут є, жінко!

А та й каже:

— Це, мабуть, той хлопець, який украв торбу золота й курку, що золоті яйця несе. Ось зараз я його знайду. Мабуть, він у печі.

Однак у печі нікого не було. Вони обнишпорили всю кухню, але так і не здогадалися заглянути до жбана з борошном. Бо нікому й на думку не спало шукати хлопця у борошні!

— Невже я таки помилився! — досадував людоджер.

А поснідавши, він і гукає дружині:

— Принеси-но золоту арфу!

Принесла, поставила на стіл, а сама вийшла порати худобу.

— Співай, арфо!

І арфа заспівала, та так солодко, як і птахи лісові не співають. Велетень слухав-слухав та й задрімав, поклавши голову на стіл.

Тоді Джек вибрався із борошна, підкрався до столу, схопив золоту арфу і гайда з хати. Та спіткнувся об поріг, і арфа озвалася людським голосом: "Хазяїне! Хазяїне!"

Прокинувся велетень і побачив, як хлопець тікає з його арфою. Джек мчав швидше, ніж вітер. А людоджер —

за ним величезними стрибками, виповнюючи небо диким ревищем.

А втім, якби він менше ревів, а беріг сили, то, мабуть, наздогнав би Джека. Ось він уже й руку простягнув, щоб схопити хлопця, але той все ж добіг до бобового стебла і почав швидко-швидко спускатися з арфою.

Людоджер зупинився на краю неба і задумався. Торкнувшись бобового стебла і навіть похитав, прикидаючи, чи ж витримає воно його вагу. Однак цієї миті арфа знову покликала знизу: “Хазяїне! Хазяїне!” — і він зважився, поліз. Стебло вигиналося під його вагою, листя зливою сипонуло з гілок, гнулася і хиталася уся величезна зелена драбина. Джек поглянув угору і побачив, що велетень наздоганяє його.

— Мамо! Мамо! — закричав він. — Сокиру, несіть швидше сокиру.

Та сокиру довго шукати не довелося: як пам’ятає, вона була захована в траві під стеблом.

Тут Джек скочив зі стебла на землю, схопив сокиру й одним махом перерубав бобове стебло. Захиталася зелена велетенська драбина і з тріском упала на землю. А разом з нею рухнув і розбився людоджер.

Відтоді Джек з матір’ю зажили щасливо й безтурботно. Вони побудували собі новий будинок. Кажуть, Джек одружився з принцесою. Та чи це так — не відаю. Але те, що жили вони довгі-довгі роки мирно і благополучно, то це правда. А коли, часом, до них навідувався смуток чи втома, Джек діставав золоту арфу, ставив її на стіл і наказував:

— Співай, арфо!

І їхня печаль зникала безслідно.

ЮНИЙ РОЛАНД*

ри принци в сонячнім саду
В м'яча гуляють зранку.
І леді Еллен, їх сестра,
Стриба безперестанку.

Чолом Роланд м'яча підбив,
Носком його піддав,
Сильніш ударив — і той м'яч
За церквою упав.

Еллен побігла за м'ячем,
Весела, беручка,
Помчала леді за м'ячем —
І більше не прийшла.

Брати шукали день і ніч
Повсюди, де могли,
І гірко плакали вони,
Та Еллен не знайшли.

Тоді вирушив старший брат до чарівника Мерліна**
і запитав, чи не знає той, де шукати леді Еллен.

— Прекрасну леді Еллен, — відповів Мерлін, —
украли ельфи***, бо вона обійшла церкву всупереч зви-

* Юний Роланд — найвідоміший персонаж англійського казкового фольклору.

** Мерлін — могутній чаклун, мудрець і пророк, один з найпопулярніших персонажів англійського фольклору.

*** Ельфи — легкі повітряні істоти, наділені чудодійними здібностями. Ельфи поділялися на світлих і темних. Світлі любили водити хороводи при місячному світлі, зачаровували своїм співом. Темні охороняли підземні скарби.

чаю, тобто проти ходу сонця. Тепер вона у вежі Печалі короля ельфів; немало треба мати відваги, щоб вирятувати її.

— Якщо це тільки можливо, — вигукнув старший брат, — я врятую сестру або загину сам.

— Це можливо, — сказав чарівник Мерлін. — Але горе кожному воїну чи лицарю, хто відважиться на це, не дізнавшись заздалегідь, що йому треба робити і чого остерігатися.

Старший брат леді Еллен був сміливий лицар, небезпека не могла зупинити його.

Став він просити чарівника повідати йому все, що треба робити і чого остерігатися, аби визволити сестру. Повторив, запам'ятав кожне слово чарівника і рушив до країни ельфів.

І довго в замку ждали дня,
Коли вернеться брат,
Та горе люблячим серцям! —
Він не прийшов назад.

Нарешті середньому братові докучило чекати і він, як і старший, пішов до чарівника Мерліна, розпитав його про все і зібрався в дорогу — шукати країну ельфів.

І довго ждали дня, коли
Вернеться другий брат,
Та горе люблячим серцям! —
Він не прийшов назад.

Тоді настала пора юному Роланду — молодшому з братів леді Еллен — збиратися в дорогу. Прийшов він до своєї матері, доброї королеви, і попросив її благословення. Спочатку вона не погоджувалась відпустити його — адже це був останній її син, до того ж найулюбленіший. Та Роланд умовляв матінку доти, доки та не дала йому свого благословення. Вона вручила йому батьківський меч, що

вразив без промаху, і заговорила його старовинним заговором, який приносить перемогу.

Юний Роланд розпрощався зі своєю матір'ю і вирушив до печери чаклуна Мерліна.

— О мудрий Мерліне, — звернувся він до чаклуна, — не відмов розповісти ще раз, як може народжений жінкою воїн чи лицар звільнити леді Еллен і двох моїх братів з-під влади короля ельфів?

— Добре, сину мій, — відповів мудрець. — Скажу тобі, що треба робити і чого остерігатися. Так-от, хоч би хто заговорив з тобою у країні ельфів, треба вийняти меч і рубати йому голову. Остерігатися ж належить ось чого: ні крихти їжі, ні ковтка води не можна вживати в країні ельфів, хоч би спрага чи голод мучили тебе. Хто ж з'їсть хоч крихту чи зробить ковток, той навіки залишиться в зачарованій країні й ніколи більше не побачить світу білого.

Юний Роланд повторив і запам'ятав ці слова, подякував Мерліну і рушив далі. Йшов він, ішов і подолав чималий шлях, доки не набрів на табун коней, які паслися на луках. Він одразу впізнав коней короля ельфів і зрозумів, що близько від мети.

— Скажи-но, — запитав він табунника, — де мені знайти вежу Печалі короля ельфів?

— Цього я тобі не скажу. Ходи далі, стрінеш пастуха корів, може, він скаже, — відповів табунник.

Тоді, не кажучи й слова, вийняв Роланд свій меч, що б'є без промаху, — і відтяв йому голову. Пішов він далі, зустрів пастуха з чередою корів і запитав його те ж саме.

— Ходи далі, — відповів пастух. — Зустрінеш пташницю, може, вона скаже.

Знову Роланд вийняв свій меч і зрубав йому голову. Пішов він далі, бачить, стара пасе гусей, запитує:

— Як мені знайти вежу Печалі короля ельфів?

— Ходи далі, — відповіла пташниця, — поки не побачиш зеленого пагорба, що йде уступами від підніжжя до вершини. Тричі обійди його проти сонця і тричі повтори:

Відчинися, брамо!

Пропусти Роланда!

На третій раз брама й відчиниться.

Подякував Роланд старій пташниці і заквапився було в дорогу, та пригадав наказ чарівника, вийняв меч і зрубав їй голову.

І добре зробив, бо все це були перевертні й привиди, послані королем ельфів, щоб заманити його в пастку.

Пішов він далі і незабаром побачив перед собою зелений пагорб, що здіймався уступами від підніжжя до вершини. Тричі обійшов його навколо проти сонця, тричі повторив:

Відчинися, брамо!

Пропусти Роланда!

На третій раз брама відчинилася, впустила його і зі скреготом зімкнулась за спиною. Роланд опинився у напівтемряві. Слабке мерехтливе світло линуло невідомо звідки — адже ні вікон, ні факелів, ні свічок не було у вежі Печалі. Довгий коридор вів далі, і його склепіння з напівпрозорих кам'яних глиб сяяло прожилками слюди й золотистого колчедану. Та хоча довкруг громадилося холодне каміння, проте повітря в печері було тепле, як це завжди буває в країні ельфів.

Роланд дійшов до кінця коридора й побачив двері, ковані залізом. Від його доторку вони широко розчинилися, і він зайшов до величезного залу.

Купол залу підтримували могутні колони, прикрашені золотим і срібним різьбленням, а між колонами зви-

сали гірлянди квітів, зібраних з діамантів, смарагдів і різноманітних коштовних каменів. Над арками гронами звисали самоцвіти, а посередині, якраз у тому місці, де сходились арки, на золотому ланцюгові висів світильник у вигляді величезної перлини. У розкішно прибраному залі, на ложі з пурпурового атласу і шовку, сиділа леді Еллен і розчісувала золоте волосся срібним гребінцем. Обличчя її було нерухоме і байдуже, мов кам'яна маска. З появою Роланда вона не ворухнулася, а лише проказала глухим, замогильним голосом:

Нещасний хлопче, простодушний!

Чого ти тут? Чого шукаєш?

Роланд хотів було кинутись до сестри, обняти її, але раптом пригадав слова чаклуна Мерліна. Не вагаючись, вийняв Роланд меч, заплющив очі й щосили вдарив по цьому привидові в образі леді Еллен.

І коли він знову глянув, — о радість! — перед ним стояла сестра, жива і неушкоджена. Сльози бризнули з її очей, коли вона пригорнула до грудей Роланда і печально промовила:

Навіщо, милий брате мій,
Покинув рідний дім?
Не сто життів — лише одне,
Щоб жертвувати ним.

Сестра заплаче за тобою,
І заригає мати;
Коли прийде король-чаклун,
Тобі добра не знати!

Вони сіли поруч, і юний Роланд розповів сестрі про свої пригоди, а леді Еллен повідала, що два старші брати також дісталися вежі Печалі короля ельфів, та злий чак-

лун зачаклував їх і живими поховав у гробниці. На жаль, вони не зуміли точно виконати настанову Мерліна, не наважилися вдарити мечем, коли перед ними постав привид в образі сестри.

Так вони гомоніли між собою, і за якийсь час юний Роланд відчув, як зголоднів у дорозі, і попросив сестру принести щось попоїсти.

Печально подивилася на нього леді Еллен, та нічого не відповіла — бо чаклунські чари ще мали владу над нею; вона підвелася і принесла хліба та молока на золотій таці.

Роланд простягнув руку до хліба та молока, однак в останню мить звів погляд на сестру й прочитав у її очах таку печаль, що, осяяний здогадом, скочив на ноги, відкинув на підлогу тацю і вигукнув:

— Ні ковтка я не вип'ю, ні крихти не з'їм, доки не звільню леді Еллен і моїх братів!

Ніби грім прогрімів у відповідь, ніби вихор прошумів — двері розчинилися, і до залу влетів король ельфів:

Тьху! Фу! Уф! Ух!
Щось тут чути людський дух!
Ну, хоч круть, а чи верть —
Хто сховався, тому смерть!

— Ану, спробуй, бісівське плем'я! — закричав Роланд, вихопив з піхов батькового меча і кинувся в бій.

Довго й жорстоко билися вони; нарешті Роланд поставив на коліна короля ельфів і змусив просити пощади.

— Я помилую тебе, якщо ти знімеш чари з моєї сестри, звільниш моїх братів і даси нам вільно звідси вийти.

— Згоден, — відповів король ельфів.

Він звівся з колін, відкрив свою скриню й дістав звідти кришталевий фіал* з криваво-червоним зіллям. Цим зіллям він змастив вуха, повіки, ніздрі, вуста і кінчики пальців двох братів, котрі мертвими лежали в золотих гробницях.

Чаклун прошепотів заклинання і зняв чари з леді Еллен. І ось троє братів зі своєю улюбленою сестрою вийшли з величезного залу, затопленого багряним світлом, пройшли довжелезним коридором уздовж мерехтливих кам'яних склепін з прожилками слюди і золотистого колчедану, і важка вхідна брама вежі Печалі, брязнувши, випустила їх на волю.

Вони повернулись у палац, до своєї матері, доброї королеви, і з того часу леді Еллен остерігалася обходити церкву проти сонця.

* Фіал — низька чаша для пиття.

ВОЛОДАР ІЗ ВОЛОДАРІВ

дна дівчина наймалася на службу до не-
молодого дивакуватого джентльмена.
Запитує він у неї:

— Як ти мене називатимеш?

— Хазяїном, чи паном, чи як вам
буде до вподоби, сер, — відповідає
дівчина.

— Ти повинна мене називати “во-
лодарем із володарів”. А як ти назвеш
це? — запитує він, показуючи на своє

ліжко.

— Ліжко, чи постіль, чи як ви забажаєте, сер.

— Ти повинна називати це “відпочивалищем”. А
це? — питає джентльмен, показуючи на свої панталони.

— Штани, чи брюки, чи як ви забажаєте, сер.

— Ти повинна називати їх “фари-фанфари”. А
це? — запитує він, вказуючи на кішку.

— Кішка, чи киця, чи як ви забажаєте, сер.

— Ти повинна називати її “Фелиція-білолиця”. А як
ти назвеш це? — питає він, показуючи на воду.

— Вода, чи рідина, чи як ви забажаєте, сер.

— Ти повинна називати це “мокромундією”. А
це? — вказує на вогонь.

— Вогонь, чи полум'я, чи як ви забажаєте, сер.

— Ти повинна називати це “червоним півняліусом”
А це? — показує він на свій будинок.

— Будинок, чи особняк, чи як ви забажаєте, сер.

— Ти повинна називати це “громадою піднебесною”.

Тієї ж ночі хазяїна будить зляканий крик служниці:

— Володар із володарів! Злізайте швидше з відпочивалища та одягайте ваші фари-фанфари! Фелиція-білолиця перевернула свічку, і якщо ви зараз же не побіжите за мокромундією, то червоний півняліус спалить усю вашу громаду піднебесну!

КРАВЕЦЬ І ФЕЇ

давні часи кравці не сиділи на одному місці, а ходили селами і пропонували людям свої послуги: пошити чи полатати одяг.

Один такий кравець, на ймення Томас, працював якось на хуторі Норт-Райдінг у Йоркширі й за роботою розмовляв з господинею. Побачив Томас, як вона налила в мисочку свіжих вершків і виставила їх за поріг для домовика чи маленького брауні, й запитує:

— Певже ви й справді вірите в домовиків, ельфів і різних там фей?

— Аякже! — відповіла дружина фермера.

— А я, — усміхнувся Томас, — якби я колись зустрів фею... я взяв би що фесчку й посадив би у пляшечку, щоб не пстувала.

— Ш-ш-ш-! — злякано прошепотіла жінка. — Хоч би вас не почула якась фея. Вони, знаєте, бувають досить злопам'ятні, якщо їх образити.

— Ой, як страшно, — хмикнув Томас, перекусив нитку і розгладив рукавний шов на спеціальній кравецькій дощечці. — А я вам кажу, що ніяких фей не існує.

— І дуже нерозумно, — сказала дружина фермера.

Почало смеркатись. Кравець закінчив свою роботу, поклав пожиці, голку та нитки в сумку, взяв під руку кравецьку дошку.

— До сутінків треба встигнути додому. Жінка, мабуть, зачекалась.

— Ось, візьміть для своєї жінки, — подала хазяйка пиріг з домашньої поросятини, — їй сподобається.

— Спасибі, — відповів Томас. — На добраніч!

— Будьте обережнішим, — донеслось до нього на прощання, — остерігайтесь фей!

— Тьху на них! — відгукнувся кравець і швидко попрямував додому.

Спочатку він ішов стежиною, але потім вирішив скоротити шлях і пройти навпрошки через поле. Коли кравець перелазив через тин, то необережно махнув сумкою, і на землю випали ножиці.

Довелось покласти сумку й кравецьку дошку й шукати ножиці. Здавалося б, ножиці — не голка, та ніяк чомусь не хотіли вони віднаходитись.

— Ото горе, — бурчав Томас. — Ножиці для кравця — найперша річ, та ще такі прекрасні! Гаразд. Повернусь вранці на це місце і знайду.

Він підняв свою сумку і пиріг... але де ж кравецька дошка? Куди вона могла запропаститися? Він знову поклав пиріг і сумку, обнишпорив усе навкруг на колінах — нічогоісінько.

“Ну й біс із нею, — подумав, — до ранку ніхто не візьме. Піду я додому та поїм із жінкою пиріг, доки він ще свіжий”.

Та коли підняв сумку, і пиріг щез. Кравець обнишпорив мало не весь луг, але так нічого й не знайшов, окрім каміння та колючок. Довелось тільки облизнутися, згадуючи про пиріг, і рушати додому.

Томас повернувся назад, на те місце, де залишив сумку, але і її вже не було! Він подумав, що помилився місцем, але всі прикмети збігалися — ось тин, ось великий валун, тільки сумка зникла.

— Ех, був би ліхтар! — простогнав Томас. — Що ж мені тепер робити — без голки і ниток, без ножиць і моєї кравецької дошки та сумки?

Кравець повернув було додому... тільки де ж він, його дім? Поки блукав і кружляв у пошуках своїх речей, то й зовсім збився з дороги, а ніч чорна, мов яма.

І раптом, на превелику радість, він помітив попереду вогник. Ніби хтось повільно йшов лугом з ліхтарем.

— Сюди! — покликав Томас. — Ей, з ліхтарем! Сюди!

— Сам іди сюди! Сам іди сюди! — відгукнувся насмішкуватий голосок.

Кравець побрів на світло, але таємничий вогник теж не стояв на місці: він то наближався майже впритул, — здається, тільки руку простягни і вхопиш! — то раптом зникав і загорався десь далеко, на краю поля.

Томас по коліна забрюхався у глину в байраках, подряпав терном обличчя, обірвав одяг. Він наздоганяв блукаючий вогник, доки геть вибився з сил і не впав у відчай.

Вогник остаточно пропав. Стало світати. Кравець почув дзвін молочних бідонів на фермі, оглянувся і побачив перед собою той же хутір і той же двір, з якого він учора вийшов. А поряд на траві лежали всі його кравецькі лаштунки!

Томас був дуже змучений, щоб іти додому в своє село. Він постукав у знайомі двері. Побачила його господиня і сплеснула руками від здивування:

— Господи! Що з вами?

Вона допомогла кравцеві почистити одяг і нагодувала його, а потім раптом усміхнулась і запитала:

— Ну як? Посадили феєчку до пляшечки?

Але Томас нічого не відповів. І ніколи в житті не казав більше про фей поганого слова.

ТРОЄ РОЗУМНИКІВ

ив собі фермер з дружиною, і була у них дочка. А до неї сватався один молодик. Щовечора він приходив до них у гості й залишався вечеряти. Одного такого вечора послали дочку у льох по пиво. Спустилася вона вниз та й стала цідити пиво у кухоль, а сама ненароком глянула вгору. І що ж бачить? Стирчить у

балці сокира. Мабуть, ввігнали її туди давно-предавно та й забули, а раніше не помічали. І почала вона роздумувати: “Не до добра тут сокира стирчить! Ось одружимося ми, і буде у нас син, і виросте він, і спуститься в погріб по пиво, а сокира раптом звалиться йому на голову і вб’є. Ото горе буде!”

Поставила дівчина на підлогу свічку і кухоль, сама сіла на лавку та й плаче.

А нагорі думають: що ж сталося, чому вона так довго не вертається? Спустилася в погріб мати і бачить: сидить дочка на лавці і плаче, а пиво вже по підлозі тече.

— Чого ти? — питає мати.

— Ой матінко! — каже дочка. — Тільки поглянь на цю сокиру! Ось одружимося ми, і буде у нас син, і виросте він великий, і спуститься в погріб, а сокира раптом звалиться йому на голову і вб’є. От горенько буде!

— О Господи, горе ж яке! — Сіла мати поруч з дочкою і також заридала.

Згодом і батько стривожився: чого це, думає, вони не повертаються. І сам пішов у льох. Спустився і бачить — сидять обидві і плачуть, а пиво вже всю підлогу залило.

— Що сталося? — запитує він.

— Ти тільки поглянь на балку, на цю страшну сокиру! — каже мати. — А якщо наша дочка вийде заміж, і буде у неї син, і виросте він великий, і спуститься в льох по пиво, а сокира раптом звалиться йому на голову і вб'є його. Ото горе буде!

— Ой горе, ой горенько... — каже батько, і теж сідає поряд з ними і в сльози.

Нарешті нареченому набридло самому сидіти на кухні, і він також спустився в льох подивитися, що сталося. Бачить: сидять усі втрох і плачуть-заливаються, а пиво тече-розтікається. Кинувся він до крана, закрутив його, а потім питає:

— Що сталося? Чого це ви тут сидите і плачете, а пиво по всій підлозі розтеклося?

— Ой-йой-йой, — каже батько. — Тільки поглянь на цю сокиру! А що, як ви з нашою дочкою поберетесь, і буде у вас син, і виросте він великий, і спуститься в льох по пиво, а сокира раптом звалиться йому на голову і вб'є!

Тут усі втрох розплакалися ще дужче. А молодик розсміявся, висмикнув з балки сокиру й каже:

— Немало я поїздив по світу, але таких “розумних” голів, як ви, ніколи не бачив! Тепер я знову поїду подорожувати, і якщо зустріну трьох таких, іще дурніших за вас, повернусь і візьму вашу дочку.

Він побажав їм усього найкращого і вирушив у подорож. А ті троє заплакали ридма — адже дочка нареченого втратила.

Довго той молодик бродив, поки не прийшов нарешті до одного будинку. І бачить: покрівля будинку вся поросла травою. Жінка до даху приставила драбину і тягне по ній корову! Бідна худобина опирається, а хазяйка її все тягне та батогом хрестить.

— Що ви робите? — запитав джентльмен.

— Погляньте! — вигукнула хазяйка. — Ви тільки погляньте, яка соковита трава на дахові! Чого б корові не попастися там? Упасти вона не впаде: адже я їй зав'яжу налігача навколо шиї, а кінець собі на руку намотаю, та й поратимусь біля печі тим часом.

— А ви б траву скошили й кинули її корові вниз, — запропонував джентльмен.

Але хазяйка гадала, що легше корову загнати нагору, ніж траву скинути вниз.

Джентльмену набридло дивитися на ці дурниці, і він пішов далі своєю дорогою.

Так він ішов і йшов, доки не прийшов до придорожного готелю, де вирішив переночувати. У готелі виявилось багато людей, і йому дали кімнату з сусідом.

Зранку, коли почали одягатися, джентльмен дуже здивувався: його сусід підійшов до комода, повісив на ручку свої штани, розбігся і — стриб! — та не попав ногами в штанини. Знову розбігся — знову не попав. І все спочатку. Дивиться джентльмен на нього і думає: що це він затіяв? Нарешті той зупинився і витер спітніле обличчя.

— Ух! — сказав він. — Ну що це за одяг — штани? І хто їх вигдав? Щоранку не менше години б'юся, щоб одягнути. Навіть у жар кидає. А як ви управляєтесь зі своїми?

Джентльмен розсміявся, а потім показав бідолашному, як треба одягати штани. Той довго дякував йому і казав, що сам ніколи не додумався б.

Так, цей теж був “розумна” голова!

А джентльмен далі рушив. Прийшов він у село. А в селі був ставок, і біля нього зібрався натовп. Усі воду скородили — хто граблями, хто мітлами, а хто вилами. Джентльмен питає, чи не сталося якесь лихо.

— Так, страшне нещастя! — відповідають йому. — Місяць упав у ставок! Ловимо його, ловимо і ніяк не виловимо!

Джентльмен розсміявся і порадив їм шукати місяць не в ставку, а в небі. Та вони навіть слухати його не схотіли.

Ось він і дізнався, що на світі дурнів немало, а є ще й не такі, як його наречена та її батьки.

І якщо вони після цього не зажили щасливо, то хто-хто, а ми з вами в тому не винні.

МАЛЮК БРАУНІ

алюк брауні жив у великому будинку, що звався Хілтон-Холом.

— Стривайте, — запитасте ви, — а хто це такий — брауні?

Брауні — так у Англії називають домовиків. Схожі вони на крихітних смішних чоловічків і бувають досить симпатичними, але страшенно вередливими. Якщо їм заманеться, вони зроблять за вас усю домашню роботу, а ні, то тільки позбиткуються.

Розповідають, що був у Корнуелі один брауні, який за ніч міг намолоти зерна більше, аніж сам хазяїн упродовж тижня. Але брався до роботи лише тоді, коли йому на ніч лишали мисочку свіжих вершків.

А ще один знаменитий брауні, на ймення Робін Гуд, — був відчайдушний бешкетник і витівник. Приміром, він любив підкрастися до якоїсь поважної леді за столом і непомітно вихлюпнути весь ель, який вона саме збиралася випити. А то, бувало, робив і дещо гірше: відчиняв конюшню і випускав на волю геть усіх коней.

Але брауні з Хілтон-Хола не був таким відчайдухою, як цей Робін Гуд, щоправда, він не був і таким добродішним, як корнуельський брауні. У нього все залежало від настрою.

Та коли він був не в дусі, то не встигнуть у домі всі поспути, як він уже тут як тут і часу даремно не гає: у цукерницю перцю насипле, у пиво — солі, попелом вогонь у коминку загорне, котрий зумисне лишили горіти цілу ніч, та ще й воду, принесену на ранок, виверне.

Коли ж він бував у добромуморі — на щастя, це траплялося частіше, — то поки служниці спали, брауні

підмітав за них у всіх кімнатах, чистив одяг, вигортав з коминка попіл і розводив вогонь, прибирав на кухні: чистив казанки, перетирив тарілки, мив, шкріб, доки геть усе не засяє, не заіскриться.

Та найохайніше робив це брауні, коли служниці залишали йому на ніч мисочку вершків чи скибочку хліба з медом.

Якось служниці засиділись допізна, розповідаючи одна одній страшні історії. І коли дві наймолодші — помічниця кухарки і покоївка, — нарешті пішли спати, то, піднімаючись сходами, раптом почули на кухні легкий шум. “А що, як то брауні?” — подумали вони.

А треба вам сказати, що брауні ніхто ще ніколи не бачив — брауні не дуже полюбляють з’являтися людям на очі, — і дівчатам страх як закортіло на нього подивитися. От вони тихесенько спустилися вниз, підійшли навшпиньки до дверей, що вели до кухні і, набравшись сміливості, прочинили їх.

Так і є! У кухні виявився малюк брауні. І як ви гадаєте, що робило це бісень? Сиділо верхи на гачковій від довгого ланцюга, вгвинченому у стелю, і гойдалося, як на гойдалці.

Гойдалося і виспівувало:

О горе мені, о горе!
Не впав ще в землю жолудь,
Що в небо підніметься дубом
Й піде на гойдливу колиску,

Що буде гойдати малятко,
Котре з часом стане хлопчиськом
Й відпустить на волю мене.
О горе мені, о горе!

Служниці були добрими дівчатами. Повернувшись до своєї кімнати, вони зійшлися на думці, що соромно

тримати бідного брауні у домі, якщо він того не бажає. Адже він такий милий! А якщо й іноді бенкетує, то допомагає значно частіше. І вони вирішили відпустити його на волю.

Наступного дня вони у всіх, кого лишень зустрічали, запитували, як їм відпустити на волю малюка брауні. Проте ніхто не відав, як те зробити. Паренті запитали у старої пташниці.

— Немає нічого простішого! — вигукнула пташниця.

І вона розповіла їм, що і як треба робити.

А якраз тими днями у сусідньому місті відбувався ярмарок, і дівчата відпросилися на нього. Кожна прихопила з собою трохи грошей, які відкладала на весілля, і купили на ті гроші найкращого зеленого сукна.

Увесь наступний день вони краяли і шили для брауні дуже симпатичну зелену накидку з каптуром. А надвечір поклали її в кухні біля коминка, а самі заховалися так, щоб можна було підглядати у шпаринку.

Незабаром з'явився брауні, похмурий, насуплений. Видно, мав поганий настрій.

Та тільки-но брауні помітив зелену накидку з каптуром, як одразу звеселів, почав усміхатися. Потім узяв її до рук, щоб краще роздивитися, приміряв на себе і став роздивлятися у начищену мідну сковорідку, наче у люстро. А тоді пустився в танок і ну скакати по кухні, наспівуючи:

Накидка моя, каптурок тепер мій,
І більше не служить вам домовий!

І так, наспівуючи і пританцьовуючи, він зник із кухні, і більше його ніхто ніколи не бачив.

ДИЯВОЛ І КРАВЕЦЬ

Жив колись в Клітру, що у графстві Ланкашир, бідний кравець. Працював він на совість, але, хоч скільки старався, ніяк не міг виборсатись із нужди.

Коли справи його пішли геть погано, бідолашний вирішив продати свою душу дияволу. Хто міг йому за це дорікати? Як і кожній людині, йому хотілося хоч трохи грошей і радості на цьому світі, а що буде на тому — це вже не має значення.

Бідний кравець дізнався, що і як треба робити. Написав листа до диявола, у якому дав згоду віддати йому душу через п'ятнадцять років, і, перед тим, як лягти спати, поклав того листа під подушку. А вранці замість листа знайшов під подушкою півкрони. Кравець знав, що ці півкрони були задатком, і якщо їх узяти, значить піти на угоду.

Він узяв ці гроші, і, хоча вони були мізерними, він усе ж радів, передбачаючи кращі часи. Тепер він уже не буде голодувати! Незабаром він купить собі все, чого тільки забажає, поселиться у великому будинку, їстиме досхочу. І навіть попиватиме вино!

Так думав бідний кравець.

Та дарма. Час минав, і, хоча угода відбулася, не було йому ні вдачі, ні прибутків, про які він так мріяв. Як був невдахою, так ним і лишився. Ножиці його затупилися, голку загубив, сукно — посіклося, а замовники або скупилися, або зовсім забували платити йому за роботу.

“Ох, даремно я продав дияволу душу”, — з прикрістю думав кравець.

Та з часом він почав забувати, що писав колись дияволу листа і брав задаток.

Якось сидів він, як завжди, схрестивши ноги, на низенькому столику, як раптом почувся сильний стукіт у двері, і в дім увійшов високий чорнявий незнайомець. Кравець схопився, потираючи руки, — подумав бо, що перед ним багатий замовник.

— Бажаєте пару нових біджів, сер? — запитав він.

— Ні, річ не у біджах, — відповів незнайомець глухим низьким голосом.

— Маю гарний шовк у квіточку, сер, якщо бажаєте замовити новий жилет, — вів далі кравець.

— Ні, я прийшов не по жилет, — сказав незнайомець.

Кравець злякався і дещо пригадав:

— Є ще з-з-зелене с-с-сукно... п-п-п-пляшкового кольору, ваша с-с-світлість... на пальто.

Тут незнайомець втратив усяке терпіння, різко підійшов до кравця, ухопив його за шийну хустину і сказав:

— Не впізнаєш мене? Настав час розплати! Я прийшов по тебе!

І з цими словами диявол, — а це був не хто інший, як він, — потягнув бідолаху з дому. Кравець став проситися, аби той змилювався над ним. Він розповів дияволу, яке важке життя прожив, як і те у нього було погано, і це, і взагалі все у розлад ішло, і ніякої радості від цієї угоди за всі ці довгі роки він не бачив.

— Ох, ваша величність, невже насамкінець ви не виконаєте хоча б одне моє бажання! — вигукнув бідний кравець, коли вони були вже на порозі. — Лише одне бажання!

Що ж, зі свого боку, диявол добре знав, що вчинив не дуже порядно, і, коли кравець повторив своє прохання, нарешті погодився.

— Гаразд, одне бажання, — пробурчав він, — але швидко!

Від несподіванки кравець озирався навсібіч, не знаючи, що придумати. Настала його остання година. Що ж побажати?

І єдине, що трапило йому перед очі, — стара кляча, сіра у яблуках, котра паслася на лузі перед будинком. Він підняв погляд на зловісного незнайомця і раптом ушква-
рив:

— Бажаю, щоб ти скочив на цю сіру клячу і забрався геть, й ніколи більше не лякав бідних людей!

Не встиг кравець це проказати, як диявол дико закричав, випустив з рук його шийну хустину і за мить уже сидів на сірому коні, який мчав його дорогою.

Та найголовніше — більше ніхто ніколи диявола і в очі не бачив, принаймні у Ланкаширі.

Тільки це ще не кінець історії. Як ви самі можете здогадатися, про цей випадок незабаром стало відомо всім. І з усіх кінців країни до Клітри почали з'їжджатися цікаві, що бажали подивитися на чоловіка, котрий перехитрив самого диявола, і почути цю історію від нього самого.

Скоро у кравця з'явилося безліч замовників. І він зажив багато й весело. А для своєї нової майстерні замовив вивіску, на якій була намальована ця історія. І якщо ви поїдете в Клітру, то, напевне, там її побачите.

ВОДУ ЗАЧИНИЛИ

Колись у давнину на фермі побіля Тавістока працювали дві дівчини: Бет і Моллі. А ви вже знаєте, що у давні часи у всьому Девонширському графстві чи й віднайшовся б хоча один дім без домовика чи, як їх ще називали, брауні.

Бет і Моллі були гарненькими на вроду і дуже любили танцювати. Але ось що дивувало: у інших дівчат частенько не вистачало грошей навіть на кольорову тасьму, нові стрічки чи гребінчики для волосся. А у Бет і Моллі завжди віднаходився зайвий пенні, і вони, що хотіли, те й купували у сільського крамаря.

І ніхто не міг у них випитати, звідки вони беруть гроші. Це була їхня таємниця! А видати секрет — значить сполохати удачу; хто-хто, а вони це добре знали.

Щовечора, перед тим як іти спати, вони ставили на кухні перед коминком низьке дерев'яне відерце з водою. Зранку відро виявлялося порожнім, а на дні відра лежала срібна монетка. Тільки, звичайно, ніхто, крім них, про це не знав.

Якось дівчата повернулися з танців дуже пізно й одразу вляглися спати. Раптом Бет почула, ніби хтось стукав маленькими кулачками в кухонні двері. Вона сіла на ліжку й прислухалась. Знову постукали у двері й долинув тоненький голосок:

— Воду зачинили! Воду зачинили!

— Прокинься, Моллі! — прошепотіла Бет, трясучи Моллі за плече. — Це, мабуть, наші брауні. Ми забули залишити їм воду!

Моллі на те ще вище натягла на голову ковдру і сказала, що ні за що на світі не вилізе з теплої постелі, навіть заради всіх брауні з усього Девонширу.

Бет посиділа, послухала, як брауні стукають у двері, і, нарешті, сама піднялася і спустилася вниз.

На кухні вона нікого не побачила, але по кутках щось шелестіло і шепотіло тоненькими голосками. Вона зняла кришку з великої діжки і почала переливати з неї воду у відерце. А поки переливала, дослуховувалась, про що шепочуться брауні. Виявляється, вони радились, як покарати Моллі за те, що вона полінувалась вилізти з постелі “навіть заради всіх брауні з усього Девонширу”.

Один сказав, що їй треба за це кілька разів боляче ущипнути. Інший бажав, щоб вона осліпла на одне око. Брауні довго сперечалися і нарешті зійшлися на тому, що найгірша покара для Моллі — не дати їй ходити на танці!

І вони вирішили зробити їй кривоніжкою на цілих сім років. А через сім років з неї можна буде зняти це покарання, але для цього потрібна буде трава з дивною назвою “кіскіласкібрись”.

Так усі й сказали, голосно і по складах:
— Кіскі-ласкі-брись!

Почувши, яка жахлива покара загрозус Моллі і яка довга назва у трави, котра допоможе зняти це покарання, Бет дуже злякалась. Дівчина побоювалась, що забуде таку довгу й дивну назву трави і тоді не зможе допомогти бідній Моллі.

Тому вона швиденько побігла у спальню, повторюючи подумки це слово, і почала будити Моллі, щоб сказати йому їй. І що більше Бет трясла подругу за плече, тим упертіше Моллі натягала на себе ковдру.

А коли вранці Бет прокинулась, то не могла пригадати жодної літери з цього слова.

Так бідна Моллі стала кривоніжкою.

Минуло сім років, і якось Моллі гуляла сама в полі далеко від дому. І раптом побачила посеред поля великий

гриб. Дівчина схилилася, щоб зірвати його, але гриб підскочив і перетворився на дивовижного маленького чоловічка. Чоловічок вигукнув якесь дивне довге слово, що його Моллі ніколи раніше не чула, і стьобнув її по хворій нозі якоюсь довгою травинкою.

— Кіскіласкібрись! — вигукнув чоловічок, і Моллі одразу перестала кульгати й побігла додому.

Звідтоді вони з Бет знову почали ходити на танці.

НІЧНИЙ ПАСАЖИР

Стояла холодна ніч. У дорожній кареті було зовсім темно. Коли подорожній сів, то не помітив там ще одного пасажир. Довго вони їхали мовчки. Нарешті подорожній заговорив:

- Ну й холод! Так і пробирає до кісток, брр...
- Ррр... — піддакнув нічний пасажир.
- А кожух на вас добрячий! Мабуть, добре гріє?
- Рррр!!!
- Можна я його помацаю? — запитав пасажир.
- Рррр!!!
- Гвалт! Рятуйте! Ведмідь!

Але нічний пасажир не став чекати і вистрибнув у вікно карети.

СИНЯ БОРОДА

или-були троє братів: Джек, Том і Біл. Біл був старший, Том — середній, а Джек — наймолодший. Вони працювали в полі далеко від дому, і кожен по черзі лишався готувати обід.

Першого дня лишився Біл, старший із братів. Засмажив Біл м'ясо над вогнем, зварив ріпи, картоплі, приготував усе, як годиться, й просурмив у ріг, — в той час ще не було дзвіночків, щоб скликати на обід.

Тільки-но він просурмив, як з видолинка з'являється дідок,

З бородою, синішою синьки,
І зубами, гострішими пилки,

й питає:

— Ти кликав обідати?

— Кликав, тільки не тебе, — відповів Біл.

Йому зовсім не хотілось, аби дідок з'їв обід, що він приготував для себе і своїх братів.

— Ну, це ще ми побачимо, — каже Синя Борода.

Увійшов у дім без запрошення і з'їв увесь обід.

Коли брати повернулися з поля, то запитали, що ж це Біл робив цілісінький день, що не встиг навіть обід приготувати.

— Я зварив прекрасний обід, — сказав Біл, — але прийшов дідок,

З бородою, синішою синьки,
І зубами, гострішими пилки,

і без усякого запрошення й дозволу сів за стіл і з'їв увесь обід.

На що Том, середній брат, сказав:

— Був би вдома я, не бачив би він нашого обіду!

— Що ж, — відповів йому на це Біл, — завтра твоя черга готувати...

Наступного дня Том прилаштував м'ясо над вогнем, а сам тим часом почистив ріпу, картоплю й гарбуз, поставив на вогонь тушкуватися, випік свіжого хліба — одне слово, приготував обід на славу і вийшов у двір, щоб просурмити в ріг.

Не встиг просурмити, як з видолинка з'являється дідок,

З бородою, синішою синьки,
І зубами, гострішими пилки,

і запитує:

— Ти кликав обідати?

— Кликав, тільки не тебе, — відповідає Том.

— Ну, це ще видно буде, — каже Синя Борода.

Він зайшов у дім і з'їв увесь обід.

Коли брати повернулися, Джек запитав Тома:

— Що ж ти не зберіг для нас обід?

На що Том відповів:

— Завтра твоя черга готувати, подивимось, як ти його збережеш.

Наступного дня Джек приготував обід і вийшов у двір, щоб просурмити в ріг. Тут з видолинка дідок з'явився,

З бородою, синішою синьки,
І зубами, гострішими пилки,

і Джек йому каже:

— Заходь, дідусю, покуштуй, як я готую.

— Не хочу! — відповідає Синя Борода.

— Ну як це, обов'язково заходь, будеш з нами обідати.

— Не хочу! — каже Синя Борода, потім обійшов навколо будинку і попростував назад у видолинок.

А Джек, хитрюга, пішов услід за ним і побачив, як Синя Борода спустився в глибоку печеру.

Саме в цей час брати повернулися додому, не застали Джека і подумали, що Синя Борода замість обіду з'їв його. Та тільки-но вони сіли за стіл, як з'явився Джек і все їм розповів.

Після обіду брати вирішили разом піти до печери Синьої Бороди. Узяли з собою велику круглу корзину, до ручки якої прив'язали довгий мотузок.

— Ну, сідай в корзину, ми тебе спустимо в печеру! — сказав Біл Джекові.

— Ні, по черзі, — відповів Джек. — Хто старший, той перший.

Довелося Білу сідати в корзину першому, і брати спустили його в печеру. А коли він смикнув за мотузок, вони його витягли і запитали, що ж він там бачив?

— Я спускався, доки не побачив будинок. Тоді я смикнув за мотузок.

— Нащо ж ти так швидко смикнув за мотузок? — здивувався Том. — Треба було роздивитися, що то за будинок, хто там живе.

— Тепер твоя черга спускатися, ось ти й роздивишся, — відповів Біл.

Том сів у корзину, брати спустили його в печеру, і він опинився просто на дахові будинку. Та злякався і одразу смикнув за мотузок.

— Ви обидва ні на що не здатні, — сказав Джек і сам сів у корзину.

Спустився на дно печери, де стояв будинок, заглянув у вікно. У кімнаті він побачив прегарну дівчину!

— Ти найкраща дівчина у світі, — сказав їй Джек. — Красивішої я не бачив. Виходь за мене заміж!

— Ні, — відповіла вона, — Синя Борода тебе скарає за це на смерть. Краще тікай звідси швидше!

— Що ти, ми з Синьою Бородою друзі! Сідай ось у цю корзину, і мої брати піднімуть тебе нагору. А слідом за тобою і я піднімуся.

Дівчина з радістю погодилась, тільки перед тим, як лізти в корзину, зняла з пальця перстень і подала його Джекові.

— Це перстень бажань, — сказала вона. — Бережи його.

Джек узяв дарунок і смикнув за мотузок.

Коли брати витягли нагору корзину і побачили в ній прегарну дівчину, одразу ж закохалися в неї і стали сперечатися, за кого вона заміж піде. Та дівчина відверто сказала, що ні за кого не піде, тільки за Джека.

— Ні, не бути цьому, — сказали брати. — Ми Джека залишимо внизу.

Вони відкинули геть корзину і почали знову сперечатися і битися через дівчину.

А бідний Джек чекав, чекав, коли ж за ним спустять корзину, та й не дочекався. І сидіти б йому у печері не знати скільки, коли б не згадав про перстень, який дала йому дівчина. Джек покрутив його навколо пальця і сказав:

— Добре було б мені тепер сидіти вдома, біля коминка, та смалити вересову люльку!

Не встиг він це проказати — як опинився вдома. У коминку горить вогонь, а перед ним сидить дівчина.

— Ой, Джек! — вигукнула вона.

Незабаром вони одружилися. І коли я бачив їх востаннє, були дуже щасливі.

ВИГІДНА УГОДА

давні часи у графстві Лінкольншир було заведено між полями і фермами рити канави чи рови.

Жив тоді в Намбі фермер, на ймення Біллі Неш. Справи у нього йшли непогано, і він надумав прикупити собі сусідські землі. Запросили за них зовсім недорого. Правду кажучи, його це дещо збентежило. Але він подумав: значить, така йому вдача випала.

І рушив він до міста, щоб уладнати всі справи і підписати купчу. А ввечері пішов подивитися на свою нову землю. Їшов він не поспішаючи, обдумуючи по дорозі, де поставити нову хвіртку, а де через рів перекинути новий місток, — ви, мабуть, знаєте, що свої поля англійці споконвіку обсаджують живими загорожами і для зручності роблять у них хвіртки, бо як же інакше з поля на поле візка перетягти, плуга чи ще що?

Та не встиг він перестрибнути через рів і ступити на свою нову землю, як назустріч йому — ну, хто б ви думали? — сам хвостатий, кошлатий страшидло! Справжній велетень! Руки — не руки, а ручища, довші за голоблі.

— Що це ти тут гуляєш по моїй землі, га? — сердито запитує у фермера кошлатий велетень.

— По твоїй? — тільки й посмів вимовити Неш.

— А по чий же? Це моя земля! — загорлав страховисько.

Присіли обидва, щоб з'ясувати, чия ж земля. Фермер Неш сказав, що це його земля і він не поступиться нею. Страховисько каже, що його і він теж поступатись не збирається. Тоді Неш запропонував піти разом до

місцевого судді й запитати, чия ж це все-таки земля по закону.

— Ні-і! — запротестував страховисько. — Закон мені не указ. Справедливості від закону ждати нічого!

Сваркам цим кінця не було б, якби страховисько не запропонував, щоб фермер обробив поле, засіяв його, а врожай вони поділять порівну. Неш, звісно ж, подумав, чого це він має все робити сам, а урожай ділити з цим кошлатим виродком, але промовчав. Та дещо все ж укмітив.

— Гаразд, — сказав він. — Поділимо! Тільки спочатку домовимось, що візьмеш ти: вершечки чи корінчики? І пам'ятай, що угода дорожча за гроші! Щоб потім не відмовлявся.

Страховисько подумав-подумав і сказав, нехай йому будуть вершечки. Так і порішили.

Що ж задумав Біллі Неш? Він скопав поле і посадив на ньому картоплю...

От і вийшло, що коли настала пора ділити врожай, кошлатому велетню дісталось сухе картоплиння.

Розсердився страховисьмо, замахав кулачищами на фермера, та угода є угода. Він же сам вершечки вибрав. Тут він і поклявся, що наступного року вибере корінчики.

Біллі Неш з радістю погодився. Він зорав поле і засіяв його пшеницею!

І коли настав час ділити врожай, то страховисько розсердився ще дужче. Атож, на його очах Біллі Неш зсипав у мішки золоте зерно, а йому, страховиську, дістались лише стебла та сухі корінці.

Заревів тоді велетень:

— Ах ти шахрай, щур болотяний!.. — Наступного разу знову посієш пшеницю, а жатимемо разом: ти з

одного кінця, я — з іншого. І кожен візьме те, що встигне нажати.

Страховисько міркував так: якщо він дужчий, то встигне все поле вижати, поки фермер тільки почне жати свою половину.

Настала пора, і Біллі Неш розорав поле, засіяв його пшеницею та все не переставав думати, як йому цього разу перехитрити страховисько.

А треба вам сказати, що якраз у тих місцях жив один віщун. Він умів передбачати майбутнє та давати розумні поради.

І ось одного вечора, нікому нічого не кажучи, Біллі Неш пішов до цього старця, аби порадитися, як йому вижати пшеницю першим. Старець пробурмотів заклинання, а потім щось шепнув фермерові на вухо, через що той повеселів й повернувся додому.

Наступного дня — хоча то була й неділя — Біллі Неш пішов подивитися на свою пшеницю. Надивившись доско-чу, з'ясував, що вона росте вже не буде — лише наливатиметься та дозріватиме. От і пішов просити коваля, щоб той зробив якнайбільше залізних прутів, заввишки зі стебло пшениці.

За кілька днів пруту були готові. Біллі відніс їх на поле і повтикав у землю поміж пшеницею, яку мав жати страховисько.

А коли пшениця налилася і обважнілі колоски похилилися, Біллі Неш разом зі страховиськом подалися в поле і почали жати: один з одного кінця, другий — з другого.

Із Неша був добрий жнець, тому він швидко посував-ся вперед. А страховисько не міг зрозуміти, чого йому так важко жати. Йому часто доводилося зупинятися, щоб на-точити серпа, проте не помічав, що разом із пшеницею жне й залізні пруту.

Неш знай собі просувається вперед, працюючи серпом, ніби граючись, в'яже снопи й складає їх у копи. Так вони працювали цілісінький день. А надвечір страховисько так втомився, що випустив серпа і зі стогоном повалився на землю.

— Забирай свою погану землю! — закричав він. — І землю, і все, що на ній! Знати її більше не хочу! І бачити її не бажаю!

І побрів геть. Звідтоді він ніколи не з'являвся не тільки на землі Біллі Неша, але й ніде взагалі. Згинув, ніби його й не було.

КОТЯЧИЙ КОРОЛЬ

тихому селі на півдні Англії жив собі один чоловік. Служив він церковним сторожем і жив з дружиною при церкві у затишному будинку з каміном.

Був у них кіт — чорний, як вугілля, з білою плямою на грудях. Звали його Томас.

Одного зимового вечора церковний сторож довго не повертався додому. Жінка сиділа біля каміна і плела, а старий Томас грівся біля вогню. Жінка вже давно заварила чай, чайник встиг вихолонуту, а чоловік все не повертався.

Нарешті, захеканий, він вбіг у дім і закричав:

— Хто такий Том Тілдрам?

Чоловік був такий схвильований, що дружина запитала:

— Що сталося?

— Ти не повіриш, яка дивовижна історія сталася щойно зі мною! — сказав чоловік.

— То сядьмо і ти розкажеш!

Вони сіли біля вогню, а старий Томас між ними, і чоловік почав:

— Сьогодні я лагодив паркан, той, що під лісом, ти знаєш. Так ось, я вже майже кінчав, як раптом почув голосне “няв-в-в!”

— Няв-в-в! — подав голос Томас.

— От-от, точнісінько так, — кивнув чоловік. — Я озирнувся і бачу... Ой ні, ти не повіриш. Дев'ять чорних котів, зовсім чорних, як вугілля, з білими плямами на грудях, як у нашого Томаса, так поважно, велично несуть... Ну, що ти думаєш? Маленьку чорну домовину,

покриту чорним оксамитом, а на вікові — золота корона. Один кіт підходить до мене і каже: “Няв-в-в!”

— Няв-в-в! — озвався Том.

— От-от, точнісінько так, — вів далі чоловік. — Дивиться на мене і каже: “Передай Тому Тілдраму, що старий Тім Толдрам помер”.

— Поглянь на нашого Тома! — вигукнула рантом дружина.

Та не встигла вона закінчити, як старий кіт Том схопився і вигукнув:

— О небо! Старий Тім Толдрам помер, значить, тепер я — король!

І, з тими словами, скочив у камін і зник назавжди...

КЕЙТ-ЛУСКУНЧИК*

Жили собі король з королевою. У короля була своя дочка, а в королеви — своя. Королева дочка звалася Енн, а королевина — Кейт. Енн була вродливіша, ніж Кейт, а проте зведені сестри любили одна одну, як рідні. Але королева зненавиділа падчерку за те, що та була гарніша за власну дочку, й вирішила зурочити її. Пішла вона до пташниці — а та вміла відьмувати — й загадує:

— Зроби так, аби моя падчерка стала така бридка, щоб усі аж відверталися від неї.

Пташниця погодилася.

— Пришліть її до мене завтра зранку натщесерце, — веліла пташниця.

Рано-вранці королева будить Енн:

— Піди, голубонько, в долину до пташниці. Принеси свіжих яєць на сніданок.

Дівчина пішла. Але, йдучи через кухню, побачила на столі шкуринку хліба. Взяла її та й з'їла.

Приходить до пташниці й просить у неї яєць, як загадано. Пташниця каже:

— Підніми накривку з отого-он казана і зазирни туди.

Дівчина так і зробила, проте нічого з нею не сталося. Тоді пташниця сердито пробурчала:

— Іди додому та перекажи мачусі, щоб краще замикала комірчину з харчами.

Повертається дівчина додому і до королеви: пташниця те й те переказувала. Королева зрозуміла, що падчерка чогось перехопила, виходячи з дому.

Назавтра королева знову посилає Енн до пташниці. Цього разу сама вивела дівчину за двері, щоб та нічого не

* © Переказ. Терех О., 1992.

встигла з'їсти. Проте дорогою Енн побачила селян — вони збирали на полі горох. А вона була привітна до всіх і ласкава, тож зупинилася з ними побалакати. Селяни дали їй жменю гороху, і вона з'їла його, йдучи.

Приходить Енн до пташниці, а та знову загадує:

— Підніми накривку з он того казана і зазирни туди.

Енн підняла накривку, зазирнула, проте й цього разу з нею нічого не сталося. Пташниця розсердилася й мовила:

— Перекажи мачусі, що без вогню казан не закипить.

Дівчина прийшла додому і переказала ці слова.

На третій день королева сама повела Енн до пташниці. Цього разу, коли дівчина зняла накривку з казана, її гарненька голівка спала з плечей, а замість неї виросла овеча голова.

Королева повернулася в палац рада-радісінька. Але дочка її, Кейт, жажнулася, як побачила, що сталося з сестрою. Дістала вона шмат тонкого полотна, замотала ним голову бідолашної Енн, узяла її за руку, і пішли вони удвох світ за очі шукати щастя-долі.

От ідуть вони, йдуть і доходять до якогось замку. Постукала Кейт у двері, проситься переночувати.

— Я, — каже, — з хворою сестрою.

Впустили їх. Виявилося, це королівський замок. У того короля було двоє синів. Один із них заслаб на якусь хворобу. Лежить зовсім немічний, звівся нінащо і вже на ладан дихає. І ніхто не знає, що то за хвороба і звідки вона взялася. А ще одна дивна річ: хто залишався з королевичем доглядати його вночі, той зникав безслідно. Тож король оголосив, що дасть капшук срібла тому, хто просидить із його хворим сином цілу ніч. Кейт була дівчина хоробра, тож вона й каже:

— Дозвольте, я посиджу з королевичем.

До півночі все було гаразд. Коли ж годинник на замковій вежі видзвонив дванадцятую, принц підвівся, ніби й хвороби не було, вдягнувся й зійшов униз. Кейт рушила слідом за ним, але він наче й не помітив її. Принц попрямував до стайні, осідлав коня, погукав свого пса, скочив у сідло, а Кейт — смілива душа — скочила теж і сіла позад нього. Поїхали вони до зеленого лісу. А там стежка через гущавину. Кінь скаче далі й далі, ліщинове гілля б'є Кейт по обличчю, а вона рве на ходу горіхи і складає у фартух. Підскакали до зеленої гори. Спинив королевич коня.

— Горо, горо, відчинися та впусти мене, мого коня і мого пса.

А Кейт:

— І дівчину, що позаду сидить.

Гора відразу розчахнулася, і перед ними постала простора, яскраво освітлена зала. В'їхали вони туди, королевича відразу оточили прегарні феї і повели його танцювати. А Кейт сховалася за дверима. Минула година: королевич танцює й танцює. Танцював, аж доки зовсім знесилів і впав на канапу. Феї почали обмахувати його віялами. Королевич опритомнів і — знову танцювати.

Аж ось заспівав півень. Королевич — притьмом до коня, скочив у сідло і гайда додому. Ну, а Кейт і собі скочила позад нього. Приїхали в замок, королевич упав у ліжко, лежить як неживий.

Приходять зранку король із королевою. Кейт сидить біля коминка, горіхи лускає. Каже їм:

— Цілу ніч королевич спочивав спокійно. Але просидіти з ним іще одну ніч не хочу. Хіба що ви пообіцяєте капшук золота.

Ті погодилися.

Друга ніч минула так само, як перша. Опівночі королевич підвівся і знову помчав верхи до зеленої гори танцювати з феями. Кейт теж поїхала з ним і знову парвала дорогою цілий фартух горіхів.

Цього разу дівчина вже й не дивилася на принца — знала, що він буде танцювати до знемоги. Зате вона побачила крихітного ельфа з паличкою в руці й почула, як одна фея каже:

— Аби цією паличкою доторкнутися до бідолашної сестри Кейт, вона стала б такою ж вродливою, як і колись.

Кейт одразу зміркувала, що робити: кинула один горіх, і він покотився повз маленького ельфа. Той — миттю по горіх. А Кейт кидає ще і ще. Малий ганявся за ними, аж доки не впустив паличку. Кейт схопила її і сховала у фартух. Та ось, як і минулої ночі, заспівав півень, і вони поскакали додому.

Повернулася Кейт у замок і зразу ж до Енн. Торкнула тричі сестру паличкою і — диво-дивне! — овеча голова відпала, і Енн знову стала такою ж красунею, як і колись.

На третю ніч Кейт каже:

— Як собі хочете, а більше я не буду стерегти королевича. Залишуся біля нього хіба що тоді, коли ви пообіцяєте одружити мене з ним.

Нічого не вдієш. Король із королевою погодилися взяти її за невістку.

І знову королевич поїхав на нічний бал. І Кейт із ним поїхала. Бачить: маленький ельф тримає в руках пташку. А одна фея каже іншій:

— Аби хворий принц з'їв три кусники цієї пташки, то одразу ж видужав би.

Кейт знову почала кидати горіхи. Маленький ельф — за ними; ганявся, ганявся, аж доки не впустив пташку. Дівчина схопила її та у фартух.

Знову проспівав півень, і Кейт з королевичем повернулись у замок. Та цього разу Кейт не сіла лuskати горіхи. Вона мерщій обскубла пташку і кинула її в горщик варитися. Незабаром по кімнаті пішли смачні пахощі. Хворий принц отямився й каже:

— Ой, як їсти хочеться! Дай мені кусник.

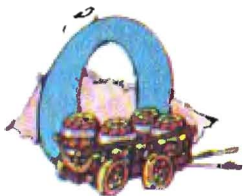
Кейт дала. Королевич з'їв і підвівся на лікті. Каже:

— Ой, як смачно! Дай іще.

Кейт дала йому ще кусник. Королевич сів у ліжку. Посидів і знову просить пташиного м'яса. Кейт дала йому третій кусник, і королевич звівся на рівні здоровий-здоровісінький, наче й не хворів. Приходять уранці король із королевою, дивляться — сидить їхній син біля каміна з Кейт. Удвох горіхи лускають.

А його брат тим часом побачив Енн і, звісно, відразу закохався в неї. Та й хто б не закохався, побачивши таку красуню. І що ж вийшло? Хворий син одружився з здоровою сестрою, а здоровий син узяв хвору сестру. Жили вони гарно, любилися щиро й ніколи не пили з порожньої чарки.

МАЛЮК ТОМ І ВЕЛЕТЕНЬ ДЕНБРАС

сь вам одна із найстаровинніших казок, які розповідали в Корнуелі.

У давні-предавні часи, коли в Корнуелі було ще безліч велетнів, неподалік од затоки Маунтс-Бей жив у селі славний хлопчина, котрого звали Малюк Том.

Славний то він славний, але був ледачий. Працював, коли заманеться, а постійним ділом зайнятись не хотів.

Том був невеликого зросту — ми маємо на увазі ті давні часи, коли, якщо вірити, всі чоловіки в Корнуелі були футів по вісім заввишки*. Зате плечі у нього були широчезні, спина міцна, а руки і ноги, як із заліза.

Його старенька мати часто говорила йому, щоб він знайшов справжнє діло і заробляв хоча б собі на харчі. Бо треба вам сказати, що їв він за двох.

І от якось уранці, чи то, щоб зробити приємне матері, а може, через те, що мав дівчину із Кроласа, Малюк Том відправився в Маркет-Джу шукати роботи, адже не міг же він одружитися, не маючи ніякого заробітку.

Найперше Том зайшов до одного чоловіка на ймення Хонні, — той був бляхарем. А ще він тримав корчму, аби кожен міг зайти і випити з ним по кухлю доброго елю.

— Чи не потрібен вам дужий, молодий і поступливий робітник? — запитав його Том.

— Шкода, — відповів Хонні, — але постійної роботи у мене зараз немає. Проте зажди! Маю відправити до Сент-Івза бочки з пивом, і ти міг би мені прислужитися, а я тобі щедро заплачу.

* Вісім футів — приблизно два з половиною метри.

Вони одразу домовились. Том вивів чотири пари волів, запряг їх. Хазяїн допоміг Тому повантажити бочки. А для Тома, щоб він не сумував у дорозі, поклав ще одну бочку.

І, крикнучи волам: “Гей-о-о!”, Том виїхав з двору.

Їхав він, їхав і раптом, що таке? Воли зупинились. Якраз посеред дороги виросла височенна кам’яна стіна з широкими, міцними воротами — ні проїхати ні пройти!

— Ух, негідники велетні! Не інакше — це їхніх рук діло! — розсердився Том. — Ну де це бачено — будувати стіну на дорозі! Мабуть, це той велетень Денбрас! Та ще побачимо хто кого!

І Том чимдуж наліг на кам’яні ворота і одразу ж розчинив їх.

— Гей-о-о, пішли! — крикнув на волів. — Гей-о-о!

І віз із пивом, поскрипуючи, покотився кам’яними плитами прямісінько до замку велетня.

А треба вам сказати, що велетень Денбрас на той час почав уже старіти і недочував. Ніколи б він не почув скрипу підводи, якби не його пес: той заходився таким гавкотом, що й мертвого підняв би.

Денбрас сів на ліжку, позіхнув, протер очі, потім вийшов у двір. Спочатку ні Тома, ні його воза він не побачив. І поки озирався, Том роздивився велетня.

Старий Денбрас мав п’ятнадцять футів зросту, широкі плечі, проте був товстий, тому що багато їв і нічого не робив. Пелехи на голові стирчали, як пучки сухого вересу, зуби його сточилися до самих ясен, бо поїдав овець просто зі шкурою й кістками.

Проте Малюк Том зовсім його не злякався, хоча й бачив уперше.

— Хто ти такий, жалюгідна малявко? — заревів Денбрас, побачивши нарешті Тома. — Як насмілювся з’явити-

ся тут зі своїм скрипучим возом? Ага, то це пиво? Ти привіз його мені? От не чекав!

— Можеш спробувати кухоль-другий, — сказав Том, — але пиво це я везу не тобі, а до Сент-Івза. А їду я через твій двір, бо стоїть він на дорозі!

— Ах ти ж зухвале цуцень! — розсердився Денбрас. — Катай звідси, поки цілий!

— Ку-ку-рі-ку! Чи не рано розспівався, старий півню! — відповів Том.

Тут велетень зробився темніший хмари і, не кажучи й слова, обхопив здоровенного в'яза, так футів із двадцять заввишки, й вирвав його з корінням.

Та поки обламував на ньому гілки, Том скинув з воза бочки, зняв колесо — і в нього вийшов прекрасний щит, а велика дубова вісь слугувала за палицю.

— Ану швидше, — підганяв Том велетня Денбраса, розмахуючи колесом і дубовою віссю від воза.

Нарешті супротивники зійшлися.

Та велетень виявився зовсім неповоротким, здоровенним в'язом розмахував як попало, через що Том зрозумів, що Денбрас, до того ж, погано бачить. А Том був дуже спритний. Він так відчайдушно крутив своєю палицею, що велетень геть засапався.

Том уже не раз міг поранити Денбраса дубовою віссю, але йому було жаль старого. І він лише відбивав удари двадцятифутової палиці. Денбрас щоразу бив по колесу, а промахнувшись, падав на землю.

Тоді Том благородно подавав руку, допомагаючи піднятися, і підносив бочечку з елем, аби той підкріпив сили.

Сонце вже почало хилитися до заходу, коли Том вирішив змусити старого велетня рухатися швидше. І, як йому здалося, легенько ткнув Денбраса дубовою віссю.

— О горе! — Малюк Том і сам не знав, яка у нього сила. Дубова вісь проткнула велетня, і той упав, мов підтяте дерево.

Тома охопив відчай. Він опустився поряд з Денбрасом на коліна й намагався підбадьорити його:

— Не журися, друже! — мовив Том. — Ти незабаром одужаєш. Я ненароком. Хто б міг подумати, що у тебе така ніжна шкіра!

Та велетень тільки стогнав у відповідь. Том обережно вийняв дубову вісь із рани і приклав до неї листя подорожника. Старому Денбрасу трохи полегшало. Тоді Том побіг до воза, вибив днище у бочці з пивом і підніс її велетневі.

— Пий, голубчику, пий!

Нарешті Денбрас розтулив уста:

— Тепер мені вже ніщо не допоможе! — ледь чуто мовив він. — Я впав у чесному бою, чи не так?

— Так, — мало не плачучи, відповів Том.

— А ти молодець! Справжній корнуелець. Ти чесно бився. Це була славна і чесна битва... Сили полишають мене. Нахилися, сину, я скажу тобі мою останню волю...

І старий Денбрас повідав, що у нього немає рідних і тому він заповідає Томові скарби, заховані в печері під замком.

— А тепер допоможи мені піднятися на вершину пагорба.

Вони ледве вибрались на пагорб, і велетень сів на своє улюблене кам'яне ложе, спершись на скелю.

— Поховай мене тут, де я тепер сиджу. Ось каміння, яким ти мене обкладеш. Великий койт* я приготував давно. Поховай мене з честю і будь лагідним до мого пса!

* Койт — кам'яне кільце, яким древні британці накривали могили.

Це були останні слова Денбраса.

Том поховав Денбраса як годиться. Потім спустився у двір замку, поставив на місце колесо й дубову вісь, вивів на дорогу волів, зачинив ворота і попрямував до Сент-Івза. Благополучно довіз пиво й наступного дня, якраз на Івана Купала, був в Маркет-Джу.

На вулицях міста танцювали.

Хазяїн корчми розважався разом із усіма. Він дуже зрадів поверненню Тома.

— Молодець! — сказав він йому. — Лишайся у мене на весь рік, я тобі добре платитиму.

— Не можу, — відповів Том, — хоча напевне знаю, що кращого місця не знайти.

— То чого ж не погоджуєшся? — здивувався Хонні.

Але Том не хотів розповідати, сказав лиш:

— Бачиш, у мене помер дідусь, який жив у горах. Він залишив мені спадок — землю і гроші.

Розпрощавшись із гостинним хазяїном, Том поспішив до своєї нареченої у Кролас.

Вони одружилися і щасливо зажили у замку велетня.

ШТУКАР-СОПІЛКАР*

Є в Англії морська затока Солент. А на березі її стоїть старовинне містечко Ньютаун. Тепер воно затишне, спокійне. А колись його вулиці виповнювались пронизливим писком-виском: у містечку розвелася сила-силенна щурів. Їх набралось стільки, що людям хоч кидай домівку та тікай світ за очі. Щури прогризали двері, стіни, підлогу, залазили в усі комори, засіки та скрині, з'їдали дочиста все, що траплялося, — борошно й сир, крупу й цукор. І навіть пивом-медом пригощалися!..

Та найбільш допікали міщанам безнастанна щурина біганина й пискотнява. За тим писком люди не чули одне одного і не могли спати вночі. А матерям доводилося очей не спускати з дитячих колисок. Бо як тільки котра натомлена мати склепить повіки, — в колиску вже вскочив щур — сяде й роздивляється немовля!

Ви спитаєте: невже у тому місті не було котів? Були. І намагалися ловити щурів. Але все марно: їх було стільки, що коти, врешті-решт, повтікали.

А щуролови?

Запрошували і їх з усієї країни. Але й ті не могли нічого вдіяти проти такої напасті.

Мер міста й радники з ранку й до вечора сушили собі голови в міській ратуші, та даремно. І не дивина: голови у них великі, а розуму катма.

От якось сиділи вони, мізкуючи, що ж його робити, коли це вбігає міський стражник і до мера:

— Даруйте, ваша милість, вас хоче бачити якийсь чудний парубійко.

— Упусти його, — каже мер.

* © Переказ. Терех О., 1992.

Хлопець зайшов. Справді, химерний якийсь: одежа з строкатих клаптів — синіх, зелених, червоних; у руках сопілка, сам високий, худорлявий, а очі пронизливі, гострі. Каже:

— Я — Штукар-Сопілкар. Чутка йде, що у вас розвелися щури. Хочете, за п'ятдесят золотих я вам їх виведу, жодного не залишиться.

Мер і радники зраділи, але взялись торгуватися: скупі були, хоч і багаті. Та хлопець стояв на своєму. Довелося їм погодитись.

Вийшов хлопець із ратуші, приклав до губів сопілку — як заграє! Попливла над містом нечувана музика — сумна, аж за душу бере. Пішов він вулицями. А з дворів, з підвалів, з усіх нір і дірок почали щури вискакувати. Вибігають — і вслід за Сопілкарем. Великі й малі, старі й молоді — всі сунуть за ним лавою. Попіднімали писки — всі як один слухають сопілку! А хлопець пройде трохи та й зупиниться: почекає, щоб щури не відставали.

Пройшов він Срібною вулицею, повернув на Золоту. В кінці Золотої вулиці — пристань, далі простяглася затока Солент.

Міщани скупчилися біля вікон, подих затамували — дивляться: що ж далі буде? А щури так поспішають за тим хлопцем!

Та ось уже й берег. Сопілкар скочив у човен і поплив на глибину, та грає-грає! Щури, ніби зачаровані, нічого не бачать, тільки ту сопілку й чують: так вона солодко грає, мов кличе їх за собою. Кинулись у воду. А тут саме відплив настав — вода спала — загрузли щури й пропали.

Почався приплив. Повернув Сопілкар човна, вийшов на берег. Міщани вибігли на вулиці, кричать: “Слава!” І на radoщах шапки вгору. Дзвони в церквах дзвонять. Ще б пак: жодного щура в місті не залилось!

Підійшов хлопець до ратуші, а там його вже мер і радники чекають. Переступають з ноги на ногу, чухають потилиці: шкода їм п'ятдесят золотих віддавати. Через тих щурів міська скарбниця, мовляв, зовсім зубожіла. Де ж їх узяти, тих п'ятдесят золотих? Та й за що їх платити? Що він такого зробив, цей хлопець? Пограв на сопілці й показався на човні! Ну то й що? Це й ми, мовляв, самі могли б зробити. От мер і каже:

— Ти ж бачиш, хлопче, які ми бідні. П'ятдесят золотих — це надто великі гроші. Бери двадцять. Більше ти не заробив.

А хлопець йому:

— Ви пообіцяли п'ятдесят. Платіть, як домовились. Бо я вам такої заграю, що не до шмиги буде.

— Нічого він нам не зробить, — стиха каже мер до радників. — Щури всі потопилися, вже їх не оживити.

А тоді повернувся до хлопця та як гримне:

— Ах ти ж поганцю! Ти ще й страхати насмілювся! Геть із нашого міста, волоцюго!

Посміхнувся хлопець.

— Гаразд, — каже, — я піду.

Повернувся, приклав до губів сопілку й пішов. Знов заспівала сопілка, тільки вже весело, жваво, наче кликала до танцю, до гри. І на цей голос звідусіль почали вибігати діти — з дворів і з будинків, більші й менші, школярі й підмайстрики.

Сміючись і підстрибуючи, вигукуючи й пританцьовуючи, хлопчики й дівчатка, побравшись за руки, бігли за Сопілкарем. А той пройшов Золотою вулицею й звернув на вулицю Срібну. Вона ж вела до великого темного лісу. Там росли могутні дуби і розлогі буки, й тягнувся той ліс без кінця-краю. Саме туди й попрямував Сопілкар, усе награвучи на своїй сопілці. А за ним поспішала гомінка

юрба дітей. Ось вони вже й у лісі. Ще якийсь час мигтів поміж деревами строкатий Сопілкарів одяг і чувся веселий дитячий сміх. Та ось усе зникло, гомін подаленів, аж поки й зовсім стих у лісовій гущавині.

Отоді-то жажнулись, мов прокинулися, міщани! Отоді вони пожалкували, що так необачно повелися зі своїм рятівником...

Але марно вони вдивлялися в ліс, марно дослухались, чи не залунають звідтіля дитячі голоси. Ніколи більше не довелось їм побачити ані своїх дітей, ані химерно вбраного хлопця з чарівною сопілкою.

МІСТЕР МАЙКА

оммі Граймс бував то слухняним хлопчиком, то неслухом, але коли вже поводився погано, то гірше нікуди. І тоді мама йому казала:

— Томмі, любий хлопчику, будь розумником. Нікуди не ходи з нашої вулиці, а то тебе забере містер Майка.

І все ж, коли Томмі бував неслухом, то обов'язково тікав зі своєї вулиці. Якось він вибіг зі своєї вулиці і тільки-но завернув за ріг, як містер Майка схопив його, кинув у мішок униз головою та й поніс до себе.

Прийшов містер Майка додому, витяг з мішка Томмі, поставив перед собою, помацав йому руки, ноги — чи ж добре вгодований.

— Худенький. Який з тебе наїдок? Та однак на вечерю у мене більше нічого немає. Поваришся у казані, буде не так уже й погано. Ой, я забув купити приправу! Без неї ти будеш зовсім несмачний. Саллі! Чуєш? Ходи-но сюди, Саллі! — покликав він місіс Майку.

Місіс Майка вийшла з іншої кімнати й спитала:

— Чого тобі?

— Ось хлопчисько. Це нам на вечерю, — сказав містер Майка. — Тільки я забув про приправу. Постережи його, поки я за нею сходжу.

— Не турбуйся, — відповіла місіс Майка, і містер Майка пішов.

Тут Томмі Граймс і питає місіс Майку:

— А що, містер Майка завжди їсть на вечерю хлопчиків?

— Частенько, — відповідає йому місіс Майка, — якщо хлопчики погано ведуть себе і трапляються йому на дорозі.

— Скажіть, а чи нема у вас ще чого-небудь на вечерю, окрім мене? Ну, хоча б пудингу? — питає Томмі.

— О, як я люблю пудинг! — зітхнула місіс Майка. — Тільки мені дуже рідко доводиться його їсти.

— А ви знаєте, моя мама якраз сьогодні готує пудинг! — вигукнув Томмі Граймс. — І вона дасть шматочок, якщо я її попрошу. Я збігаю і принесу вам.

— Та ти розумний хлопчик! — зраділа місіс Майка. — Тільки не барися. Обов'язково повертайся до вечері.

Томмі кинувся навтіки і радів, що так легко відбувся.

Після цього він був таким хорошим хлопчиком, про якого тільки мріяти можна. І жодного разу не тікав зі своєї вулиці.

Та не міг же він завжди лишатися хорошим. І ось одного дня він знову забіг на сусідню вулицю. І треба ж такому статися, що не встиг він опинитися на іншій вулиці, як містер Майка вхопив його за комір, кинув до свого мішка й поніс.

Приніс він Томмі додому, витрусив з мішка й одразу впізнав.

— Е-е, — каже, — та ти той самий хлопчисько, що обдурив нас із Саллі. Тепер ти не втечеш. Я сам тебе стерегтиму. Ану лізь під диван!

Довелося бідному Томмі лізти, куди велено, а містер Майка всівся на дивані й став чекати, поки закипить вода в казані. Ждав він, ждав, а вода все не закипає. Набридло містеру Майці чекати, він і каже:

— Ей, хлопче! Висунь-но ногу, я тебе прив'яжу за неї, щоб не втік.

Томмі висунув ногу, а містер Майка зняв пасок і міцно-міцно прив'язав його ногу до дубового столу. Потім покликав:

— Саллі! Саллі!

Але ніхто не відповів. Тоді містер Майка вийшов до сусідньої кімнати пошукати місіс Майку. А Томмі тим часом вибрався з-під дивана і кинувся до дверей. І втік. Бо висунув із-під дивана не ногу, а лише чобіт!

І ось повернувся Томмі Граймс додому і більше не забігав на сусідні вулиці аж доти, поки не виріс великим, і йому дозволили ходити повсюди самому.

ДЖЕК І ЗОЛОТА ТАБАКЕРКА*

Колись, за добрих давніх часів, як ні мене, ні вас не було ще на світі, жили собі чоловік і жінка. Народився у них син. Назвали його Джеком. А хата їхня стояла в дрімучому лісі. Тож хлопець уже й великий виріс, а ніколи ще не бачив чужих людей, тільки своїх батька й матір. Знав він, що є на світі всякі дива, бо перечитав чимало книжок. І дуже йому хотілося всюди побувати, світу й людей побачити.

Одного дня батько пішов у ліс по дрова. Джек і каже матері:

— Чого мені сидіти тут, у цій глушині? Нудно тут і тоскно. Піду я краще та побачу світу. Людей подивлюся й себе покажу.

Мати йому:

— Ну що ж, синку, надумав, то йди. Нехай тобі щастить. Але скажи мені, що ти хочеш узяти з собою в дорогу: маленький пиріг із моїм благословенням чи великий без благословення?

А син відповідає:

— Краще спечи маленький, та поблагослови.

Спекла мати йому невеликий пиріг, поблагословила й вирядила з дому.

Пішов хлопець. Зустрічає в лісі батька. Той питає:

— Куди це ти, синку?

Син і каже:

— Хочу, тату, світу побачити.

— Самотньо нам буде без тебе, сину, але йди, коли надумався. Візьми з собою ось цю табакерку, сховай її, а відкриєш лише тоді, коли спіткає тебе велика біда.

* © Переказ. Терех О., 1992.

Узяв Джек табакерку, рушив далі. Довго йшов, уже й пиріг з'їв і знов їсти захотів. А кругом тільки ліс та ліс. Уже поночіти стало, треба нічліг шукати. Коли це попереду вогник заблищав. Продерся хлопець крізь гущавину, аж бачить — великий будинок. Постукав. Двері відчинив слуга, питає, чого йому треба. Джек проситься: так і так, пустіть переночувати. Той був чоловік добрий, пустив хлопця. Завів його в кухню, нагодував, напоїв.

А жив у цьому будинку один вельможа. Ї була у нього красуня-донька. Зазирнула вона в кухню, побачила Джека — а він був хлопець гарний — та й закохалася в нього. А Джек закохався в неї. От пішла дівчина до батька та й каже:

— Там прийшов до нас хлопець. Ї такий він гарний, таточку, що я за нього й заміж пішла б, коли ваша ласка.

Зайшов вельможа в кухню, подивився на Джека, розпитав його — хто він та звідки, якого роду-племені. А потім запитує:

— А що ти вмієш робити?

Джек подумав — його питають, що він уміє робити по господарству, й відповідає:

— Геть усе.

Тоді вельможа й каже:

— Якщо ти вмієш робити геть усе, то зроби так, щоб о восьмій ранку перед будинком з'явилося велике озеро і щоб на тому озері стояв красень-корабель з гарматами. Ї щоб корабель салютував мені двадцятьма чотирма гарматними пострілами, а останнє гарматне ядро щоб підломило ніжку ліжка, на якому спить моя донька. А не зробиш — розпрощаєшся зі своєю головою.

— Та вже ж зроблю, — каже Джек. А сам думає: “Пропала моя голова”.

Прокидається рано-вранці: що ж його робити? І тут згадав про батьків подарунок — золоту табакерку. Каже собі: “Оце ж і спіткала мене велика біда”. Витяг з кишені табакерку, відкрив, а звідти — троє червоних чоловічків. Вискочили й питають:

— Чого ти бажаєш? Звели, і ми все зробимо.

А Джек їм:

— Зробіть так, щоб перед будинком було велике озеро, і щоб на тому озері стояв найбільший і найкращий у світі корабель з гарматами, і щоб корабель той відсалютував двадцятьма чотирма залпами, і щоб останнім пострілом гарматне ядро підломило ніжку ліжка, де спить хазяйська донька.

Чоловічки відповідають:

— Зробимо. А ти спи собі.

Та не до сну Джекові. Лежить, дожидає. Ось годинник пробив восьму ранку. І одразу ж за вікном — бах! бах! — гримнули гармати. Кинувся хлопець до вікна, а там — диво-дивне! — озеро, а на ньому — величезний корабель. Джек дивиться, зачудований, бо він же виріс у лісі і зроду кораблів не бачив.

Одягнувся Джек, вийшов з кімнати. А батько дівчини вже стоїть, чекає. Каже:

— Ну, хлопче, ти молодець. Зробив усе як слід. Ходімо снідати.

Сіли вони втрьох за стіл, снідають.

А батько дівчини знову Джекові:

— Не забувай, тобі ще два діла зробити треба. Лише тоді я віддам за тебе доньку. Ось тобі друге діло: на мило навколо вирубай і викорчуй ліс, щоб було рівне поле. Зори те поле, посій жито, і щоб те жито визріло, й щоб ти скопив його і склав у копи. І зроби все це до завтрашнього ранку. А не зробиш — сам знаєш, що тобі буде.

— Та зроблю вже.

Цілий день Джек гуляв, а вночі, як zostався сам у кімнаті, відкрив табакерку і звелів чоловічкам: так і так. І ліг спати. А вранці прокинувся, подивився у вікно: кругом поле, а на ньому копи жита.

Побачив те і батько дівчини та й каже:

— Молодець. А тепер зроби третє діло. Щоб завтра ось на цьому місці стояв пишний палац на дванадцяти золотих стовпах, а перед ним муштрувався полк солдатів. І щоб о восьмій ранку, як я вийду, вони віддали мені честь.

\ Джек на те відповідає:

— Зроблю і це.

І справді, на ранок було все, що загадано, — і палац, і солдати.

— Що ж, моє слово — закон, — каже батько дівчини. — Одружуйтесь.

Одгуляли вони весілля, живуть щасливо.

Та на Джека очікувала нова біда. Заманулося його тестеві поїхати на лови. І запросив він на те полювання своїх друзів. Мовляв, пополюють, а потім приїдуть новий палац дивитися. Джек також з ними поїхав — одягнувся в ошатний мисливський костюм, на чудовому коні. Слуга ж прибирав його старий одяг, поліз у кишеню і знайшов там золоту табакерку. З цікавості відчинив її, а звідти вискочили троє чоловічків. Питають:

— Чого ти бажаєш? Звели, і ми зробимо.

Слуга був підступний. Каже:

— Перенесіть цей палац далеко-далеко за море.

Чоловічки йому:

— Гаразд. А тебе теж з палацом перенести?

— І мене перенесіть.

— Ну, то летімо.

Палац умить знявся в повітря і полетів далеко-далеко за море.

От приїхали мисливці з ловів, дивляться — немає палацу. Гості розсердилися. Кажуть:

— Що за жарти? Цей хлопець, мабуть, нас обдунив. У нього й не було ніякого палацу.

І тесть розгнівався:

— Осоромив ти мене перед людьми. Більше моєї доньки не побачиш. Забирайся геть, ошуканцю.

Тоді пом'якшав трохи й каже:

— Даю тобі рік і один день — знайди палац і поверни його на місце. А ні — то й на очі не навертайся.

Рушив бідолашний Джек на пошуки. Довго їхав лісами й полями, через гори й долини. Заїхав у такі далекі землі, де й людей уже немає. Бачить — якийсь палац. Він до воріт. Там вартує — хто б ви думали? — миша.

Джек запитує:

— Чий це палац? Хто тут живе?

А миша йому:

— Його величність король усіх мишей.

Джек:

— А чи можна його побачити і поговорити з ним?

Миша впустила хлопця. Слуги-миші провели його до короля. Той розпитав Джека, хто він і звідки. Джек розповів про свою халепу, про те, як пропав палац, і про те, що мусить знайти його за один рік і один день.

— Може, ви, ваша величність, знаєте, де він подівся? — звертається Джек до короля мишей.

— Ні, не знаю, — відповідає король. — Але я повелитель усіх мишей. Завтра я їх скличу. Може, котрась із них його де й бачила або, принаймні, що-небудь чула.

Почастував він Джека доброю вечерею, звелів слугам послати м'яку постіль. Зранку виходять вони на ганок, а перед палацом усі миші зібралися, видимо їм невидимо.

Король питає, чи не бачив хто з них пишного палацу на золотих стовпах, чи не чув хто про нього.

— Ні, — відповідають миші. — Не бачив ніхто й не чув.

Відпустив їх король і каже Джекові.

— Є у мене два брати. Один — король усіх жаб, другий, старший, — король усіх птахів. Піди до них, може, вони знають, де твій палац. Коня свого залиш тут: повернешся, тоді забереш. А натомість візьми одного з моїх скакунів і прихопи ось цей пиріг — даси його братові, і він одразу розпізнає, що ти від мене. Перекажи йому вітання.

Розпрощались вони, і Джек поїхав на королевому скакуні. Коло воріт підбігає до нього миша й просить:

— Візьми мене з собою. Я тобі в пригоді стану.

— Як же я візьму тебе? — не наважується Джек. — Треба запитати дозволу в короля.

— Та нічого. Він не розсердиться.

— Ну, тоді стрибай.

Стрибнула миша, і Джек сховав її до кишені.

Довго вони їхали. Аж ось прибули до палацу короля всіх жаб. На воротях жаба вартує. Джек розповів, хто він. Просить пустити до короля. Жаба пропустила, а слуги привели до королівських покоїв. Король питає, хто він та звідки. Джек розповів усе, подав йому пиріг. Король одразу розпізнав, що той прибув од брата.

— Гаразд, допоможу тоді віднайти твій замок, — погодився він.

Нагодував його, спати поклав. Зранку вивів на ганок, а у дворі вже всі жаби зібралися. Король питає, чи не бачив

хто палацу на дванадцяти золотих стовпах, чи, може, хто чув про нього. Вони відказують:

— Ні, не бачили й не чули.

Довелося Джекові їхати далі. Дали йому нового скакуна і пиріг у подарунок найстаршому братові, королю всіх птахів. Виїжджає він з воріт, а жаба-воротар просить:

— Візьми мене з собою. Я тобі в пригоді стану.

— Як же я без королєвого дозволу візьму? — відповідає Джек.

А вона наполягає. Тоді хлопець каже:

— Ну, стрибай!

Жаба стрибнула, і Джек сховав її до кишені. Дорога була далека. Утричі довша, ніж до короля усіх жаб. Нарешті прибули вони до палацу володаря всіх птахів. На воротах стоїть птах — гарний такий, барвистий — вартує. Пропустив він їх до короля птахів. Джек дав йому пиріг і переказав вітання від братів. Король пообіцяв:

— Допоможу тобі, чим тільки зможу. Зранку розпитаємо птахів. А зараз заводь коня в стайню. Будеш моїм гостем.

Повечеряли вони, вклялися спати. Рано виходять на ганок, а у дворі повно птаства — злетілося з усього світу. Король і питає:

— Чи не бачив хто з вас пишного замку на дванадцяти золотих стовпах?

Птахи відповідають:

— Ні, не бачили.

— А чи всі ви тут? — знову запитує король. — Щось я не бачу орла.

Дивляться, а орла й справді немає. Тоді король звелів чотирьом швидкокрилим ластівкам полетіти на чотири сторони, розшукати його. Ті помчали. На третій день одна знайшла його аж на краю світу. Не дивно, що він не

чув королівського наказу. Прилетів орел, король питає його про палац. Орел і каже:

— Авжеж, бачив. Я оце був там, де він стоїть.

— Палац належить цьому юнакові. Його вкрадено. Віднеси юнака на те місце, — велить король.

Потім іще звелів зарізати теля і добряче підгодувати орла — щоб, бува, не охляв у такій далекій дорозі. Джек умостився на його спині, і вони полетіли. Довго летіли над горами й морями: три дні й три ночі. Аж ось і палац. Стали вони думати, як дістатися всередину і викрасти золоту табакерку. Миша й каже:

— Дайте я спробую.

— Пустив її Джек. Пробралася миша в палац — ніхто не побачив. Знайшла табакерку, несе. А на сходах упустила її ненароком, і та покотилася вниз, забряжчала. Володар палацу — той, що був слугою в Джека, — почув брязкіт, вискочив з кімнати. Але миша зі своєю здобиччю вже сховалася під сходами.

Прибігла вона з табакеркою, і орел поніс їх назад.

Коли летіли над морем, схотілось їм її роздивитися. Почали передавати табакерку одне одному, вона вислизнула і впала в море. Що робити? А жаба просить Джека:

— От бачиш! Я ж казала, що стану тобі в пригоді. Пустити мене, спробую її знайти.

Джек пустив жабу в море. Вона пірнула, і не було її три дні і три ночі. Потім виринає.

— Ну що? — питають.

— Нічого. Хочу повітрям дихнути.

Дихнула і знову в глибину. Два дні й дві ночі плавала, шукала табакерку. Тоді знову виринала повітря набрати і знову на дно опустилася. Минув ще один день і одна ніч. Коли це виринає з табакеркою. Знайшла-таки!

Полетіли вони далі. Незабаром прибули до короля всіх птахів. Той радий, що вони з табакеркою. Вітає їх, розпитує. Джек одразу ж відкрив табакерку і звелів трьом чоловічкам:

— Принесіть сюди палац.

Ті подалися за море. А колишній Джеків слуга за-панів — одружився, завів собі почет і слуг. От чоловічки дочекалися, поки вони всі вийшли з палацу на моріжок потанцювати. Тільки двоє лишилися — кухарка та посуд-ниця. Чоловічки питають у них:

— Хочете залишитись тут чи повернетесь з палацом додому?

— Хочемо додому, — відповідають ті.

Палац одразу знявся в повітря і полетів. Колишній слуга, його дружина та почет кинулися за ним навздогін. Та хіба наздоженеш! А кухарка й посудниця сміялися з них і махали їм з вікна руками.

Прилетів палац, опустився. Джек показав його коро-леві, поводив по пишних залах, розкішно оздоблених по-коях. Король дивиться, дивується. Довго вони б там свят-кували, бенкетували, та Джек згадав: час на пошуки — один рік і один день — скоро минає. Треба поспішати додому, до дружини.

Наступного ранку він попрощався з гостинним гос-подарем, королем усіх птахів, подякував йому за все і звелів чоловічкам перенести палац до короля всіх жаб. Ті перенесли. Вони побенкетували там ще один день і по-летіли до короля всіх мишей. Той теж прийняв їх як годиться. Залишив Джек у нього палац, узяв табакерку, сів на свого коня й подався додому, до дружини й тестя. Довго їхав. Мабуть, заблудився б, якби не ті чоловічки: вони йому дорогу показували. Приїжджає він, стомлений, обідраний. Тесть його й на поріг не пустив.

— Не знайшов палацу, то йди, куди собі хочеш, — мовив він і сердито зачинив двері.

І доньку свою замкнув у кімнаті, щоб вона не вибігла до Джека.

Тоді хлопець витяг золоту табакерку і звелів чоловічкам, щоб палац негайно опинився тут. І не встиг він оком змигнути, як палац з'явився серед двору, наче виріс, виблискуючи своїми золотими стовпами-колонами.

Тесть бачить: нічого не вдієш. Випустив доньку. Вибігла вона до свого чоловіка. Та ще й не сама, а з дитиною на руках. Виявляється, поки Джек їздив шукати палац, у них народився син.

Оселились вони у палаці й зажили щасливо. Може, й досі живуть.

ДЖЕРЕЛО КРАЙ СВІТУ

добрі старі часи — а вони й справді були добрими, хоча то були не мої часи, і не твої, та й нічий, — жила на світі дівчина. Звали її Розмарі. Була вона весела і роботяща. Та все б нічого, якби не зла мачуха.

Отож Розмарі доводилося з ранку до ночі поратися по господарству, натомість, щоб приміряти нові наряди, їсти смачні тістечка й розважатися з подругами, як це роблять усі дівчата. То мачуха загадувала мити кам'яну підлогу, і Розмарі, повзаючи на колінах, терла її щіткою. То змушувала прати, і вона, засукавши рукави, цілий день стояла біля ночов.

Та чим краще працювала дівчина, тим гірше ставилася до неї мачуха і все більше її ненавиділа. Якщо Розмарі вставала рано, мачуха бурчала, мовляв, їй не дають спокійно поспати. Коли ж готувала обід, мачуха казала, що його не можна їсти.

Бідна Розмарі! Цілими днями вона трудилася, і все було не так, все було погано.

А одного дня мачуха надумала й зовсім позбутися її. Підкликала падчерку і каже:

— Візьми решето і ступай до джерела, що край світу. Набери у решето води, та дивись, принеси його повним ушерть, а ні, то нарікай на себе!

Мачуха гадала, що Розмарі нізащо не знайде джерело край світу. А якщо і знайде, то хіба ж донесе воду в решеті?

І дівчина вирушила в дорогу. Кожного стрічного запитувала вона, де знайти джерело край світу. Але ніхто не знав.

Нарешті зустріла стареньку згорблену бабусю з сучкуватою палицею в руках. Та щось шукала в дорожній пилюці.

— Що ви загубили? — запитала її Розмарі.

— Два пенси.

— Я вам допоможу, — запропонувала Розмарі й заходилася шукати монетки.

А оскільки очі у неї були молоді й зіркі, то вона одразу знайшла їх.

— Дякую тобі, моя дитино, — мовила бабуса. — Сама я ніколи їх не знайшла б! А куди ти йдеш? І нащо тобі це решето?

— Я шукаю джерело край світу, — відповіла Розмарі. — Та, мабуть, такого й немає. Мачуха наказала мені принести повне решето води з джерела, що край світу. А не принесу — вона мене зі світу зживе.

— Я знаю це джерело, — мовила стара, — і покажу тобі дорогу.

І вона розповіла дівчині, як знайти джерело край світу. Та подякувала і швиденько побігла далі.

А ось і джерело. Нагнулася Розмарі, зачерпнула решетом холодної води. Та тільки-но підняла його, а вода вся і вибігла. Пробувала набирати ще і ще, але щоразу вода витікала. Стомилася дівчина і заплакала.

Раптом із-під лопуха вистрибнула велика зелена жаба, сіла навпроти Розмарі й запитала:

— Що сталося, люба?

— Ой, бідна я бідна! — відповіла на те Розмарі. — Мачуха веліла мені принести решето води з джерела край світу, а я не можу цього зробити!

— Що ж, — сказала жаба, — обіцяй виконувати всі мої прохання упродовж усього дня і ночі — і я навчу тебе, як набрати в решето води.

Розмарі погодилась, і жаба навчила:

Виклади мохом, додай трохи глини,
Та й віднесеш так води до хатини.

А потім скік-скок і плюхнулась прямо у джерело на краю світу.

Розмарі відшукала моху, вистелила ним дно решета, зверху обмастила глиною та й зачерпнула води. Цього разу вода вже не витікала. Розмарі хотіла було йти додому, але тут жаба вистромила голову з води і проквакала:

— Так пам'ятай, що обіцяла!

— Пам'ятаю, — відповіла Розмарі.

А сама подумала: “Що вже такого поганого може зробити мені якась жаба?”

Нарешті повернулася вона додому з решетом, повним води з джерела на краю світу. Як побачила її мачуха, мало не луснула від злості, та ні слова не сказала.

Того ж вечора Розмарі почула тихий стукіт у двері — тук-тук-тук — і чийсь голос:

Відчини швидше двері, не бійся біди,
Пригадай джерело, що край світу.
Пам'ятаєш, як решетом воду несла
Через луг, з джерела, що край світу.

— Що це означає? — закричала мачуха.

Довелося Розмарі розповісти їй усе.

— Дівчина має виконувати свої обіцянки! — сказала мачуха.

— Іди-но і відчини двері!

Вона зраділа, що падчерці доведеться коритися мерзенній жабі.

Розмарі відчинила двері й побачила на порозі жабу. Скік-скок — жаба скочила до дівчини й попросила:

Підніми на коліна, не бійся біди,
Посміхнися до мене привітно.

Пам'ятаєш, як решетом воду несла
Через луг, з джерела, що край світу.

Розмарі не хотілося брати на коліна жабу, та мачуха наказала:

— Зараз же візьми її, зухвале дівчисько! Дівчина має виконувати свої обіцянки!

Довелося Розмарі взяти жабу на коліна. А та посиділа-посиділа й каже:

І за стіл посади, не бійся біди,
Пригадай джерело, що край світу.
Пам'ятаєш, як решетом воду несла
Через луг, з джерела, що край світу.

Це прохання жаби Розмарі виконала охоче — принесла хліба, кухоль молока. Та наїлась і мовила:

Поруч спать поклади, і не бійся біди,
Пригадай джерело, що край світу.
Пам'ятаєш, як решетом воду несла
Через луг, з джерела, що край світу.

— Ні за що! — вигукнула Розмарі. — Ти така холодна й слизька! Мені бридко навіть до рук тебе брати!

Та знову втрутилася мачуха:

— Виконуй, що обіцяла, дорогенька! Дівчина має тримати своє слово! Роби, що тобі велять, а ні, то забирайся звідси геть разом зі своєю жабою!

Розмарі поклала жабу в ліжку, але якнайдалі від себе. А зранку жаба їй і каже:

Ти сокиру візьми і не бійся біди,
Відрубай мені голову спритно.
Пам'ятаєш, як решетом воду несла
Через луг, з джерела, що край світу.

Спочатку Розмарі не хотіла виконувати цього наказу жаби — адже вона пам'ятала, як та допомогла їй біля

джерела край світу. Проте жаба наполягала, і тоді Розмарі взяла сокиру й відрубала їй голову.

І раптом — о диво! — перед нею постав юнак.

Він розповів дівчині, як злий ворожбит зачаклував його, і додав:

— Зняти чари з мене могла тільки дівчина, котра погодилась би виконувати всі мої накази цілий день і цілу ніч, а зранку відрубала б жабі голову.

Ну й здивувалася мачуха, коли замість мерзенної жаби побачила вродливого юнака! І не до душі їй було, коли хлопець сказав, що хоче одружитися з її падчеркою. Незабаром вони обвінчались і покинули мачуху назавжди.

РИБА І ПЕРСТЕНЬ*

На півночі Англії жив собі можновладний барон. Він знався на різних чарах і вмів ворожити та передбачати, що кому на віку судилося. От народився у нього син. Росте, підрастає. Ось йому вже й чотири роки минуло. І вирішив барон дізнатися, яка ж доля чекає на хлопця. Була у нього така книга, і в ній записано все, що має відбутися, на багато років уперед. Розгорнув він її і вичитав: син має одружитися з бідною дівчиною. Дівчина та тільки-но народилася в місті Йорку, в будинку, котрий стоїть на тому місці, куди опівдні падає тінь від шпиля собору. Батько дівчинки вбогий і має, крім неї, ще п'ятьох дітей.

Прочитавши це, барон дуже розсердився і велів сидлати коня, аби поїхати до Йорка. Віднайшов той будинок, бачить — на порозі сидить сумний такий чоловік, журиться.

Скочив барон з коня, підходить до нього:

— Чого це ти зажурився, чоловіче?

— Як же мені не журитися, — бідкається той, — маю п'ятеро дітей, а оце шоста дівчинка народилася. Живемо в злиднях — ні в горшку ні в мішку. Як я їх усіх прогодую?

— Не горюй, чоловіче, — каже барон. — Твоїй біді можна зарадити. І я допоможу тобі. Віддай мені немовля. Я подбаю про нього, а тобі полегкість буде.

Зрадів чоловік, не знає, як і дякувати. Виніс дитину, віддав баронові. Той скочив на коня і поїхав. Доїхав до річки, кинув малятко у воду, а сам додому подався.

Але дівчинка не втопилася. На воді її пелюшки втримали. І попливла вона, аж доки її на берег не винесло якраз навпроти будиночка рибалки.

* © Переклад. Терех О., 1992.

Вийшов уранці рибалка на берег, бачить бідне дитятко кричить, мокре все. Пожалів його і додому забрав: хай росте мені за дочку. Виховував її і дбав про неї, як про рідну. І виросла вона такою вродливою, що й очей не відведеш.

Якось барон з друзями полював у тих місцях. Під'їхали вони до рибалчиної хати, попросили напиться. Дівчина винесла їм води. Побачили вони її вроду, здивувалися.

Один із мисливців і каже баронові:

— Ти ж умієш угадувати долю. Скажи, кому дістанеться оця красуня. За кого заміж вийде?

А барон на те:

— Що тут угадувати — якомусь селякові. Але я можу сказати точніше. Для цього треба знати її день народження. Дівчино, скажи мені, коли ти народилася?

— Не знаю, вельможний пане, — відповідає дівчина. — П'ятнадцять років тому знайшов мене ось тут на березі немовлятком мій названий батько.

Барон одразу здогадався, хто та дівчина. Після полювання вертається він до будиночка рибалки, заходить у світлицю й каже дівчині:

— Ти мені сподобалась. Хочу тобі допомогти. Ось я написав листа до свого брата. Живе він у місті Скарборо. Ти піди до нього, він візьме тебе на службу і гарно платитиме. Чого тобі сидіти в цій глушині?

Погодилася дівчина. Взяла баронового листа, в якому було написано:

“Любий брате! Дівчину, що принесе цього листа, негайно скарай на смерть.

Твій брат Гамфрі”.

Поклала вона його до кишені та й вирушила в Скарборо. Дорогою довелося заночувати їй у корчмі. Тієї ночі

до корчми налетіли розбійники. Вони пограбували всіх подорожніх. А в дівчини нічого не було, тільки лист. Прочитали вони його і обурились: яка підлість! І тоді ватажок розбійників написав нового листа:

“Любий брате! Дівчину, котра принесе тобі цього листа, прийми, як найдорожчу гостю, і негайно віддай заміж за мого сина.

Твій брат Гамфрі”.

Дав він цього листа дівчині й звелів іти в Скарборо. От прийшла вона до баронового брата. Вручила йому листа. А в цей час саме гостював у нього баронів син. Брат одразу ж звелів справити весілля. Хлопець і дівчина одружились того ж таки дня.

Незабаром приїжджає туди і сам барон. Брат йому каже:

— Брате, я зробив усе, як ти велів, — одружив молодих.

Барон мало не луснув зі злості. Адже він так старався цьому завадити, а вийшло все навпаки. Та не змирився він з тим, що сталося.

Надвечір запрошує свою невістку:

— Ходімо прогуляємось.

От привів він її до скелі над морем і хотів штовхнути з неї. Стала дівчина проситися:

— Не губіть мене, вельможний пане, я ж нікому нічого лихого не заподіяла. Відпустіть мене і я піду світ за очі й ніколи не побачу ні вас, ні вашого сина.

Тоді барон зняв свого золотого персня і, кинувши його в море, мовив:

— Без цього персня мені на очі не з’являйся.

І відпустив бідолашну.

Довго блукала дівчина, аж доки не дісталася великого старого замку. Запитала у слуг, чи немає їй якоїсь

роботи. Ті відвели її до кухаря, і він узяв дівчину собі за помічницю.

Якось, готуючи обід, поглянула вона у вікно, бачить — гості під'їжджають до замку. Придивляється, а то барон зі своїм сином, а її чоловіком. Що робити? Ну, думає, на кухню вони не заходитимуть і мене не побачать. Ось заносять до кухні велику рибину і кажуть: господар звелів приготувати її на обід. А пам'ятає, дівчина виросла в оселі рибалки і добре навчилася готувати рибу. Почала вона ту рибу чистити та розчиняти. Дивиться — щось усередині блищить. І що ж, ви думаєте, то було? Баронів перстень. Той самий, якого він кинув зі скелі у море. Зраділа дівчина такій знахідці. На radoщах дуже смачно приготувала рибу.

Понесли слуги рибу гостям. Ті їдять, не нахваляться. Розпитують у господаря, хто той кухар, що так смачно готує?

Господар до слуг:

— А погукайте-но того, хто засмажив цю рибу.

Кличуть вони дівчину. А та прибралася ошатно, баронів перстень на палець наділа і заходить до залу.

Побачили її гості, друзі барона, і здивувалися. А барон розгнівався, кричить:

— Як ти насмілилась з'являтися мені на очі? Чи ти забула, що я тобі наказував? Прощайся з життям.

Дівчина підійшла до барона і поклала на стіл свою руку. А на руці його золотий перстень виблискує.

І барон зрозумів: кому що судилося на віку, того не оминеш. Посадив він дівчину поруч і оголосив:

— Це невістка моя, а синові моєму — дружина.

Того дня вони повернулися до свого замку. І стали жити-поживати, щастя-долі заживати.

БАБУСИН ДІДУСЬ

инулої неділі рано-вранці, годині так ошостій вечора, я на всіх вітрилах плив через гори, коли це раптом зустрів двох вершників у кареті, котрі сиділи верхи на одному віслюку, і запитав їх, чи не знають вони, на котру годину призначене весілля Білла Хеннефорда, котрого відспівували вчора в нашій церкві.

Вони відповіли, що точно не знають, краще мені запитати про це бабусиноного дідуся.

— А де мені його знайти? — запитав я.

— Дуже просто, — відповіли вони, — Він живе у цегляному будинку з дерев'яних колод, що стоїть осторонь серед шістдесяти точнісінько таких же.

— І справді, дуже просто, — погодився я.

— Простіше не буває, — відповіли вони.

І я пішов.

Бабусин дідусь був велетнем, і не просто велетнем, а велетнем із пляшки. Тільки щось, і він ліз у пляшку. Коли я прийшов, він, мабуть, щойно вискочив із пляшки.

— Як поживаєш? — запитав він мене.

— Дякую, дуже добре, — відповів я.

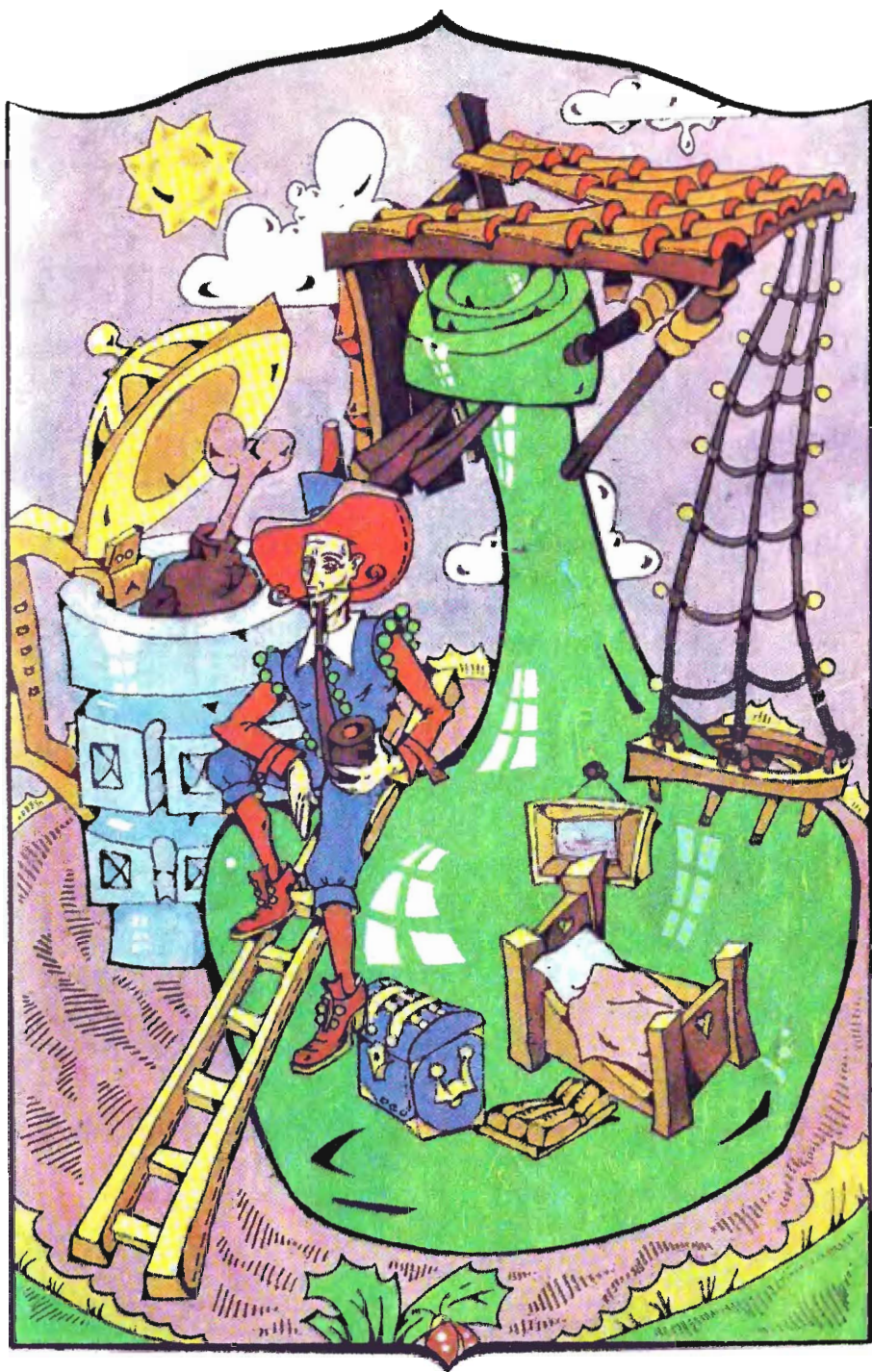
— Хочеш зі мною поснідати?

— Їз превеликим задоволенням, — мовив я.

Він пригостив мене шматочком пива і келихом холодної телятини, а пес сидів під столом і підбирав осколки.

— Брись! — сказав я йому.

— За що? — обурився велетень. — Він учора вполював мені на вечерю зайця. Якщо не віриш, ходімо, я покажу тобі.

І він повів мене в сад. В одному кінці саду в гнізді сиділа лисиця і висиджувала орлині яйця. Посеред саду росла залізна яблуня, всипана стиглими грушами. А в іншому кінці в корзині сидів живий заєць, якого велетень з'їв учора на вечерю.

Повз нас пробіг олень, і я раптом пригадав, що у мене в кишені лежить лук. Я зарядив його порохом і пустив стрілу. Вгору знялася зграя перепілок. Кажуть, я убив вісімнадцять штук, але напевне знаю, що тридцять шість, не рахуючи копченого лосося, котрий саме пролітав над містом. І я приготував з нього найкращий яблучний пиріг, який тільки вам доводилось коли-небудь куштувати.

Приходьте, я пригощу вас!

РОЗУМНА ЖІНКА

Жив собі чоловік, на ймення Гобборн Сіер. І був у нього син, а звали його Джек.

Якось він, випроводжаючи сина на базар з овчиною, наказує:

— Продай її, але так, щоб і гроші вторгував, і шкуру назад приніс.

Пішов Джек на базар. Торгує. Але хто ж захоче гроші віддати, а шкури не взяти? Отож повернувся він додому, не виконавши наказу батька.

— Ніхто не хоче гроші давати і шкури не брати.

— Нічого, спробуй ще завтра, — мовив батько.

Рано-вранці пішов хлопець удруге на базар. І знову ніхто з такою умовою не купує шкуру. Вертається ні в сих ні в тих.

А батько йому:

— Спробуй ще й завтра. Може, пощастить.

Іде Джек втретє, а сам думає: “Нічого з того не вийде. Однак повернуся додому ні з чим. Цього разу батько ляатиме, а то й битиме. Подамся я світ за очі”.

З тими думками дістався він мосту. Схилився на поручні, журиться. Шкода йому кидати домівку.

А біля мосту, на березі річки, дівчина полоскала білизну. Побачила вона хлопця та й питає:

— Чого зажурився?

— Як же мені не журитися? Батько загадав мені таке, що ніхто не зможе зробити.

— Яке ж то завдання, що ніхто не зуміє його виконати?

— Загадав батько продати ось цю шкуру і назад її принести.

— Оце й усе? Чого ж тут журитися? Дай-но мені овчину.

Прополоскала її дівчина, постригла, а шкуру повертає і гроші за вовну дає.

Повернувся Джек додому та й розповідає батькові, як дівчина купила у нього вовну.

Здивувався батько.

— Розумна дівчина. От якби тобі таку дружину. Може, посватаєш?

— Я з радістю.

— Треба запросити її в гості та ближче познайомитися.

Пішов Джек і запросив дівчину в гості. Та подякувала і каже:

— Зараз не можу, а в неділю прийду.

Недільного дня прийшла дівчина. Батько й син зустріли її гостинно, посиділи, погомоніли. Бачить батько: розумна, гарна. Кращої невістки не знайдеш. Посватав її Джек, а незабаром і весілля справили. Живуть, поживають у добрі та злагоді.

А батько Джека був знатний майстер — будував такі гарні будинки, що очей не відведеш. Дізнався про це король. Шле до нього гінця і загадує, щоб той побудував йому найкращий у світі палац.

Батько й каже Джекові:

— Ходімо, сину, зі мною, допомагатимеш мені.

А Джекова дружина-розумниця наказує їм:

— На будівництві не кривдіть королівських слуг, поведьтєся з ними чемно.

От ідуть вони, йдуть. Дорога далека. Батько й питає:

— Чи можеш ти зробити так, щоб дорога покоротшала?

Дивується син — дорозі ж кінця-краю не видно.
Каже:

— Як же я, тату, її вкорочу? Хіба ж таке хто зможе зробити?

Розгнівався батько:

— Вертай додому, коли ти такий нерозторонний. Обійдуся без тебе.

Приходить Джек додому похмурий, зажурений. Дружина й запитує:

— Чого це ти повернувся?

Розповів Джек, що загадав йому батько.

— Ну й що ж тут мудрого, — дивується жінка. — Треба було казку розповісти — дорога й покоротшала б. Хутчіш наздоганяй.

Побіг Джек. Довго біг, а таки наздогнав. Не встиг батько йому й слова мовити, а Джек уже казку розпочав. Казка цікава, батько слухає. Не зогледілись, як і прийшли до того місця, де палац збиралися зводити. Дорога й покоротшала.

Зібралися робітники, почали будувати. Джек з батьком чемні та привітні з ними, як наказувала їм Джекова дружина. Їх усі люблять і поважають.

Цілий рік будували. І вийшов той палац прегарний. Усе місто сходилося подивитися та подивуватися на небачену красу.

Радий і король.

— Молодці, майстри. Завтра вам і платню видам.

Батько йому:

— До завтра я ще встигну ліплення зробити у одній із світлиць.

Пішов король. А один королівський слуга підійшов до батька і пошепки проказав:

— Завтра король хоче вас убити, щоб ви більше ніде в світі не змогли побудувати такого, а то й кращого палацу.

Злякався Джек, а батько мовить:

— Не бійся, сину, виберемося з біди. Є у мене своя хитрість.

Наступного дня приходить король подивитися на ліплення, які мав зробити майстер, а батько вибачається:

— Не гнівайтесь, ваша величність. Не зміг я зробити ліплення — одного інструмента не вистачає для цього. Треба послати сина додому, щоб приніс.

— Ні, — каже король, - не треба сина посилати. Відправ когось із робітників.

— Ваша величність, вони такі нетямущі, ще не так перекажуть і не те принесуть. Доведеться-таки послати сина.

— Ні й ні, не пушу ні тебе, ні твого сина. Нехай краще мій син піде.

— Нехай буде по-вашому, шліть королевича.

От приходить королевич до будівничого, а той йому наказує:

— Перекажіть, будьте ласкаві, моїй невістці, щоб дала вона вам притулок у скрині. Скриню ж нехай зачинить, доки я не повернуся.

Королевич подумав, що притулок — то якийсь інструмент. Приїхав до невістки, переказує все слово в слово, як майстер велів.

А жінка-розумниця все зрозуміла: чоловікові й свекрові небезпека загрожує, треба їх рятувати.

Підвела вона королевича до скрині та й каже:

— Допоможіть-но, ваша величність, бо я не дістану, скриня глибока.

Нахилився королевич, а жінка його за ноги та й перекинула в скриню. Замкнула і каже:

— Сидітимете ви тут, ваша величність, доти, доки мій чоловік зі свекром додому живими й здоровими не повернуться.

Бачить королевич, нічого не вдієш. Попросив перо та папір і написав батькові-королеві листа, мовляв, відпусти, тату, майстрів-будівельників, бо доведеться сидіти мені у скрині довіку.

Що було робити королеві? Довелося розплатитися з майстрами і відпустити з Богом.

Повернулися вони додому, а батько й каже Джекові:

— Така розумна дружина, як твоя, заслуговує мати палац кращий за королівський. Ї взялися до роботи.

Побудували вони палац казкової краси та й стали в ньому жити-поживати і добра наживати.

ДОНЬКА ПЕКАРЯ

Чи знаєте ви, чому так сердито кричить ночами сова: “Уух, уух!”? Якщо ні, то слухайте.

Колись за давніх часів в Англії водилося безліч усякої нечисті — ельфи, паки, велетні, брауні й таке інше. І, звісно, феї, які були всесильні й всемогутні. Вони часто прибирали подобу людей і вивідували людські таємниці. Феї карали людей за погані вчинки і нагороджували за добрі.

Якось надвечір одна така всевладна фея прийшла в село, що у графстві Харфордшир, під виглядом старої жебрачки і постукала у двері пекаревого будинку. Двері виявилися незамкненими, і фея увійшла до крамниці. Там було темно, пахло свіжоспеченим хлібом, а в глибині палахкотіла жаром величезна піч. Поряд з нею на великому низькому столі горою лежали свіжі рум'яні паляниці.

Фея замилювалася дівчиною, дивлячись, як спритно вона виймала з розжареної печі готові з апетитною шкуринкою буханці й клала на черінь нові хлібини. А потім пальчиками вистукувала по випечених паляницях, перевіряючи, чи ж добре вони пропеклися, а вже опісля викладала їх на низький стіл.

— Подайте скибочку хліба бідній жінці! — попросила тремтячим голосом фея, перевдягнена старою жебрачкою.

Донька пекаря і далі поралась біля своїх паляниць, лише на якусь мить кинувши погляд на стару. Через якийсь час, не мовивши до старої доброго слова, дівчина відірвала шматочок сирого тіста й кинула їй.

— Але у мене в хатині немає вогню, щоб спекти його, — мовила старенька, піднявши з долу шматочок

тіста. — Дозволь мені покласти його у піч поряд з твоїми хлібинами.

Донька пекаря була надто гордою, щоб відповісти якійсь жебрачці. Все ж, коли настав час садовити до печі хліб, вона дозволила бабусі покласти на дерев'яну лопату і її шматочок тіста.

Коли ж хліб підрум'янився і дівчина витягла його з печі, то побачила, що з маленького шматочка тіста виросла і спеклася найбільша і найрум'яніша хлібина. Жебрачка простягла до неї руку, але дівчина відштовхнула її.

— Геть звідси, задрипана жебрачко! — крикнула вона. — Це не твій хліб!

І хоч як бабуса просила, дівчина ні за що не хотіла віддати паляницю, а натомість кинула їй другий шматочок сирого тіста, менший, ніж попередній. Та коли бабуса посадила його в піч, він перетворився на велику, рум'яну хлібину, ще більшу.

Та дівчина не дала їй цієї паляниці старій жінці й хотіла прогнати її, та бабуса попросила третій, останній шматочок тіста, щоб випробувати щастя. І дівчина, навіть на глянувши в її бік, кинула зовсім маленький шматочок.

Як ми вже казали, донька пекаря була надто гордою, щоб навіть поглядом обдарувати якусь там жебрачку. Та дарма. Коли б вона, виймаючи втретє з печі величезний рум'яний буханець, не відштовхнула старої жінки і не кричала, заїкаючись од злості: “Уух... уух... геть!”, а глянула на неї, то помітила б, як раптом змінилася жебрачка.

Зі старої згорбленої бабусі вона перетворилася на вродливу молоду жінку. Замість обірваного одягу з її плечей спадала золота мантия, а кривий костур перетворився на сяючу чарівну паличку!

Але дівчина вчасно не глянула на неї, а вийнявши з печі великий, рум'яний хліб, грубо відштовхнула фею і закричала:

— Уух!..уух!..

Та не встигла й слова кинути, як раптом перетворилася на сіру сову і з голосним “уух, уух!” вилетіла у вікно.

НІЧНА ПОГОНЯ

Жила собі на світі жінка. Якось, лягаючи спати, вона подумала: “Завтра я маю встати до схід сонця, щоб вчасно встигнути на базар”.

Вона збиралася продати яйця й масло.

Жінка лягла спати разом із сонцем і прокинулася поночі. Годинника у неї не було, дізнаватися час за місяцем і зорями вона не вміла, а тому вирішила, що вже пора вставати.

І от цієї сонної темної години вивела вона зі стайні коня, приладнала йому на спину дві плетені корзини — з маслом і яйцями, — накинула на плечі плащ, сіла верхи на коня і виїхала з двору. Її шлях у місто пролягав через Вересову Пустку — дивовижне місце, зовсім не для нічних прогулянок.

Не встигла вона далеко від'їхати, як раптом почула голосний гавкіт і при світлі зірок — а їх, на щастя, тієї ночі було видимо-невидимо — побачила зайця, що, очевидно, від когось утікав. Заєць кинувся просто до неї, але не добіг, а скочив на кущ, усім своїм виглядом говорячи: “Підійди і візьми мене!”

Жінка ця, треба сказати, взагалі не любила полювання, а тому її довго просити не довелося, зняла з куща зайця, який тремтів усім тілом, заховала його в одну із своїх корзин і поїхала далі.

Проте через якусь мить вона знову почула гавкіт і побачила дивного вершника — ой, ви тільки уявіть собі! — на коні... без голови. Вершник був увесь чорний, і його голова — слава Богу, на місці! — теж чорна, а з-під жокейської кепочки стирчали різки. У стременах же — не ноги, а роздвоєні ратиці.

Чорного вершника на коні без голови з усіх боків обступили величезні чорні пси, котрі збіглися, мабуть, на дух зайця. Собаки також були незвичайні. На головах у них були маленькі ріжки, а коли крутили хвостами, то вусібіч сипались іскри, й жінка відчула запах сірки. Жах, та й годі!

Та вона була жінкою хороброю і якщо вже вирішила врятувати зайця, ховаючи його в своїй корзині, то вже нізащо б його не видала. До того ж вона знала, що хоча чорт і розумний, та все ж не чарівник! Не міг він здогадатися, де подівся заєць.

І справді, чорт вклонився їй і дуже ввічливо запитав, чи не бачила вона, в який бік побіг заєць. Вона похитала головою: мовляв, не бачила і не знає. Чорт засурмив у ріг, пришпорив коня без голови і поскакав геть з Вересової Пустки, а чорні пси за ним, і скоро все зникло з очей.

Не встигла вона опам'ятатися, як раптом кришка корзинки, в якій, як вона думала, сидів напівмертвий від страху заєць, відкинулась, і з неї піднялась, одягнена у все біле, прекрасна молода леді.

— Я захоплена вашою хоробрістю, матінко, — сказала прекрасна леді. — Ви врятували мене від жорстоких мук. Колись я була звичайною жінкою, та вчинила страшний гріх і була за це покарана. На землі і під землею мене переслідували злі духи. Був лише один шлях врятуватися від них — опинитись позаду, коли вони переслідують. Скільки років мені не вдавалося цього зробити! Тепер ви допомогли мені, і я за це винагороджу вас. Відтепер усі ваші кури нестимуть по два яйця одразу, ваші корови даватимуть молоко цілий рік, а ваш чоловік ні разу не переможе вас у суперечці!

І по цих словах добра фея зникла. Більше її жінка ніколи не бачила, але все вийшло точнісінько так, як вона обіцяла.

ХТО-ВСІХ-ПОДОЛАЄ

ив на `світі багатий старий король. Він мав навіть свою придворну чаклунку і дуже пишався з того, які чудеса могла вона творити.

І от якось король сповістив жителів усього королівства про те, що він віддасть свою молодшу доньку і півкоролівства тому, хто переможе придворну чаклунку. Але з умовою: якщо хтось візьметься за це і не виконає, той позбудеться голови.

А жили у цьому королівстві троє братів: Біл, Том і Джек.

Жили вони в бідній сім'ї на околиці королівства.

Коли до них долетіла королівська звістка, всі вирішили спробувати щастя.

Першим у дорогу зібрався старший брат — Біл. Шлях був неблизький, отож мати наготувала синові в дорогу харчів.

І ось Біл полишив батьківський дім. Ішов, ішов, аж ось зустрічає сивого, згорбленого маленького дідуса.

— Доброго ранку, Біле, — привітався до нього старий.

— Ранок як ранок, — відповів Біл.

— Куди прошкуєш? — запитує дідусь.

— А тобі яке діло?

Ось так відповів Біл і пішов далі. Дістався він, нарешті, до королівського замку, і заявив, що прийшов спробувати подолати придворну чаклунку.

— Що ж, почнемо, — каже король. — Побачимо, хто кого переможе!

— Тут і дивитися нічого, — відповів Біл, кинувши зневажливий погляд у бік сухенької, маленької бабусі.

Краще б він подумав, перш ніж так зухвало говорити. Бо чаклунка раптово навалилась на нього важкою кам'яною вежею і бідний Біл навіки вгруз у землю.

Почав збиратися в дорогу середній брат — Том. Мати його просить:

— Не йди, Томе, раптом і ти, як і Біл, не повернешся.

— Ні, мамо, якщо вже вирішив, то треба йти, — відповів Том.

Взяв харчі та й подався. Їде, а назустріч йому той самий згорблений, сивий дідок. Далі з Томом сталося те, що й зі старшим братом, бо він не захотів розповісти дідусеві, куди йде.

Король, як і минулого разу, покликав свою чаклунку і сказав Томові: хто ко́го подолає, той буде переможцем. Том зверхньо поглянув на немічну з виду бабусю і виступив уперед. І сталося з ним те, що і з Білом.

Настала черга Джекові йти до королівського замку. І попросив він матусю приготувати йому в дорогу поїсти. Але мати сказала:

— Не йди, синочку! Ти один у мене лишився.

Але Джек відповів, що повинен йти. Мати так гірко плакала, що нічого не змогла приготувати йому в дорогу. Отож Джек узяв з собою шматок сухого хліба та й подався.

Незабаром він зустрів старого, сивого, згорбленого дідуса.

— Доброго ранку, Джек, — привітав його дідусь.

— Доброго ранку, дорогий дідусю! — відповів Джек.

— Куди шлях верстаєш?

— Та ось, дідусю, шукаю корабель, котрий може ходити по суходолу. Чи не хочеш поспідати зі мною, дідусю?

— Спочатку візьми ось цю палицю, — каже дідусь, — і йди тією дорогою, якою я прийшов сюди. Іди, доки не дійдеш до чистого джерела. Опустив в джерело палицю і тримай доти, доки вода не перетвориться на вино. На березі ти знайдеш срібний глечик і кухоль. А потім здогадайся сам, що тобі робити. А як повернешся сюди, корабель буде готовий.

Що ж, Джек пішов і швидко знайшов чисте джерело, опустил у нього чарівну палицю і тримав її там до тих пір, аж поки вона не перетворилась на вино. Набрав повен глечик вина й приніс його дідусеві. Вони разом поснідали сухим хлібом і запили вином. А корабель на колесах уже чекав на нього.

— Сідай на цей корабель, Джек, — мовив дідусь, — і скажи такі слова: “Пливи, мій корабель, пливи!” — і корабель попливе. Та не забудь, ти повинен брати на корабель кожного, хто стрінеться тобі на шляху до королівського замку. І ще пам’ятай: кожного, хто сяде на твій корабель, ти маєш запитати, як його ім’я:

От Джек сів на корабель і сказав:

— Пливи, мій корабель, пливи!

І корабель поплив. Коли вони пропливали через високі гори, Джек побачив чоловіка, котрий валив величезні дерева. Джек здивувався і запитав:

— Агов, як тебе звати?

— Хто-всіх-подолає!

— Хто всіх подолає? Авжеж, це ти! Сідай до мене на корабель.

Хто-всіх-подолає сів на корабель, і далі вони попливли разом. Коли пропливали над зеленим лугом, Джек побачив велику череду й чоловіка, котрий ловив і тут же поїдав свиней, корів, овець.

— Агов, як тебе звати? — крикнув Джек.

— Хто-найбільше-з'їсть!

— Хто найбільше з'їсть? Звісно, це ти! Сідай до мене на корабель.

Хто-найбільше-з'їсть сів на корабель, і далі вони попливли втрюх. Коли спускалися в долину, Джек побачив чоловіка, який спорожнявав усі джерела і струмки.

— Агов, як тебе звати? — крикнув Джек.

— Хто-найбільше-вип'є!

— Хто найбільше вип'є? Пий собі на здоров'я! Хочеш їхати з нами?

Хто-найбільше-вип'є сів на корабель, і Джек сказав:

— Пливи, мій корабель, пливи!

І корабель поплив далі. Потім Джек побачив, як стежною біжить чоловік. Спочатку він біг на одній нозі, потім на другій. Джек запитав:

— Агов, як тебе звати?

— Хто-всіх-пережене!

— Хто всіх пережене? Так, це ти! Сідай до нас на корабель.

Хто-всіх-пережене також сів на корабель, і вони попливли, аж поки не зустріли чоловіка, який стояв з рушницею і цілився вгору, ніби хотів підбити зайця в небі.

— Агов, як тебе звати? — крикнув Джек.

— Хто-найдалі-стріляє!

— Хто найдалі стріляє? Сподіваюсь, це ти! — відповів Джек. — Поїхали з нами!

Влучний стрілець також сів на корабель, і Джек сказав:

— Пливи, мій корабель, пливи!

І вони попливли далі, аж поки не зустріли чоловіка, котрий дивився вдалину, приклавши до чола руку.

— Агов, як тебе звати? — запитав Джек.

— Хто-найдалі-бачить!

— Хто найдалі бачить? Мабуть, це ти! Поїхали з нами.

Хто-найдалі-бачить сів на корабель, і вони пониливля прями́сінько до замку короля. А коли дісталися, Джек крикнув:

— Егей!

Із замку вийшов король і запитав:

— Ти чого приїхав?

— Хочу спробувати щастя — може, зумію подолати вашу чаклунку і завоювати серце принцеси.

— А ти пам'ятаєш умову: якщо ти чи твої помічники не подолають чаклунку, твоя голова полетить з плечей? — запитує король.

— Пам'ятаю! — відповів Джек.

— Що ж, тоді почнемо, — каже король і кличе стару чаклунку.

А Джек покликав Хто-всіх-подолає. Випробування закінчилось нічиєю.

— Що ж, — каже король, — а тепер: хто більше з'їсть?

Джек покликав свого друга Хто-найбільше-з'їсть.

Спочатку їм привели бика, і Хто-найбільше-з'їсть умить його проковтнув. Потім двох корів, потім кількох свиней і, нарешті, дванадцятро овець. Хто-найбільше-з'їсть проковтнув і їх, а стара чаклунка ще з биком не впоралась.

— Молодець, — сказав король. — А ось випити більше, ніж моя чаклунка, тобі не вдасться!

— Спробуємо, — відказав на те Джек і покликав свого приятеля Хто-найбільше-вип'є.

І той випив спочатку струмок, потім озеро і, нарешті, взявся випити річку. Та королеві шкода стало річки, і він сказав:

— Тут усе ясно. А от хто кого пережене?

Джек покликав Хто-всіх-пережене, король дав йому і своїй чаклунці по яєчній шкаралупі й наказав добігти до океану, зачерпнути солоної води й повернутися назад. Хто-всіх-пережене добіг, звичайно ж, першим, зачерпнув солоної води, побіг назад і на півдорозі зустрів стару чаклунку ще з порожньою шкаралупою.

— Ой, втомилась, — поскаржилась чаклунка.

— Я теж, — відповів Хто-всіх-пережене.

— Давай відпочинемо, — запропонувала вона, — не варто надриватися задля інших.

Вони вибрали затишну зелену галявину і сіли відпочити.

— Ти поклади голову ось сюди, — каже стара, — та засни годинку.

А треба вам сказати, що у старій чаклунки була в кишені чарівна кісточка, яку тільки підкладеш під голову сплячому, він спатиме доти, доки ту кісточку не забереш. Ї ось чаклунка дочекалась, коли нарешті Хто-всіх-пережене міцно заснув, і підклала йому під голову цю кісточку. Потім перелила морську воду з його шкаралупи у свою і побігла назад до королівського замку.

Джек уже почав хвилюватися і попросив свого приятеля Хто-найдалі-бачить подивитися, де це забарився Хто-всіх-пережене. Хто-найдалі-бачить одразу ж побачив його.

— Він спить на галявині, що на півдорозі звідси, а під головою у нього лежить чарівна кісточка. Якщо її не прибрати, він не прокинеться.

— Хто-найдалі-стріляє! — покликав Джек. — Стрельни-но в ту кісточку, що під головою у Хто-всіх-пережене! — попросив він.

Хто-найдалі-стріляє вистрелив, вибив кісточку, і Хто-всіх-пережене одразу ж проснувся. Скочив на ноги, схопив шкаралупу, добіг до океану, набрав солоної води і на півшляху назад наздогнав стару чаклунку. Він навмисне штовхнув її під руку, і зла чаклунка розлила солону морську воду.

А який кінець цієї історії, ви, мабуть, здогадались. Джек і принцеса одружились швидше, ніж встигла повернутися в замок стара чаклунка. І коли я полишав їх, вони були дуже щасливі.

ТОМ ТІТ ТОТ

Жила собі жінка. Спекла вона якось п'ять пудингів. А коли вийняла їх із духовки, дивиться, а вони трохи сируваті.

От жінка й каже доньці:

— Постав їх на полицю. Хай трохи полежать, може, підійдуть ще.

Вона хотіла сказати — дійдуть.

А дівчина подумала: “Що ж, якщо підійдуть ще, то я ці з'їм. І з'їла геть усі.

Настав час вечеряти, мати й каже:

— А піди-но, доню, та принеси пудинги. Мабуть, вони вже підійшли.

Дівчина пішла в кухню, але не побачила там нічого, крім порожнього посуду.

Повернулась та й каже:

— Ні, ще не підійшли.

— Жоден? — питає мати.

— Жоден, — відповідає дочка.

— Ну, підійшли вони чи ні, — каже мати, — а один ми все ж візьмемо, який вже є.

— Як же візьмемо, коли вони не підійшли ще? — дивується дівчина.

— Та байдуже, — каже мати, — піди і принеси найкращий.

— Кращий чи гірший, — відповідає дочка, — я вже всі їх з'їла, так що й брати нічого.

Ну що ж, бачить мати — робити нічого, поставила прядку біля дверей та й стала прясти.

Ірjade й співає:

Донька моя може сісти

Й п'ять пудингів за день з'їсти.

А вулицею саме ішов король. Почув він, як співає жінка, та не розібрав про що. Зупинився і питає:

— Про що ти співаєш, добра жінко?

Соромно матері стало за доньку, і вона заспівала так:

Донька весь день не гуляла,

Вовни п'ять клубків напярля.

Здивувався король:

— Зроду не чув, щоб хто-небудь пряв так швидко. — А тоді до жінки:

— Я давно шукаю собі наречену, а тепер хочу одружитися з твоєю дочкою. Але з однією умовою: одинадцять місяців на рік вона їстиме найулюбленіші страви, носитиме найкраще вбрання, розважатиметься, як захоче, але упродовж останнього місяця щодня прястиме по п'ять клубків. А ні, то я її страчу!

— Гаразд, — погодилася мати: дуже їй хотілося віддати доньку за самого короля.

А сама думає: “Щодо п'яти клубків, то настане час, щось та влаштується. Скоріш за все, король про них на той час забуде”.

Відгуляли весілля. Одинадцять місяців молода королева їла улюблені страви, вдягалась у найрозкішніші шати і розважалася, як хотіла.

Коли ж одинадцятий місяць наближався до кінця, стала вона думати про клубки прядива. “Чи ж пам'ятає про них король?”

Та король про це й словом не обмовлявся, і вона вирішила, що він геть забув про умову.

Та ось останнього дня одинадцятого місяця король відвів її до кімнати, якої вона раніше ніколи не бачила. У ній, окрім прядки та стільця, нічого не було.

— Завтра я тебе, люба, зачиню тут. Тобі принесуть трохи їжі й вовну. Якщо ж до вечора не напрядеш п'ять клубків, то позбудешся голови.

І він пішов у королівських справах.

Бідолашна королева дуже злякалась — адже вона все життя лінувалась і не навчилася прясти. “Що зі мною буде завтра? — думала вона. — Ніхто на світі не допоможе мені!”

Сіла на стілець й гірко заплакала.

Раптом чує — хтось тихенько стукає у двері. Вона скочила зі стільця і швидко відчинила. На порозі стояв невеличкий чорний біс з довгим хвостом. Роздивившись її з цікавістю, він запитав:

— Чого ти плачеш?

— А тобі що?

— Спочатку скажи, чого плачеш.

— Якщо і скажу, то мені легше не стане.

— Хтозна! — мовив біс і крутнув хвостом.

— Що ж, — зітхнула королева, — якщо краще не стане, то й гірше не буде.

І вона розповіла все — і про пудинги, і про клубки пряжі...

— Я придумав! — скрикнув біс. — Щоранку я підходитиму до твого вікна і забиратиму вовну, а ввечері приноситиму готові клубки.

— А що ти за це візьмеш? — запитала королева.

Біс скося глянув на неї і відповів:

— Щовечора я питатиму тебе, як мене звати. Якщо на кінець місяця не відгадаєш, підеш зі мною!

“Що ж, — подумала королева, — невже за цілий місяць я не відгадаю його імені?” — й відповіла:

— Гаразд, хай буде так.

— От і добре! — зрадив біс і швидко замахав хвостом.

Наступного дня король відвів дружину до незнайомої кімнати, як обіцяв.

— Ось тобі вовна, люба. Якщо до вечора не напрядеш п'ять клубків, не зносити тобі голови!

Потому вийшов з кімнати і замкнув двері.

Тільки-но він пішов, як почувся стукіт у шибку.

Підійшла королева до вікна і бачить — сидить на карнизі маленький чорний біс.

— Де вовна? — питає.

— Ось. — Відповіла королева і подала йому вовну.

Надвечір знову почувся стукіт у шибку. Королева поспіхом відчинила вікно. Цього разу чорний біс тримав у руках п'ять клубків пряжі.

Тримай! — сказав він, подаючи їх королеві. — А тепер скажи, як мене звати?

— Мабуть, Білл.

— Ні, не вгадала! — вигукнув чорний біс і крутнув хвостом.

— Може, Марк?

— Та ні ж, не вгадала! — зрадів біс, ще дужче замахав хвостом і зник.

Незабаром приходить король. Бачить — на столі п'ять клубків пряжі.

— Я радий, люба, — сказав король. — Сьогодні мені не доведеться страчувати тебе. А зранку тобі знову принесуть вовну. — І він вийшов.

Так щодня приносили королеві вовну і їжу, й щоразу вранці та ввечері з'являвся маленький чорний біс. І що ближче до закінчення місяця, то зловтішніше посміхався чорний біс, коли королева черговий раз не могла вгадати його імені.

Аж ось настав передостанній день. Біс, як завжди, прийшов з п'ятьма мотками пряжі й запитав:

— Ну, що? Відгадала нарешті моє ім'я?
— Нікодимус? — мовила королева.
— Ні.
— Самюель?
— Ні, не так.
— Може, Мафусаїл?
— Ні, ні й ні! — крикнув біс, і оченята його запалали, як вуглинка. — Слухай, лишився один день! Не відгадаєш — завтра ввечері підеш зі мною.

І зник.

Королеві стало моторошно. Тут вона почула кроки. Увійшов король до кімнати і побачив, як завжди, п'ять мотків пряжі:

— Ну, люба, гадаю, що завтра ти знову напрядеш п'ять мотків. І мені не доведеться тебе страчувати. А сьогодні я повечеряю з тобою.

Принесли найдки і ще один стілець для короля. Сидять, вечеряють. Раптом король, щось пригадавши, засміявся.

— Чого ти смієшся? — запитала королева.

— Ти лишень послухай. Їздив я сьогодні на полювання і забрався в якесь незнайоме місце. Дивлюся — занедбана крейдяна яма. І здалося мені, ніби в ній щось дзижчить. Зіскочив я з коня, підійшов і зазирнув униз. І кого ти думаєш я там побачив? Хвостатого. І що, ти гадаєш, він робив? Ніколи не вгадаєш — швидко-швидко прями на маленькій прядці. Пряде, хвостом крутить ще й наспівує:

Німмі-Німмі-Нот,

Мене звати Том Тіт Тот.

Як почула це королева, мало не підскочила з радощів. Проте стрималась і слова не мовила.

Вранці чорний біс, як завжди, прийшов по вовну і поглядає на королеву ще зловтішніше, ніж учора.

А надвечір королева почула стукіт у шибку. Відкрила вікно і бачить: сидить біс на карнизі й посміхається. А хвостиком так і крутить, так і вертить!

— Ну, то як же мене звати? — запитав біс, віддаючи королеві останні клубки.

— Соломон? — мовила вона, удаючи, ніби їй лячно.

— Ні, не вгадала! — засміявся біс й стрибнув до неї.

— Ну, тоді Заведей?

— Не вгадала, — захіхікав біс і ще швидше завертів хвостом. — Подумай гарненько! Ще одна неправильна відповідь — і підеш зі мною! — І він простягнув до неї свої чорні лапки.

Королева трохи відступила, окинула його поглядом і, тицьнувши у нього пальцем, мовила:

Німмі-Німмі-Нот,

Тебе звати Том Тіт Тот.

Як зачув це біс, як верескне та як кинеться кулею у вікно. Тільки його й бачили!

ОЧЕРЕТЯНА ШАПКА

у, слухайте. Жив колись багатий чоловік, і було у нього три доньки. От заманулося йому дізнатися, чи справді вони його люблять. І запитує він старшу доньку:

— Скажи, як ти мене любиш, донечко?

— Як життя своє! — відповіла та.

— Це добре, — каже він. І запитує середню: — А ти як мене любиш, донечко?

— Над усе на світі! — мовила вона.

— Дуже добре, — каже він. І запитує молодшу: — А ти ж як мене любиш, моя голубко?

— Я люблю тебе так, як м'ясо любить сіль, — відповіла наймолодша донька.

Розгнівався батько.

— Значить, ти мене зовсім не любиш, — вирішив він. — А якщо так, то геть із мого дому!

Батько виштовхав її й зачинив на нею двері.

Пішла дівчина з-перед очей. Надибала болото, на-рвала очерету і сплела собі накидку з каптуром. Загорну-лась у неї, щоб заховати своє небідне вбрання, й пішла далі. Нарешті дісталася вона якогось будинку.

— Чи не потрібна вам служниця? — запитала.

— Ні, — відповіли їй.

Мені нікуди йти, — проситься дівчина. — Я робити-му все, що накажете, без платні.

— Що ж, — відповідають їй, — якщо хочеш чистити казани і мити каструлі, залишайся!

І вона лишилась. І оскільки нікому не сказала, як її звати, то прозвали дівчину Очеретяна Шапка.

Якось сусіди справляли великий бал, і всім слугам дозволили подивитися на знатних вельмож. Але Очеретяна Шапка мовила, що дуже втомилась й лишилася вдома.

Та тільки-но всі пішли, вона зняла свою очеретяну накидку й каптур, вмілась і теж рушила на бал. І повірите, була найпривабливіша на балу!

І треба ж тому статися, що син її хазяїна теж прийшов на бал. Він одразу закохався в Очеретяну Шапку і цілий вечір танцював лише з нею.

Наприкінці балу Очеретяна Шапка непомітно зникла. І коли всі інші служниці повернулися, вона вже накинула на себе очеретяну накидку і вдала, що спить.

А вранці служниці розповідали:

— Що вчора було на балу! Приїхала туди молоденька леді — гарна, багато вбрана! Наш молодий хазяїн очей з неї не зводив!

— От би мені хоч глянути на неї! — відповідає Очеретяна Шапка.

— Так у чому ж річ! Сьогодні ввечері знову бал, вона, мабуть, теж приїде.

Та коли настав вечір, Очеретяна Шапка знову сказала, що стомилась і залишається вдома. Але не встигли слуги за собою двері зачинити, як вона зняла з себе очеретяну накидку, вмілась і мерщій на бал.

Молодий хазяїн вже її очікував. І знову танцював, не зводячи очей, тільки з нею. А наприкінці балу Очеретяна Шапка непомітно вийшла і побігла додому. Коли ж служниці повернулись, вона вже встигла накинути на себе очеретяну накидку і вдала, що спить.

Наступного дня служниці розповіли:

— Ой, Очеретяна Шапко, якби ти побачила ту леді! Вона знову була на балу. А наш молодий хазяїн очей з неї не зводив.

— Ну, що ж, — каже Очеретяна Шапка, — я б не проти глянути на неї.

— То пішли з нами. Сьогодні ввечері знову бал! Вона, напевне, буде!

Та коли настав вечір, Очеретяна Шапка знову сказала:

— Я дуже стомилась. Якщо хочете, ідіть, а я лишуся вдома.

Тільки-но вони вийшли, як дівчина скинула свою очеретяну накидку, вмилась і поспішила на бал.

Молодий хазяїн був безмежно радий. Він знову танцював з нею і очей не зводив. Цього разу він запитав, як її звати, звідки вона родом, але вона не відповіла. Тоді він подарував їй перстень і сказав, що помре з нудьги, якщо більше її не побачить.

І все ж наприкінці балу Очеретяна Шапка знову непомітно зникла. Коли служниці повернулись, вона вже встигла накинути на себе очеретяну накидку і вдала, що спить.

А зранку служниці їй розповідали:

— От бачиш, Очеретяна Шапка, не пішла вчора з нами, а тепер уже ніколи не побачиш тієї леді. Балів більше не буде!

— Шкода, мені так хотілось її побачити! — відповіла Очеретяна Шапка.

А молодий хазяїн, у кого тільки міг, розпитував, де поділася Очеретяна Шапка, та все даремно. Він так занудьгував, що захворів, зліг у ліжку, навіть їсти перестав.

— Зваріть молодому хазяїну вівсяної каші, — наказали кухарці.

Кухарка одразу взялася варити кашу. А в цей час до кухні зайшла Очеретяна Шапка.

— Що ти вариш? — запитала вона.

— Кашу для молодого хазяїна, — відповіла кухарка. — Може, хоч ложечку з'їсть. А то ще помре, нудьгуючи за своєю красунею.

— Дай-но я зварю! — попросила Очеретяна Шапка.

Кухарка погодилась і Очеретяна Шапка сама зварилла вівсянку для молодого хазяїна. А коли кашу налили в тарілку, вона крадькома вкинула у неї перстень, той, що їй на балу подарував молодий хазяїн.

От віднесли кашу хворому. Він з'їв її на дні тарілки побачив свій перстень.

— Покличте до мене кухарку! — наказав він.

Кухарка піднялася.

— Хто варив кашу? — запитав молодий хазяїн.

— Я, — сказала неправду та, злякавшись.

Він глянув на неї і каже:

— Ні, не ти! Скажи правду, хто її варив? Тебе ніхто не каратиме.

— Коли так, — зізналася кухарка, — її готувала Очеретяна Шапка.

— Покличе до мене Очеретяну Шапку! — наказав він.

От прийшла Очеретяна Шапка.

— Це ти варила мені кашу? — запитує юнак.

— Я, — відповідає вона.

— А у кого ти взяла цей перстень? — запитує він.

— У того, хто мені його дав! — відповідає дівчина.

— Хто ж ти?

— Зараз побачиш!

І вона зняла з себе очеретяний одяг і постала перед ним у всій своїй красі.

Ну, звісно, юнак швидко одужав, і вони вирішили обвінчатися. Весілля зібралися справити на славу, отож і гостей накликали звідусюди. Запросили і батька Очеретя-

ної Шапки (дівчина й досі не зізналася юнакові, хто вона й звідки).

І ось, перед самим весіллям, пішла вона до кухарки й наказала:

— Коли готуватимеш м'ясні страви, в жодну не клади солі!

— Вийдуть же несмачні, — заперечила кухарка.

— Нічого, — сказала Очеретяна Шапка.

— Гаразд, не солитиму, — погодилася та.

Настав день весілля. Після вінчання гості сіли за столи. Та коли почали їсти м'ясні страви, то вони виявилися несолоними і такими несмачними, що їх не можна було їсти. А батько Очеретяної Шапки покуштував усе й раптом розплакався.

— Що з вами? — запитує його молодий хазяїн.

— Була у мене донька. Яюсь я запитав її, як вона мене любить. І вона відповіла: "Як м'ясо любить сіль". Ну, я вирішив, що вона мене зовсім не любить, і прогнав її з дому. А тепер бачу, що вона любила мене найдужче. Та, мабуть, її вже немає на світі.

— Тату! — вигукнула Очеретяна Шапка і кинулася до батька.

Звідтоді всі вони зажили щасливо.

ЯК ДЖЕК ХОДИВ ЩАСТЯ ШУКАТИ

ив на світі хлопчик. Звали його Джек. Одного чудового ранку рушив він щастя шукати. Не встиг далеко відійти — назустріч йому кіт.

— Куди йдеш, Джеку? — спитав кіт.

— Їду щастя шукати.

— Можна й мені з тобою?

— Атож! — відповів Джек. — Разом

буде веселіше.

І пішли вони далі, стриб-скок, стриб-скок.

Недовго йшли — назустріч їм собака.

— Куди йдеш, Джеку? — питає собака.

— Їду щастя шукати.

— Можна й мені з тобою?

— Ходімо! — відказав Джек. — У гурті воно веселіше.

І пішли вони далі разом, стриб-скок, стриб-скок.

Недовго йшли — назустріч їм коза.

— Куди йдеш, Джеку? — спитала коза.

— Їду щастя шукати.

— Можна і мені з тобою?

— Авжеж, — відповів Джек. — У гурті воно веселіше.

І пішли вони далі разом, стриб-скок, стриб-скок.

Недовго йшли — назустріч їм віл.

— Куди йдеш, Джеку? — запитав віл.

— Їду щастя шукати.

— Можна і мені з тобою?

— А чого ж ні! — відповів Джек. — Чим більша компанія, тим веселіше.

І пішли вони далі разом, стриб-скок, стриб-скок.

Недовго йшли — назустріч їм півень.

— Куди йдеш, Джеку? — питається півень.

— Іду щастя шукати.

— Можна і мені з тобою?

— Звичайно, — відповів Джек. — Чим більша компанія, тим веселіше.

І пішли вони далі разом, стриб-скок, стриб-скок.

Так і йшли, аж тут сутеніти стало. Почали вони думати: де ж їм ночувати? Коли бачать — край дороги будинок.

Джек наказав друзям не галасувати, а сам тихенько підкрався й зазирнув у вікно. Бачить, за столом сидять розбійники і лічать гроші.

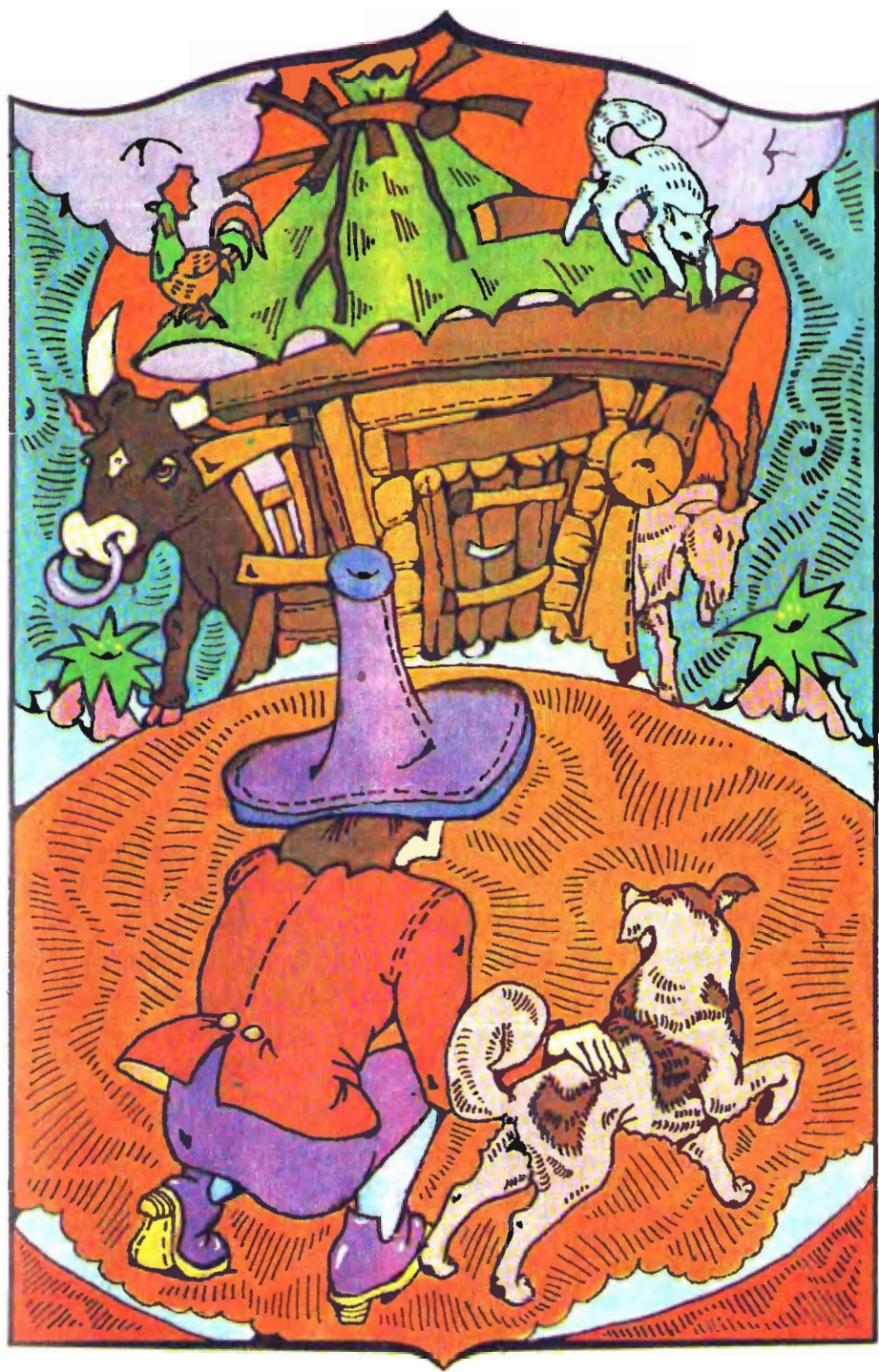
Вернувся Джек до своїх друзів і наказав їм: як подасть знак, то щоб усі щосили кричали. От усі приготувалися. Тут Джек подав знак — і: кіт занявкав, собака загавкав, коза замакала, віл заревів, півень закурикав. Такий галас зняли, що розбійники перелякались і втекли. Тоді Джек із друзями спокійно зайшли в дім.

Та Джек все ж побоювався, що розбійники вночі можуть повернутися. І коли настав час спати, Джек влаштував кота в кріслі, собаку посадив під стіл, козу вивів на горище, вола заховав у підвалі, півневі звелів злетіти на дах. А сам ліг у ліжко.

Бачать розбійники — світло в домі погасло, і послали вони туди одного з своїх по гроші. Та він одразу переляканий прибіг назад й почав розповідати, якого страху натерпівся:

— Увійшов я в дім, — каже, — тільки-но хотів сісти у крісло, а там уже якась стара сидить і в'яже. Як штрикне мене шпицями!

А це був кіт, ви ж знаєте.

— Підходжу до столу, хочу наші гроші забрати, а під столом чоботар. Як шпигоне мене шилом!

А це був собака, ви ж знаєте.

— Кинувся на горище, а там хтось зерно молотить. Як вперіщить мене ціпом — ледве з ніг не збив!

А це була коза, ви ж знаєте.

— Нарешті, спускаюсь у підвал, а там — дроворуб. Як угріє мене обухом! Ледве втік.

А це був віл, ви ж знаєте.

— Та все б нічого, якби не карлик на дахові. Як закричить: “А подать-но його сюди! А подать-но його сюди!..” А я навтіки, та й до вас...

А це півень кричав: “Ку-ку-рі-ку-у”! — ви ж знаєте.

ДІК УІТТІНГТОН І ЙОГО КІШКА

У давнину, років п'ятсот, а то й більше тому, жив у Англії хлопчик. Звали його Дік Уіттінгтон. Батьки його померли, коли він був ще зовсім маленьким. Важко доводилося хлопчині. Ходив у дранті, їв, що подавали люди, — перебивався з хліба на воду. Люди в його селі були бідні і не могли йому нічого дати, крім картопляного лушпиння та зрідка черстої шкуринки хліба.

Проте Дік не сумував і почувався зовсім непогано. Хлопчик ріс розумним і допитливим. Особливо любив він послухати фермерів або заїжджих торговців. Щонеділі Дік приходив до сільського трактиру і, стоячи десь осторонь, слухав їхні розповіді.

Там Дік начувся всіляких небилиць про велике місто Лондон.

А в ті часи, треба вам сказати, сільські жителі вважали: у Лондоні живуть лише знатні пани, котрі цілими днями тільки й роблять, що співають і танцюють, і що всі вулиці в місті вимощені чистим золотом.

І ось одного разу, коли Дік, як звичайно, стояв біля придорожнього стовпа, через село проїжджала велика карета, запряжена вісьмома кіньми із дзвіночками. Візник зіскочив з карети, щоб випити кухоль елю, і Дік, набравшись хоробрості, запитав його:

— Куди ви їдете?

— В Лондон, куди ж іще! — відповів візник.

— От би мені туди потрапити! — зітхнув Дік.

І він розповів візникові, що у нього немає ні батька, ні матері, і що йому давно хочеться поїхати до Лондона, подивитися на чудеса, про які він не раз чув. Візник був добрий чоловік і велів йому сідати поруч на козли.

— А коли повертатимусь, відвезу тебе назад, — сказав він, і вони вирушили в дорогу.

Дісталися благополучно Лондона і, нарешті, покотили лондонськими вулицями. Дік захоплювався високими вежами, багатими соборами та церквами. Проте йому не терпеливилось побачити золотий брук. І коли візник зупинився біля якогось готелю, Дік зіскочив на тротуар і почав роззиратися. Йому здавалося: варто лише завернути за ріг, і одразу побачить бруківку, мощену золотом.

Він оббігав усі вулиці, а золота не знайшов. Втомився і зголоднів. І ось, змучений цілоденною біганиною, він присів відпочити біля дверей багатого купця містера Фітцуоррена. Там його побачила кухарка — зла жінка.

— Що тобі тут треба, ледащо? — закричала вона на бідного Діка. Спасу немає від цих жебраків! Якщо ти зараз же не заберешся звідси, я обіллю тебе помиями!

А тут якраз повертався додому сам містер Фітцуоррен. Він побачив брудного й обірваного хлопчика й запитав його:

— Чого ти тут сидиш? Ти вже не маленький, міг би працювати. Мабуть, ледачий?

— Що ви, сер! — відповів Дік. — Я зовсім не ледар. Я радий би працювати, та нікого тут не знаю.

— Бідолашний. Ну, вставай! Підемо зі мною.

І він відвів хлопця у свій дім, наказав нагодувати і дати йому посильну роботу.

І жилося б Дікові щасливо в домі доброго купця, якби не зла кухарка. Вона щоразу нагадувала йому:

— Пам'ятай, ти маєш виконувати тільки мої накази. Швидше повертайся! Помий каструлі, почисть плиту, розпали вогонь, перемий посуд, та швидше, швидше, а то!.. — І вона щоразу замахувалась на Діка черпаком.

А то, бувало, биля хлопчика щіткою для миття підлоги і взагалі усім, що трапляло під руку. Врешті-решт про таке її поводження з Діком дізналася міс Аліса, дочка містера Фітцуоррена. Аліса застерегла кухарку, що вижене її, якщо вона не стане добрішою до Діка.

Кухарка стала трохи тихішою, проте на Діка звалилася нова біда. Ліжко Діка стояло на горищі, а там завелися миші та щури. Вони не давали хлопцеві спати.

Якось Дік, почистивши одному панові черевики, зробив пенні й вирішив купити за ці гроші кішку. Наступного дня він побачив дівчинку з кішкою на руках і попросив її:

— Продай мені кішку за пенні!

— Що ж, беріть, пане! — відповіла дівчинка. — Хоча моя кішка коштує значно дорожче: вона прекрасно ловить мишей.

Дік відніс кішку на горище й ніколи не забував віддавати їй залишки від свого обіду. Не минуло й кількох днів, як миші й щури вже не докучали йому, а він міг міцно спати ночами.

Якось один із торгових кораблів містера Фітцуоррена почав готуватися в далеке плавання. За звичаєм, слуги купця могли дати капітанові на продаж якісь свої речі чи гроші на придбання товару. От купець запросив усіх слуг до себе й запитав, що вони хочуть продати.

У кожного знайшлося що-небудь на продаж. Тільки у Діка нічого не було.

— Немає у мене нічого, — сказав бідний Дік. — Ось хіба що кішка... Я її недавно купив за пенні у однієї дівчинки.

— То давай свою кішку! — сказав містер Фітцуоррен. — Може, вона принесе тобі щастя.

Важко було хлопцеві розлучатися зі своїм другом, та все ж пішов на горище, приніс і віддав кішку капітанові корабля і, зітхнувши, мовив:

— Тепер миші й щури знову не даватимуть спокою.

Всі посміялися над незвичайним “товаром” Діка, тільки міс Аліса пожаліла хлопчика і дала йому кілька пенні на нову кішку.

Кухарка, побачивши це, позаздрила Дікові й почала ще дужче знущатися над ним і насміхатися, що той віддав на продаж кішку.

— Як ти гадаєш, — казала вона, — за твою кішку дадуть гроші, яких би вистачило на купівлю дрюка, аби тебе ним лупцювати?

Зрештою, бідний Дік не витримав і вирішив тікати. Зібрав він свої скромні пожитки і рано-вранці рушив у дорогу. Дійшов він до Холлоуейя, присів там на камені — цей камінь і досі зветься Каменем Уїттінгтона — і почав роздумувати, яку дорогу йому обрати.

І, доки роздумував, дзвони Бау Черч — а їх на той час було всього лише шість — почали дзвонити, й Дікові здалося, ніби вони проказують до нього:

Повернися в Лон-дон,
Дзінь-дон! Дзінь-дон!
Лорд-мер Уїттінгтон,
Дзінь-дон! Дзінь-дон!

“Я — лорд-мер* — здивувався Дік. — Та я будь-що стерплю, якби тільки стати лорд-мером і роз’їжджати в розкішній кареті. Якщо, врешті-решт, мені судилося стати лорд-мером Лондона, то я, мабуть, повернусь і не зважати на лупцювання та лайки кухарки”.

Дік повернувся і, на щастя, взявся до роботи раніше, ніж зла кухарка ввійшла до кухні.

* Лорд-мер — міський голова.

А тепер рушимо услід за кораблем до берегів Африки. Корабель з кішкою на борту довго плыв морем. Нарешті вітер пригнав його до того африканського берега, де жили маври. Маври натовпом збіглися подивитися на моряків, а коли ближче познайомились з ними, охоче почали розкупувати все, що привезли англійці.

Капітан послав зразки кращих товарів цареві цієї країни. Той був дуже задоволений і запросив капітана та його помічника до себе в палац на обід. Гостей посадили на дорогі килими. Цар і цариця сіли на підвищенні. Та лиш встигли рознести страви, як до залу ввірвалися сотні мишей та щурів і вміть з'їли всі наїдки. Капітан був вражений побаченим і запитав:

— Як ви терпите, щоб якісь брудні гризуни безчинствували на вашому столі? І часто це буває, ваша величність?

— На жаль, — зітхнув цар, — щоразу, коли вносять їжу. Мої радники і вчені ламають голови, що вдіяти, проте виходу не знаходять. Я віддав би половину моїх багатств, якби тільки позбутися цих брудних істот!

— У нас в Англії, — сказав капітан, — у кожному домі є тварина, яка ловить мишей та щурів. Її звати кішка. А хіба у вас кішки не водяться?

Цар попрохав детальніше описати кішку, проте ніхто із його слуг її ніколи не бачив. І тоді цар запитав, де ж можна дістати цю дивовижну тварину.

— У нас є одна на кораблі, — сказав капітан. — Та, правду кажучи, не хотілося б з нею розлучатися, бо миші й щури знищать усі наші товари!

Але цар так просив капітана продати йому кішку! Він навіть пообіцяв заплатити за неї золотом і дорогоцінним камінням.

— Ну, що ж, — мовив капітан, — я принесу її вам.

І він пішов по кішку. А тим часом для гостей приготували новий обід. Капітан узяв кішку і прибув у палац якраз вчасно: на столі вже хазяйнували щури. Тільки-но кішка побачила їх, вирвалась із рук й кинулась на щурів.

Цар був у захваті, а цариця попросила:

— Нехай ця кішка залишиться у нас! — і звернулася до царя: — Дайте за неї капітану все, що він побажає!

Цар закупив у капітана всі товари, які були на кораблі, а за кішку заплатив у десять разів більше, ніж за все інше. Незабаром капітан з попутним вітром вирушив до Англії.

Після вдалої подорожі він щасливо дістався Лондона, одразу ж з'явився до містера Фітцуоррена, щоб розповісти про подорож і про те, як вигідно продав його товари. Містер Фітцуоррен був дуже задоволений такими вдалими торгами. Але коли капітан розповів йому про небувале везіння з кішкою Діка й відкрив скриньку з золотом і дорогоцінним камінням, це його вразило.

— Запросіть-но сюди швидше містера Уїттінгтона! — наказав Фітцуоррен.

Дік саме чистив каструлі. І як був, у фартусі, весь у сажі, з'явився до свого хазяїна. Той запропонував йому сісти, звернувся до нього "містер Уїттінгтон", так що бідний Дік вирішив, що над ним просто насміхаються. Але містер Фітцуоррен розповів йому, що сталося, і показав скриньку з його скарбами.

Дік був на сьомому небі від щастя. Він попросив хазяїна прийняти в дар хоча б частину його багатств: адже він почувався зобов'язаним містеру Фітцуоррену за його добре ставлення.

— Ні, — відповів чесний купець, — це все ваше. І я не сумніваюсь, що ви дасте усьому раду.

Тоді хлопець попросив хазяйку й Алісу взяти як дарунок частину його багатств. Але вони також відмовились, запевняючи, що радіють його удачі. Та не міг Дік залишити все багатство собі. Він зробив подарунки капітану, його помічникові, усім слугам містера Фітцуоррена. Навіть злій кухарці.

Містер Фітцуоррен порадив Дікові запросити доброго кравця й одягнутися, як належить джентльмену, й запропонував також залишатися в його домі, поки не підшукає собі кращого.

І ось Уїттінгтон одягнув модний костюм, капелюха, став елегантним і привабливим. І міс Аліса, яка раніше тільки жаліла його й намагалася чимось допомогти, тепер побачила, що Дік міг би бути її нареченим. Сам же Дік Уїттінгтон тільки й думав про те, як би догодити міс Алісі, й постійно дарував їй різні прикраси.

Містер Фітцуоррен помітив їхнє взаємне кохання. Незабаром відбулося весілля.

З історії відомо, що містер Уїттінгтон і його дружина жили багато й щасливо. Річарда Уїттінгтона обирали шерифом Лондона і тричі лорд-мером, а за Генріха V його вшанували лицарським званням.

До 1780 року можна було бачити постать сера Річарда Уїттінгтона з кішкою в руках, висічену із каменя над аркою старої Ньюгетської тюрми, яку він, мабуть, забувши про своє минуле, наказав побудувати для жебраків і бродяг.

ХОРОБРИЙ ВАЛЕНТАЙН

аліган був жадібним і невихованим хлопчиком. Він нікого не любив, окрім себе самого. Набридло йому сидіти вдома, і він вирішив піти світ за очі. Ї сказала Калігану його мати, вдова Мері Анна:

— Візьми кухлик і принеси води з криниці. Я спечу тобі пиріг на дорогу. Та дивись, не розхлюпай.

Взяв Каліган кухлик, пішов до криниці, зачерпнув води і, доки біг назад, розхлюпав майже всю. Лише на денці трохи лишилося.

Ї сказала йому Мері Анна:

— Мало води приніс, тому й пиріг вийде малий. Приніс би більше — і пиріг був би більший.

Ї справді, пиріг вийшов крихітний.

Сказала тоді Мері Анна Калігану:

— Сину мій, я не їла цілий день. Дай мені шматочок твого пирога.

— Ну, ні! — відповів Каліган. — Мені й самому не вистачить. — Ї сховав пиріг у мішок.

— То йди собі! — розгнівалася Мері Анна. — Я не дам тобі материнського благословення!

— Ї не треба! — одказав Каліган. — Нащо мені твоє благословення. Обійдуся без нього!

Ї, безтурботно наспівуючи якусь пісеньку, вирушив у дорогу. Їде він полями, лісами аж бачить: уздовж дороги пасуться вівці. А на пагорбку сидить старий-престарий пастух.

Каліган підійшов до нього й запитав:

— Чиї це вівці? Якого хазяїна? Чи не потрібен йому робітник?

Пастух подивився на хлопця і прошамкотів:

Мій хазяїн — Аїн,
Зуб червоний має.
У п'яти царів
Викрав дочок він.
Їсти не дає їм,
Все киями б'є їх —
Кийки золотії,
Шовком обвитії.

“Ні, — подумав собі Каліган. — Не треба мені такого хазяїна!”

І пішов далі. Йшов день, йшов другий, бачить пасеться величезний гурт свиней, а неподалік, на пагорбку, сидить свинопас. Питається він у свинопаса:

— Скажи, дідусю, хто твій хазяїн? Чи не треба йому робітника?

Свинопас теж був старий-престарий. Він довго мовчав, про щось думав. Нарешті тихо мовив:

Мій хазяїн — Аїн,
Зуб червоний має.
У п'яти царів
Викрав дочок він.
Їсти не дає їм,
Все киями б'є їх —
Кийки золотії,
Шовком обвитії.

“Знову цей Аїн! — здивувався Каліган. — Ні, не треба мені такого хазяїна. Скоріше б вийти з цих місць!”

І він швидко пішов дорогою. А ввечері побачив череду корів, а побіля них на траві — пастуха з довгою сивою бородою.

— Чиї це корови? — запитав Каліган. — Чи не треба вашому хазяїну робітника?

Пастух ледь чутно проспівав йому ту ж саму пісеньку про червонозубого Аїна.

— Набридло мені слухати про цього Аїна! — Сердито сказав Каліган. — Хоч куди підеш — скрізь тільки й чуєш, що Аїн, — і швидко пішов дорогою.

Раптом старий пастух закричав йому вслід:

— Якщо ти не хочеш загинути, вернись, бо люті звірі, котрих ти зустрінеш далі по дорозі, розтерзають тебе.

— Вигадуєш, вигадуй, старий боягузе! — грубо відказав Каліган і пішов далі.

Та не пройшов і сотні метрів, як побачив, що на нього йдуть страшні звірі — у кожного по три голови, а на кожній голові по чотири роги, — ідуть, гарчать, хочуть його з'їсти.

Злякався Каліган, кинувся геть, через гори, через поля і ліси, й раптом побачив ворота високого замку. Вони були відчинені. Він вбіг у розчинені ворота й опинився у багато вбраній кімнаті. В ній нікого не було. Зайшов до другої і там нікого, до третьої — і та порожня. Де ж люди? Спустився Каліган сходами в кухню і побачив там згорблену стару жінку, котра сиділа біля коминка і плела.

— Не проганяй мене, будь ласка, добра бабусю! — сказав Каліган, тремтячи від страху. — Дозволь мені переночувати у цьому замку.

— Гаразд, лишайся, — мовила стара. — Ніхто тебе звідси не жене. Та чи сподобається тобі тут? Адже це замок Червонозубого Аїна, а він нещадно ковтає всіх: і жінок, і чоловіків, і дітей!

Злякався Каліган й кинувся до дверей. Та пригадав страшних триголових чудовиськ, які гналися за ним, і, обливаючись сльозами, почав благати:

— Заховай мене, бабусю, хоч на ніч, а на світанку я тихенько піду.

— Лізь сюди, — сказала стара і штовхнула його в темний куток під сходами.

Там він улігся і швидко заснув. Та невдовзі сходи заскрипіли, і у себе над головою він почув чийсь важкі кроки. Це Аїн повернувся додому і сходами піднімався до спальні. Та ось він зупинився, роззираючись. І раптом як загарчить по-звірячому:

— Чую, чую людський дух! Буде мені смачна вечеря!

Він засунув під сходи величезну лапу і витягнув звідти Калігана. Глянув Каліган і зомлів: величезний Аїн, розкривши рота, клацав зубами, а вони у нього червоні, як кров. І почав благати Каліган, аби той змилювався над ним. Аїн засміявся і сказав:

— Таразд, я збережу тобі життя, якщо ти відгадаєш загадку. Якщо ні...

І знову заклацав зубами.

— Яку загадку? — забелькотів Каліган.

— А ось яку: що дорожче від золота і краще від сонця.

Каліган тієї ж миті відповів:

— Солодкі медові пряники найкращі в світі!

Людожер засміявся і вигукнув:

— Де тобі відгадати!

Вдарив його чарівною паличкою і перетворив на камінь.

А Каліган мав брата Гарольда. Він також був невивічливий і жадібний. Коли Гарольд забажав подорожувати, мати спекла йому на дорогу невеличкий пиріг. І

сказала: “Відломи мені шматочок, я нічого не їла з учорашнього дня”. На що той відповів: “Не дам ані крихти”.

І пішов з дому, навіть не глянувши у її бік.

Незабаром і він потрапив у полон до Червонозубого Аїна. Той загадав йому загадку:

— Що дороже від золота і краще від сонця?

І він відповів:

— Медові пряники!

Червонозубий Аїн засміявся над ним і перетворив на камінь.

Мері Анна мала ще одного сина — наймолодшого: Валентайна. Якось він сказав матері:

— Щось довго не повертаються брати... Чи не сталося, бува, чогось із ними? Дозволь я піду їх шукати. Може, їм потрібна моя допомога.

І сказала йому Мері Анна:

— Лишайся, синку, зі мною. Ти ж у мене найменший.

— Ні, матінко, благослови мене в дорогу. Чує моє серце, що з ними сталося щось недобре.

— Що ж, — мовила Мері Анна, — йди. Тільки спочатку візьми кухоль і принеси мені води з криниці. Та дивись, не розхлюпай дорогою.

Хлопець приніс їй повен кухоль води. Мати спекла йому пиріг і просить:

— Дай мені шматочок пирога. Я не їла сьогодні цілий день.

— Візьми собі, рідна, хоч увесь!

Обняла Мері Анна сина, поблагословила, побажала йому щасливої дороги. Пішов хлопець тією ж дорогою, якою пройшли його брати. Йшов, ішов, і захотілось йому їсти. Вийняв він із торбинки шматок пирога, але тільки-но підніс до рота, як підходить до нього згорблена кульгава бабуся і просить:

— Я помираю з голоду. Подай мені, синку, хоч крихту.

Хоча Валентайн і сам був голодний, проте, побачивши сумне, виснажене обличчя бідної бабусі, дав їй шматок пирога.

І сталося диво! Згорблена, стара жінка перетворилася на красуню-фею, її лахміття — на розкішний одяг, а в руці виявилася чарівна паличка.

— Я добра фея, — сказала вона. — Мати благословила тебе і побажала щасливої дороги, а тому успіх супроводжуватиме тебе у всіх твоїх ділах і пригодах. Благословення твоєї матері й привело мене на твій шлях. Візьми цю чарівну паличку, та дивись, не загуби її, вона скоро тобі знадобиться.

І фея розтанула. А Валентайн весело й бадьоро пішов далі. Він, як і брати, зустрів трьох старих пастухів, які проспівали йому пісню про злого велетня Аїна:

Наш хазяїн — Аїн.

Зуб червоний має.

У п'яти царів

Викрав дочок він.

Їсти не дає їм.

Все киями б'є їх —

Кийки золотії.

Шовком обвитії.

І коли з'явилися страшні триголові звірі, Валентайн не злякався. Він змахнув чарівною паличкою, і чудовиська одразу щезли. Валентайн сміливо підійшов до замку Аїна й щосили постукав у ворота. До нього вийшла сива згорблена жінка і злякано зашепотіла:

— Іди, іди геть, швидше! Сюди вже приходили юнаки і з ними сталася біда. Аїн нещадний і злий.

Та сміливий Валентайн сказав:

— Впусти мене, я не боюсь його. Мені б тільки добратися до нього!

Жінка неохоче впустила хлонця й заховала в комірчині під сходами.

Надвечір сходи заскрипіли, і в кухню ввалився Аїн. Він голосно заплямкав губами і заревів:

— Чую, чую людський дух! Буде мені смачна вечеря!

Засунув під сходи руку, витягнув звідти Валентайна.

— А відгадай-но мою загадку: що дорожче від золота і краще від сонця?

І відповів Валентайн, не задумуючись:

— Дорожче від золота, краще від сонця, солодше від меду і найцінніше на землі — благословення люблячої матері.

— Відгадав! Відгадав! — закричав людожер і заплакав.

Його червоні зуби заклацали від страху. Йому давно пророкували, що той, хто відгадає загадку, переможе його. Руки у людожера опустились, і він став благати пощади.

Але сміливий хлопець схопив сокиру і з одного маху відрубав велетню голову. Потім узяв у старої жінки ключі, спустився до підвалу і звільнив бідних дівчат, яких мучив велетень. З веселими піснями вибігли вони з темниці, прославляючи свого визволителя.

Та не до розваг було Валентайну. Він поспішав до старого занедбаного саду, до двох запліснявілих каменів, що валялися під кущами. Камені були холодні, слизькі, по них повзали жаби і ящірки. Не зволікаючи, Валентайн змахнув своєю чарівною паличкою, і камені ожили, заворушилися, застрибали і перетворилися на братів Валентайна. Кинулися хлопці до Валентайна, гаряче дякували за те, що він звільнив їх від чар Аїна.

— Тепер ми ніколи не завдаватимемо нашої матінці ані найменшого горя! Ми бачимо, яка велика сила таїться у материнській любові.

Всі були щасливі. Юнаки і дівчата, сміючись, розбіглися по домівках. Їхні рідні та друзі раділи, побачивши, що вони живі й здорові. І всі хвалили сміливця Валентина. Стара Мері Анна до кінця свого життя пишалася його подвигами і постійно твердила, що боягузами бувають тільки злі люди, а добрі, великодушні, щедрі — всі як один — хоробрі.

КОРОЛЬ ІОАНН, КЕНТЕРБЕРІЙСЬКИЙ АБАТ І ЧАБАН

За короля Іоанна жив у Кентербері абат. Жив він пишно та багато. Сто монахів щодня обідали з ним у трапезній монастиря, і повсюди його супроводжувало п'ятдесят лицарів у оксамитовому вбранні, прикрашеному золотими ланцюгами.

А король Іоанн просто не терпів, коли когось із його підданих шанували більше, ніж його самого. Якось він викликав кентерберійського абата до себе.

Абат, а разом з ним і вся його свита, постали перед королем. Король вийшов назустріч абату і мовив:

— Як поживаєш, святий отче? Чув, ти утримуєш ще пишніший двір, ніж я. Це принижує нашу королівську величність.

— Ваша величність, — відповідає абат, низько вклонившись, — усе, що я витрачаю, це дари благочестивих прочан нашому абатству. Благаю вашу світлість не гнівитися за те, що я витрачаю на наше абатство всі гроші, що належать нам.

— Е ні, шановний абате! — мовив король. — Усе, що у нашому славному королівстві, — все належить тільки нам. Ти не можеш утримувати такий пишний двір і ганьбити короля! Та я великодушний, і, якщо ти відповіси мені на три запитання, я збережу тобі життя і багатство.

— З великою радістю, ваша величність, — відповів абат, — наскільки вистачить мого бідного розуму.

— Скажи мені, — мовив король, — де середина землі? І скільки часу мені треба, щоб об'їхати навколо землі? І, нарешті, відгадай, що я думаю.

— Ваша величність, мабуть, жартує, — пробелькотів абат, не знаючи, як відповідати.

— Незабаром ти побачиш, що це не жарти, — сказав король. — Якщо до кінця тижня не відповіси на всі три запитання, позбудешся голови.

З важким серцем повертався абат додому. Найперше він заїхав до Оксфорда, гадаючи знайти там ученого мужа, котрий допоміг би відповісти на запитання короля. Та не знайшов і, опечалений, поїхав у Кентербері, щоб назавжди розпрощатися зі своїми монахами.

Дорогою він зустрів чабана.

— З поверненням, пане абат! — привітав його вірний чабан. — Які новини від нашого доброго короля Іоанна?

— Невтішні, сину мій, невітшні, — промовив абат і розповів, як прийняв його король.

— Не горюйте, пане абат, — втішав чабан. — Буває, що дурень розгадає те, чого не знає розумна людина. Замість вас у Лондон поїду я. Тільки позичте мені вашу рясу і пишну свиту.

— Та хіба ж ти зумієш відповісти на королівські запитання?

— Зможу! У вашій рясі з каптуром мене там ніхто не впізнає.

Що було абату робити? Довелося погодитись. Вбрався чабан у кращу рясу і в супроводі абатового почту вирушив до Лондона. Призначеного часу став перед королем Іоанном.

— Вітаю тебе, пане абат, — сказав король Іоанн чабанові, переодягненому в рясу абата. — Бачу, ти вже готовий відповідати.

— Так, ваша величність, — відповів чабан.

— Тоді скажи: де середина землі?

— Тут! — відповів чабан і вдарив об землю єпископським жезлом. — А якщо ваша величність не вірить, накажіть виміряти і тоді самі переконаєтесь.

— Дотепна відповідь. Ти, я бачу, всеслуш. А тепер відповідай на друге запитання: скільки часу мені треба, щоб об'їхати навколо землі?

— Якщо, ваша величність, зволите встати разом із сонцем і рушите слідом за ним до наступного сходу, то якраз встигнете об'їхати навколо землі.

Засміявся король, вдоволений відповіддю.

— А я й не знав, що так швидко. Ну, з цим покінчено. А тепер третє, і останнє, запитання: про що я зараз думаю?

— Це легко відгадати, ваша величність, — відповів чабан. — Ваша величність думає, що перед вами сам кентерберійський абат, але, як ви зараз переконаєтесь, — тут чабан відкинув з обличчя каптур, — це всього лише його скромний чабан, і він прийшов просити вас, аби ви простили і його, і абата.

Король розсміявся.

— Спритний ти хлопець і на розум вдатний. От моє королівське слово: кентерберійським абатом будеш ти.

— Ні, ваша величність, це неможливо, — заперечив чабан. — Я неписьменний.

— Ну, тоді за свій бистрий розум ти будеш одержувати від абата по шість червінців на тиждень. І передай абату, що я прощаю його!

ГОТАМСЬКІ МУДРЕЦІ

сі жителі містечка Готам — диваки. Проте вони вважають себе великими розумниками.

Послухайте кілька історій про них.

I

Пішов якось один готамець на базар купувати вівцю й зустрівся на мосту з іншим готамцем, котрий саме повертався з базару.

— Куди це ти йдеш, сусідоньку?

— Та на базар, по вівцю.

— По вівцю? А як же ти її через річку переведеш?

— Ну й дивак же ти, сусіде! Що ж тут мудрого! Як сам іду, так і вівцю поведу — через місток.

— А я не пушу!

— А я переведу!

— Не переведеш!

— Ні, переведу!

І обидва так розкричалися, ніби вівця вже була на містку.

Доки вони сперечалися, з ними порівнявся третій готамець, котрий віз на коневі мішок борошна.

Почув він їхню суперечку і крикнув:

— Ей, дурні! І чого ви такий лемент зняли? Доведеться мені вас повчити.

Завдав третій розумник собі на спину мішок з борошном, підійшов до річки, висипав у воду і сказав:

— А нумо, помізкуйте, скільки тепер борошна у мішку?

— Е-е-е, сусіде! Та ти що, глумишся над нами? Сам бачиш, мішок порожній! — вигукнули обидва розумники.

— Правильно відповіли! — розсміявся третій готамець. — Такі ж і ваші голови: зовсім, зовсім порожні! ...Хто ж із цих трьох готамців найрозумніший?

II

Забажалося якось готамцям, щоб у їхньому місті і взимку, і влітку кувала зозуля.

Побудували вони на головному майдані загін — такий, як для коней. Потім піймали в лісі зозулю, принесли її до того загону і сказали:

— Сиди тут і співай нам цілий рік. А не співати-меш — ні пити ні їсти тобі не дамо!

Сказали і пішли. А зозулька, не довго думаючи, змахнула крильцями й полетіла. Загін же був без даху! }

— Ну й хитрюща ж птаха! — дивувалися готамці. — Навіть із загону втекла.

Вирішили вони піймати іншу зозулю і побудувати для неї ще вищий загін.

— Ну з цього вже нізащо не вилетить! — вирішили вони.

III

Пішов якось один готамець на базар продавати сир.

Поклав він головки сиру до великого кошика і поніс. Та коли спускався з пагорба, одна головка випала і покотилася вниз.

— Е, брате, та ти, я бачу, бігати майстер! — зрадів готамець і, виймаючи з кошика одну по одній головки сиру, покотив їх униз. — Біжіть самі на базар! — сказав готамець. — А я піду собі потихеньку без ноші. Та глядіть мені, не тікайте! Дожидайтесь мене біля базару.

І пішов собі не поспішаючи.

Та дійшовши до базару, він не побачив там ніякого сиру. Бо, скотившись із пагорба, якийсь кругляк потрапив

до калюжі, якийсь закотився під кущ, а ще інший загруз у придорожній канаві.

А готамець бігав базаром і кричав:

— Де тут мій сир? Де мій сир?

— А хто його сюди приніс? — питали у нього.

— Хто, хто! Та ніхто! Мій сир сам бігати вміє.

— Ну тоді, мабуть, хазяїн прийшов на базар раніше за свій товар! — регочучи, відповідали йому люди, до яких він звертався.

ЧАРІВНИКІВ УЧЕНЬ

На півночі Англії у графстві Йоркшир жив колись великий чарівник. Він розмовляв усіма мовами і знав таємниці Всесвіту. Була у нього величезна книга у палітурці з чорної телячої шкіри з залізними застібками. Коли чарівникові хотілося почитати книгу, він відмикав її залізним ключиком. У книзі були зібрані таємниці темного царства духів, які лише він один розумів.

Чарівник мав учня, котрий допомагав своєму вчителю, але йому суворо заборонялося відкривати чорну книгу чи заходити до таємних покоїв учителя.

І ось, коли чарівника не було вдома, учень не втерпів і прокрався в його покої. Там він побачив дивовижні колби і пляшечки, якими користувався вчитель, коли хотів перетворити мідь на золото і свинець на срібло; і всевидюще дзеркало: коли чарівник дивився в нього, бачив усе, що діється на світі; і чарівну мушлю: варто було прикласти до неї вухо, і він чув геть усе, що хотів почути.

Даремно учень марудився з колбами та всілякими пляшечками: йому так і не вдалося одержати з міді золото, а зі свинцю — срібло. Марно дивився він у чарівне дзеркало: у ньому пропливали лише клубки туману. А в мушлі глухо шуміло, ніби далека морська хвиля біла у невідомий берег.

“Нічого в мене не виходить, — подумав учень, — бо я не знаю заклинань, що записані в книзі. А вона замкнена”

Він ще раз глянув на неї і побачив, що книга не замкнена: вчитель забув вийняти ключ із замка. Хлопець хутенько відімкнув її. На одній сторінці текст був написаний червоним, на другій — чорним чорнилом. Юнак провів пальцем по рядкові й уголос прочитав кілька слів.

Раптом кімнату заповнила темрява, будинок задрижав, гуркіт грому прокотився покаями, і перед учнем

постало жахливе страховисько, з пащі якого вилітало полум'я, а очі, ніби два смолоскипи. Це був диявол Вельзевул, котрий служив чарівникові. Хлопець випадково викликав його заклинанням.

— Наказуй! — заревів диявол.

Хлопець заляк на місці, волосся у нього стало дибки.

— Наказуй, а то я тебе задушу!

Та юнак не міг і слова мовити. Тоді злий дух захопив його за горло і, обпалюючи своїм вогненним диханням, прокричав:

— Наказуй!

— Полий он ту квітку! — у відчаї наказав хлопець перше, що спало йому на думку, і показав на герань.

Дух одразу зник, та через мить повернувся з діжечкою води і вилив геть усю воду на рослину. Потім знову зник і знову повернувся з діжкою води на спині. І так раз у раз зникав і повертався, і все лив воду на герань, доки води в кімнаті не набралось по кісточки.

— Досить, досить! — благав юнак.

Та диявол не слухав його: він все носив і носив воду — адже учень чарівника не знав заклинань і не вмів проганяти духів.

Вода все прибувала. Ось вона уже дійшла до пояса. А Вельзевул безнастанно носив і носив повні діжки і поливав герань. Незабаром вода піднялася хлопцеві до підборіддя, і він виліз на стіл. Потім вона підступила до самих вікон, забилася об скло. Та дарма хлопець благав зупинитись — злий дух не вгамовувався.

Він і досі носив би воду, поливаючи герань, і, напевно, залив би увесь Йоркшир, та, на щастя, чарівник згадав, що забув замкнути свою книгу, і повернувся. І саме тоді, коли вода вже підступала юнакові до підборіддя. Чарівник увірвався до своїх покоїв, вигукнув заклинання і повернув Вельзевула його пекельному полум'ю.

ДЖЕК — ПІДКОРЮВАЧ ВЕЛЕТНІВ

есело було в селі! Несподівано звідкілясь прийшов страшний велетень Корморан і поселився неподалік, у печері над самою дорогою. Був він голодний і, злий. Щоранку виходив на дорогу і хав кожного, хто йому трапиться: і людину, і барана, і гусака, і порося, і пса.

Один чоловік віз на підводі гриби на базар. Велетень схопив і зжер його разом з конем — навіть батога не залишив. Такий уже був ненажер!а!

А жителі села були боягузи. Вони самі приносили йому курей і свиней:

— З'їжте, пане Корморан!

— На здоров'я, пане Корморан!

— Чи не бажаєте ще, пане Корморан?

І кланялись йому до землі.

Корморан розтовстів, як копиця сіна. Він уже перестав виходити на дорогу; валявся увесь день у печері й підкликав до себе кожного, кого хотів проковтнути:

— Ей ти, старий, іди-но сюди, та скоріше, я тебе зараз же з'їм!

— Іду, ваша милість, іду! — покірно відгукувався нещасний. — Ось він я! Їжте на здоров'я!

І жив би велетень Корморан тисячу років і донині, і з'їв би і мене, і тебе, і всіх нас, якби не маленький хлопчик, котрого звали Джек.

Джек був хоробрий, нікого не боявся; він вирішив покарати велетня, відрубати йому голову.

Одного разу він встав рано-вранці, коли всі ще спали, взяв у батька лопату, пробрався тихенько до печери, де жив велетень, і почав копати яму біля самого входу.

Велетень почув стукіт і прокинувся.

— Хто тут? — крикнув він.

Джек нічого не відповів. Він сховався за кущ і став чекати, щоб велетень знову заснув. Людожер довго крутився на соломі та, нарешті, захропів. Джек знову взявся за роботу. Працював він увесь день. Лише пізно ввечері вдалося йому викопати глибоку яму. Він прикрив її сосновими гілками, а гілки засипав сніжком. Здалеку було непомітно, що тут вирита глибока яма, — здавалося, ніби рівненька земля.

Наступного дня рано-вранці Джек підійшов до самої печери і крикнув:

— Гей ти, Корморашко, вставай!

І кинув камінець прямо у лоб велетневі.

Велетень розсердився і вискочив з печери. Він хотів зловити Джека і з'їсти, але провалився в яму.

Яма була дуже глибока. Велетень пробував вистрибнути з неї, але не міг: щоразу падав на дно. Спершу він лаявся і погрожував кулаками, а потім заплакав і почав просити, щоб Джек відпустив його на волю.

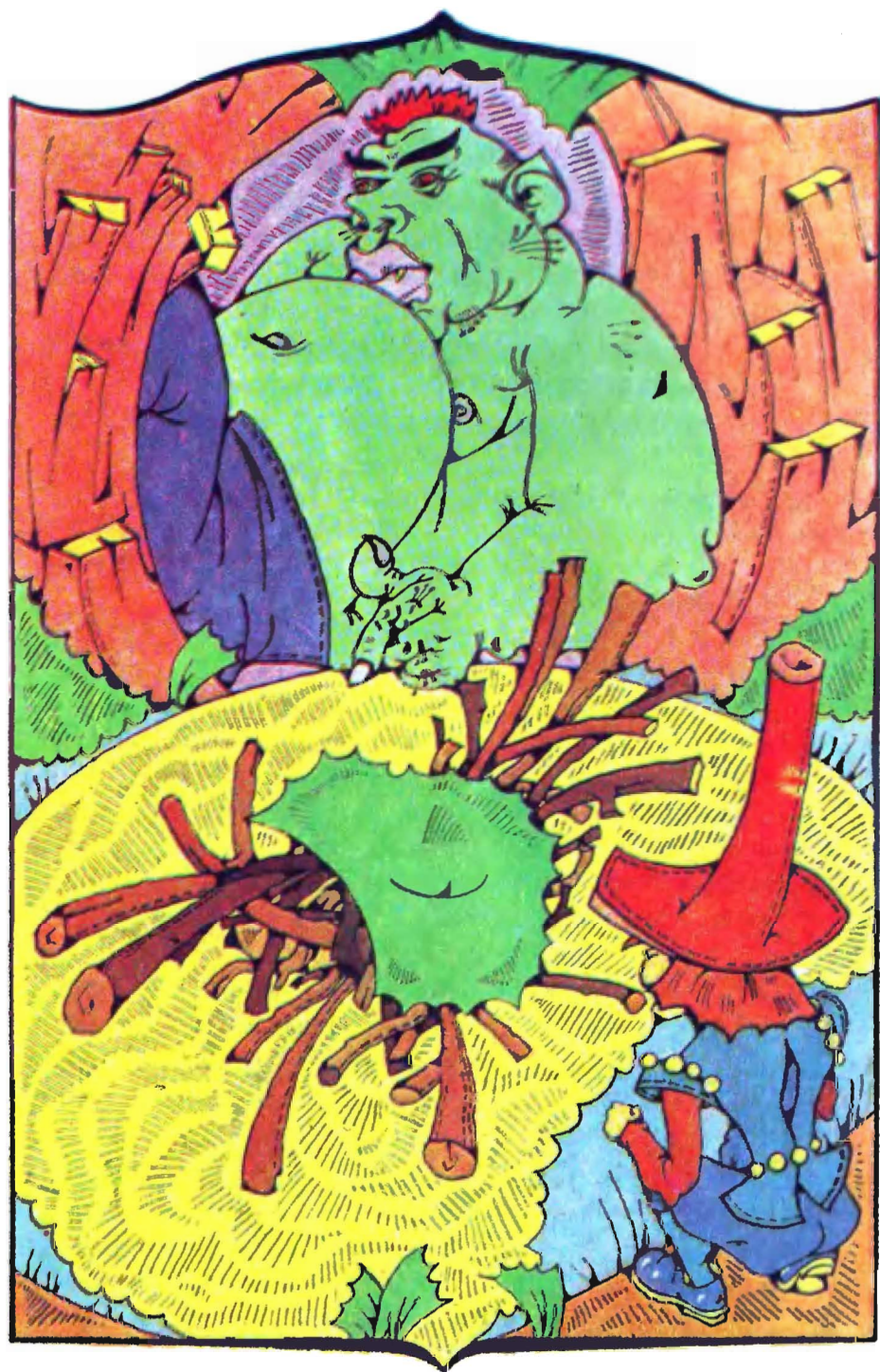
— Я буду добрий! — кричав він. — Я полюблю всіх людей! Я не буду нікого ображати!

— Я тобі не вірю! — відповідав йому Джек. — Ти жадібний і злий людожер. Ось тобі нагорода за твої злочини!

І Джек відрубав йому голову.

Коли в селі дізналися про це, всі почали веселитись і радіти.

— Спасибі тобі, що ти звільнив нас від злого чудовиська! — казали Джеку молоді й старі і обнімали та цілували його. А дівчата подарували йому шовковий пояс з вишитими словами:

“Найсмівіший хлопчина,
на ім’я звичайне — Джек.

Переміг він вранці-рано — Корморана”.

Джек підперезався ним, наточив свою шаблю і пішов мандрувати.

Дуже йому хотілося перемогти й інших велетнів, котрі ображають і знущаються з людей.

Найлютішим із таких людоджерів був велетень Блендербор.

Джек тільки про те й мріяв, як би перемогти Блендербора, бо він ще минулого року викрав у сусіда-коваля єдину доньку — рудоволосу красуню Дженні і заховав її у підвалі свого неприступного замку.

Треба було вбити Блендербора і звільнити нещасну дівчину.

Але настала весна, потім літо, а Блендербор не траплявся Джекові. Джек шукав його всюди — і в лісах, і в полях, але ніде не міг знайти. Ось одного спекотного дня, втомившись від нелегкої дороги, Джек ліг у холодку і заснув. А саме в цей час повз нього проходив Блендербор. Побачив він сплячого Джека, схилився над ним і прочитав у нього на поясі такі слова:

“Найхоробріший хлопчина,
на ім’я звичайне — Джек.

Переміг він вранці-рано — Корморана”.

— Цей хлопчисько, — сказав Блендербор, — убив мого рідного племінника. Треба йому помститися!

Блендербор був незвичайний велетень. У нього було дві голови — одна маленька, друга — велика, одна стара, друга — молода. Вони вічно лаялись і сперечалися. Побачивши сплячого Джека, одна голова закричала, що його треба зварити, а друга — що його треба засмажити. Від злості вони почали стукатися лобами.

— Зварити! — кричала одна голова.

— Засмажити! — кричала друга.

Угледівши, що Джек проснувся, вони одразу прикусили язика, вдали з себе добрих і заспівали:

Ми тебе, маленький, любим!

Приласкаєм, приголубим!

Віднесем тебе у ліжко!

Якщо хочеш — у колыску!

Пригостимо ескімо!

Тут вони засміялись і пошепки сказали одна одній:

Ну, а потім і з'їмо!

Вони думали, що Джек спав, але він прекрасно все чув. Хлопець зрозумів, що двоголовий людоджер хоче забрати його до себе в палац і з'їсти.

Він спробував утекти, але Блендербор схопив його за ногу, засунув у кишеню, приніс до себе в палац і, ніжно погладивши по голові, поклав у ліжко.

— Добраніч; — сказала одна голова.

— Приємних снів, — додала друга.

Вони обидві вклонились йому, але Джек чув, як одна голова сказала за дверима іншій:

— Коли цей хлопчисько засне, його треба буде ляснути дрючком, покласти в каструлю і зварити.

— Ні, засмажити! — закричала друга.

— Ні, зварити!

— Ні, засмажити!

Джек схопився з ліжка і забігав по кімнаті.

“Треба рятуватись, треба втікати! Але двері замкнені, а на вікні залізні ґрати”.

І ось він схитрував: узяв велике поліно, що валялося біля печі, поклав його замість себе на ліжко і накрив ковдрою.

А сам сховався за піччю і став чекати. Чекати довелося недовго. Раптом увесь дім затремтів од важких кроків, то велетень спускався сходами.

Розчинились двері, й Блендербор увійшов до кімнати, де заховався Джек. У руках у нього був дрючок. Він підкрався до ліжка і вдарив щосили по ковдрі, під якою мав лежати Джек.

А хлопець тим часом сидів за піччю живий і здоровий.

— Нарешті я покінчив з хлопчиськом! — вдоволено сказав велетень і вийшов, не зачинивши за собою двері.

Джек на radoщах засміявся й тихенько вибіг за ним. Велетень повернувся до своєї спальні, упав на ліжко й заснув. Джек став нишпорити у нього під подушкою і витягнув великого ключа, на якому було написано: “Ключ від підвалу”. Це був ключ від того самого підвалу, де мучилась у неволі донька коваля — красуня Дженні. Джек побіг у підвал, відчинив двері, випустив нещасну дівчину, а сам повернувся до кімнати й одразу ж міцно заснув.

Зранку він прокинувся і пішов до велетня. Побачивши його, велетень затремтів.

— Ти живий? — запитала одна голова.

— Хіба ти не помер? — запитала друга.

— А чого мені помирати? — сказав Джек.

— Але ж уночі тебе так огріли дрючком! — дивувалася одна голова.

— Ї вбили на смерть! — додала друга.

— Пусте! — засміявся Джек. — Такі удари для мене не страшні, то наче мишка зачепила мене хвостом.

“Ну й силач! — подумав велетень. — Недарма він переміг Корморана. Для нього мій дрючок — мишачий

хвіст. Треба тікати, щоб він не вбив ще й мене. Але куди тікати? Де ховатись?"

— На дах! — сказала одна голова.

— В підвал! — сказала друга.

— Ні, на дах!

— Ні, в підвал!

Доки вони сперечалися, велетень стояв на місці. Він не знав, яку з голів йому слухати.

Джек швидко скочив на стілець і одним ударом відрубав йому обидві голови. Вони покотились сходами, і кожна й далі сперечалась:

— Ні, на дах!

— Ні, в підвал!

Управшись із велетнем, Джек поспішив додому.

Усе село вже знало про його нову перемогу. Його зустріли веселими вигуками:

— Хай живе хоробрий Джек!

Особливо щасливим був батько красуні Дженні, могутній сільський коваль. Він подарував Джекові коня, і той одразу ж рушив у далекі краї боротися з велетнями і злими чудовиськами, які знущаються над людьми.

ГНІЗДО СОРОКИ

Ще в ті давні-предавні часи, коли свині віршами говорили, а мавпи люльку курили, а кури тютюн клювали, качки ж “кряк-кряк” промовляли, — прийшли птахи з усього світу до сороки і попросили, щоб вона навчила їх гнізда вити.

Адже всі знають — сорока майстриня грізда будувати. У неї вони значно кращі, ніж у будь-якого іншого птаха. Зібрала вона їх усіх і почала вчити. Спочатку сорока замісила глину і зліпила щось схоже на плескач.

— Он воно як робиться! — зрадів дрізд і полетів.

Звідтоді дрозди ліплять свої гнізда з глини.

Потім сорока полетіла за прутиками і виклала їх навкруги плескача.

— Я все зрозумів, — вигукнув чорний дрізд і подався додому. З того часу всі чорні дрозди мостять свої гнізда саме так.

Тоді сорока поклала на прутики другий шар глини.

— О, та це ж зовсім просто! — сказала мудра сова і полетіла геть. З тих пір сови тільки так роблять свої гнізда.

Після цього сорока взяла кілька хворостинок і обвила ними гніздо.

— Це якраз те, що мені й треба, — сказав горобець і полетів геть. Відтоді з горобиних гнізд стирчать хворостинки.

Та сорока на тому не заспокоїлась. Назбирала пуху та пір'я і вистелила ними всередині гніздо, і в ньому стало тепло і м'яко.

— Оце мені підходить! — вигукнув шпак і полетів.

Тепер у шпаків тепле і затишне гніздо.

Минав час і мало-помалу кожна пташка навчилася будувати собі гніздо. Проте жодній з них не вистачало

терпіння дочекатися кінця всієї роботи. Сорока ж і далі розповідала й показувала свою майстерність і не звертала уваги — слухають її чи ні. А коли, нарешті, огледілась — поряд нікого не було, тільки одна горличка лишилась. Вона зовсім не слухала сорочиних повчань, а все викрикувала своє:

— Візьми дві хворостинки, візьми дві!

Сорока почула крик горлиці, саме коли вкладала трісочку поперек гнізда. Тому вона сказала:

• — Вистачить і однієї.

Та горлиця все туркотіла:

— Візьми дві, візьми дві-і!

Сорока розсердилась:

— Кажу тобі, вистачить однієї!

А горлиця торочить своє:

— Візьми дві трісочки, візьми дві-і!

Розгнівалася сорока і полетіла геть. Після цього вона і запряглася, що більше ніколи не вчитиме птахів мостити гнізда.

ЗМІСТ

ЧУДОВИСЬКО УІНДЕЛСТОУНСЬКОЇ УЩЕЛИНИ	5
ДЖЕК І БОБОВЕ СТЕБЛО	11
ЮНИЙ РОЛАНД	19
ВОЛОДАР ІЗ ВОЛОДАРІВ	26
КРАВЕЦЬ І ФЕЇ	28
ТРОЄ РОЗУМНИКІВ	31
МАЛЮК БРАУНІ	35
ДИЯВОЛ І КРАВЕЦЬ	38
ВОДУ ЗАЧИНИЛИ	41
НІЧНИЙ ПАСАЖИР	44
СИНЯ БОРОДА	45
ВИГІДНА УГОДА	50
КОТЯЧИЙ КОРОЛЬ	54
КЕЙТ-ЛУСКУНЧИК	
Персказ О.Тереха	56
МАЛЮК ТОМ І ВЕЛЕТЕНЬ ДЕНБРАС	61
ШТУКАР-СОПІЛКАР	
Персказ О.Тереха	67
МІСТЕР МАЙКА	71
ДЖЕК І ЗОЛОТА ТАБАКЕРКА	
Персказ О.Тереха	74
ДЖЕРЕЛО КРАЙ СВІТУ	84
РИБА І ПЕРСТЕНЬ	
Персказ О.Тереха	90
БАБУСИН ДІДУСЬ	94

РОЗУМНА ЖІНКА	97
ДОНЬКА ПЕКАРЯ	102
НІЧНА ПОГОНЯ	105
ХТО-ВСІХ-ПОДОЛАЄ	108
ТОМ ТІТ ТОТ	116
ОЧЕРЕТЯНА ШАПКА	122
ЯК ДЖЕК ХОДИВ ЩАСТЯ ШУКАТИ	127
ДІК УІТТІНГТОН І ЙОГО КІШКА	131
ХОРОБРИЙ ВАЛЕНТАЙН	138
КОРОЛЬ ІОАНН, КЕНТЕРБЕРІЙСЬКИЙ АБАТ І ЧАБАН ...	147
ГОТАМСЬКІ МУДРЕЦІ	150
ЧАРІВНИКІВ УЧЕНЬ	153
ДЖЕК — ПІДКОРЮВАЧ ВЕЛЕТНІВ	155
ГНІЗДО СОРОКИ	162

Літературно-художнє видання

Казки, на які ми чекали

У 10 книгах

Книга 1

БАБУСИН ДІДУСЬ

Англійські народні казки

Переклад, упорядкування

Ліщинської Людмили Миколаївни

Редактор *П. Ф. Кравчук*

Художній редактор *А. М. Буртовий*

Технічний редактор *О. І. Дольницька*

Коректор *М. Ф. Сovenко*

Здано до набору 30.12.91. Підписано до
друку 24.02.92. Формат 60 × 90 ¹/₁₆. Папір
офсетний № 1. Гарнітура "Таймс". Друк
офсетний. Умовн. друк. арк. 10,5. Умовн.
фарбовідб. 42,75. Обл.-вид. арк. 7,26.

Замовлення **678-2**

Фірма "Довіра"

252001 Київ, вул. М. Грушевського, 1 д

Львівська книжкова фабрика "Атлас"

290005 Львів, вул. Зелена, 20 „

